TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šuštaršič

Leto X. — Št. 47 16. XI. 1972

Posnetek s I. slovenskega knjižnega sejma, na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani: knjižna in revijsko-časopisna bera zavoda Borec

Živahne razprave o konkretnih nalogah

NA PODLAGI PISMA TOVARIŠA TITA IN IZVRŠNEGA BIROJA ZKJ

Minuli teden je bila v Ljubljani seja predsedstva republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, na kateri so predstavniki rezervnih starešin znova razpravljali o pismu tovariša Tita, mu izrekli vso podporo in sprejeli delovni načrt svoje organizacije za leto 1973. Sprejeti program izhaja iz akcijskega programa, ki ga ZRVS v svojih združenjih uresničuje že od letošnje pomladi, težišče pa je na vprašanjih v zvezi z doslednim izvajanjem splošnega vojaško zobraževalnega programa in vprašanjih glede družbenopolitičnega dela v smislu pisma tovariša Tita. Združenja rezervnih vojaških starešin si bodo prizadevala, da izboljšajo politično strukturo članstva, na terenu pa že več mesecev teče akcija preverjanja članstva in predlaganja mladih v Zvezo komunistov. Prav tako bodo odbori ZRVS po občinah poskrbeli za izbor kandidatov za šole rezervnih oficirjev, delali z njimi in si prizadevali, da bi bili že pred odhodom na služenje vojaškega roka sprejeti v Zvezo komunistov. Prizadevali pa si bodo tudi, da bi se rezervni starešine še bolj vključili v obrambne priprave na vseh ravneh.

V občinah že imajo posebne posvete z odbori združenj rezervnih vojaških starešin, na katerih razpravljajo o konkretnih nalogah, ki zanje sledijo iz Titovega pisma, in sprejemajo dolgoročne akcijske načrte, tako da njihova dejavnost ne bo nekaj kampanjskega, temveč stalna in nepretrgana.

Minuli teden je bila tudi seja mestnega odbora zveze rezervnih vojaških starešin Ljubljane, na kateri so med drugim razpravljali o nalogah organizacije ZRVS, ki sledijo iz pisma tovariša Tita in izvršnega biroja ZKJ. Sklenili so, da bodo združenja ZRVS v Ljubljani pregledala svoje vrste in dala pobudo, da tiste rezervne starešine, ki so s svojim delom dokazali, da to zaslužijo, sprejmejo v Zvezo komunistov. Prav tako bodo skupaj z ZK in Zvezo borcev skušali ugotoviti vzroke, zakaj so nekateri njihovi člani v preteklem obdobju izstopili iz Zveze komunistov, in jih, če so bili njihovi razlogi za izstop objektivni, znova vključili. V prihodnje bodo veliko pozornost posvetili tudi idejnopolitičnemu delu in vključevanju v vse obrambne strukture ter si prizadevali, da bi bili na vodilnih položajih v pripravah na splošni ljudski odpor taki rezervni vojaški starešine, ki so politično neoporečni, to pa pomeni, da so tudi aktivni člani ZK.

Mestni odbor ZRVS Ljubljana bo skupaj z občinskimi odbori tesno sodeloval z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, in to predvsem pri uresničevanju tistih nalog, ki so skupnega pomena za vse, in se tesneje vključeval v vsa dogajanja tako v občinskem kot mestnem merilu. Na koncu so tudi sklenili, da je treba takoj preveriti, katerih nalog iz svojega delovnega programa za leto 1972 še niso uresničili, hkrati pa so se obvezali, da jih bodo uresničili v najkrajšem času.

Dan kasneje je imel sejo tudi občinski odbor ZRVS Ljubljana — Bežigrad, na kateri je bila razprava zelo živahna in tudi samokritična, udeležili pa so se je še predstavniki občinskega komiteja ZK in občinskega odbora Zveze borcev. Ocenili so, da so kljub prizadevanjem pri izvajanju delovnega programa ostale še nekatere naloge, ki jim bo v prihodnje treba posvetiti več pozornosti in za katere se bo moralo angažirati vse članstvo, ne pa le del. Zato so sklenili, da bo treba vsakega člana pridobiti, da bo aktivno delal v organizaciji in izven nje, to pa pomeni, da bodo morali biti rezervni vojaški starešine vključeni v vse družbenopolitične organizacije, zlasti pa v odbore za splošni ljudski odpor v krajevnih skupnostih, delovnih organizacijah in šolah.

Pri izvajanju strokovnega programa bežigrajski rezervni starešine niso imeli problemov, več težav pa je bilo na področju idejnopolitičnega delovanja. Glede na to, da je samo 32 odstotkov rezervnih vojaških starešin te občine v ZK, so si zadali dolgoročno nalogo, da bodo že zdaj začeli spremljati delo šolske mladine, jo idejno usmerjati, fante pa bodo nato pred odhodom na služenje vojaškega roka že kot izgrajene komuniste pošiljali v šole za rezervne oficirje. Zavzeli so se tudi za zares dosledno izvajanje sprejetega programa,

Konec na 2. strani

ZA ENAKE PRAVICE DO ZDRAVLJENJA

Referendum

za združitev skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov Ljubljana

19. novembra 1972 za **KMETE**
20. novembra 1972 za **DELAVCE, UPOKOJENCE, VAJENCE IN OSEBE S SAMOSTOJNIMI POKLICI**

GLASUJMO

ZA enake pravice kmetov do zdravstvenega varstva
ZA nov korak k popolni socialni varnosti delovnih ljudi mest in vasi

Popravimo krivico!

V ponedeljek, 20. novembra, bodo po vsej Sloveniji razen na novomeškem območju zaposleni glasovali za združitev zdravstvenega varstva delavcev in kmetov, oziroma za to, da bi tudi zasebni kmetje dobili enake pravice pri zdravljenju, kot jih imajo delavci. V novomeški okolici pa so za to glasovali že pred časom in tudi izglasovali, na kar so lahko upravičeno ponosni, saj so kljub temu, da niso med najbolj bogatimi, dali zgled vsej Sloveniji.

Že precej let je preteklo, odkar so najbolj pogumni novinarji in publicisti začeli pisati o tem, kako naše kmetijstvo zaostaja, če ne celo nazaduje. Počasi se je prebijala resnica skozi ovire tistega časa in končno postala mnenje večine: kmetu je treba pomagati, tudi kmet je delovni človek, ne pa sovražnik itd. Posledice nepravilnega odnosa do kmeta pa se kažejo šele zdaj, ko je mnogo kmetij že opuščenih, še več pa je takih, kjer životarijo stari ljudje, medtem ko so mladi že zdavnaj odšli v tovarne ali celo v tujino. Marsikdaj je bilo vsega tega krivo družbeno razločevanje v zdravniških ordinacijah, ko so morali zdravniki obravnavati kmeta in člana njegove družine drugače kot delavca, predvsem pa je kmet moral mnogo več plačevati za enake storitve, pred leti pa sploh vse. Koliko ljudi je umrlo samo zaradi tega, ker si niso upali k zdravniku in so garalt dalje, dokler se niso zrušili! Za kmeta je daljša bolezen z zdravljenjem v bolnišnici pomenila ne le občutno zmanjšanje zaslužka zaradi nezmožnosti za delo, ampak tudi velike dodatne stroške. Še posebno pa so bile razlike pri zdravstvenem varstvu občutne in ostre v gospodarsko nerazvitih krajih.

Znano je, da so bili prav kmetje zelo številni med našimi borci in da brez kmeta, ki nas je štiri leta hranil, ne bi bilo partizanstva. Zatorej moramo kmetu našo hvaležnost izkazovati tudi kako drugače, ne samo s priznanjem zaslug in lepimi besedami. V zadnjih letih je stvar krenila naglo na bolje in prav izenačitev pri zdravstvenem varstvu bo važen mejnik v prizadevanjih priznati kmeta kot enakovrednega delovnega človeka.

V zadnjem času, ko si vsepovsod prizadevamo odpraviti socialno razlikovanje, smo imeli precejšen odstotek prebivalstva, ki tudi po zakonu ni moglo uživati ene izmed temeljnih človeških pravic, pravice do zdravljenja pod enakimi pogoji kot večina. Zato rej pomeni izenačitev tudi odločilen korak za odpravo socialnih razlik v skladu s sprejetimi načeli vse naše družbe in človečnostjo medicine.

Zatorej pričakujemo, da bodo ravno nekdanji borci tisti, ki bodo vsem tistim, ki bi morda bili nasprotnega mnenja, češ da ni potrebno izenačiti pravice delavcev in kmetov, pojasnili, za kaj gre, predvsem pa sami glasovali »za«, če so še zaposleni.

MILE PAVLIN

besede in dejanja

NE MOREMO DOVOLITI

Tudi z Avstrijo smo želeli vse najboljše, z avstrijsko vlado smo navezali zelo dobre odnose. Žal pa so v Avstriji fašistični elementi, ki zdaj povzročajo hude skrbi ne samo našim manjšinam, marveč tudi Avstriji kot celoti. To obžalujemo, vendar ne moremo dovoliti, da bi tisti, ki so v naši deželi prelili toliko krvi — in to so fašisti — tako ravnali z našimi manjšinami.

Iz Titove zdravice v Skopju

STROKOVNOST

Dobrivoje Jakovljević, bagerist in član delavskega sveta v podjetju »Kolubara«, je dejal na seji sveta:

— In tako je strokovni kolegij predlagal elaborat delavskemu svetu . . . Jaz sem vpraševal, toda kadarkoli sem kaj vprašal, so mi odgovorili: »Molči, saj nič ne veš!« Potemtakem nisem mogel storiti drugega, kot da sem dvignil roko in se strinjal . . . Ko se je potem izkazalo, da je elaborat zanič, pa so začeli vsi govoriti o tem, da je kriv delavski svet. Kajti strokovnjaki so dali le svoje strokovno mnenje . . .

Tovariš, 13. XI. 1972

ZAVZEMAMO SE ZA USTVARJALNI MARKSIZEM

Ko že govorimo o marksizmu, moramo priznati, da ga danes mnogi skušajo potisniti ob stran. Med njimi lahko zlahka prepoznamo ljudi, ki se ga boje, najbolj pa njegovega najmočnejšega orožja — kritike kot spreminjanja sveta. Toda marksizma ne razumejo in ga torej tudi ne uporabljajo ljudje, ki so se ga naučili na pamet iz knjig, ne da bi ga znali uporabiti v življenju, ali pa so jim ga drugi predstavili kot nekaj suhega, mrtvega in neživljenjskega. To je dogmatizem, ki zavre vsako idejo in napredek. Mi pa se zavzemamo za živ ustvarjalni marksizem, ki se nenehno oplaja s prakso, ki postaja čedalje bogatejši s posploševanjem izkušenj in ki se s tem tudi sam stalno revolucionira.

Iz govora Andreja Marinca na seji CK ZK Slovenije

POLAGOMA

Direktor nekega gradbenega podjetja na jugu Srbije je odstopil s svojega položaja, ker so ugotovili, da ima štiri stanovanja.

Za vršilca dolžnosti direktorja so postavili dosedanjega pomočnika, ki ima samo tri stanovanja.

Polagoma bodo morda le prišli do človeka, ki ima samo eno stanovanje.

Večernje novosti, 9. XI. 1972

bonboni VISOKO vodijo v kvaliteti

dogodki tedna

● **ZIS je na svoji seji sprejel osnutek resolucije o temeljih politike družbenogospodarskega razvoja v letu 1973, ki ga** bo poslal zvezni skupščini in dal v javno razpravo. Med najpomembnejše cilje razvoja šteje osnutek krepitev samoupravljanja, odločnejšo usmeritev k stabilizaciji, skladnejšo strukturo investicij in hitrejši razvoj manj razvitih območij.

● **Predsednik Josip Broz Tito se je vrnil z večdnevnega obiska v Makedoniji v Beograd.** Obiskal je več krajev in podjetij ter se zanimal za gospodarske razmere in delovne pogoje delavstva, za zaključek pa je imel v CK ZK Makedonije pogovore s političnim vodstvom SR Makedonije. Na pogovoru so bili poleg članov spremstva tudi predsednik CK ZKM, člani sekretariata CK, republiški funkcionarji, člani predsedstva SFRJ z območja te republike. V neposredni in izčrpni razpravi so se pogovarjali o najpomembnejših vprašanjih aktualne družbeno politične in ekonomske situacije v republiki, o aktivnosti ZKM v praktični realizaciji nalog druge seje konference ZKJ in pisma predsednika ZKJ Tita ter izvršnega biroja predsedstva, kakor tudi o nekaterih aspektih mednarodnih odnosov naše države. V svojem govoru v Skopju je Tito med drugim poudaril, da Jugoslavija ne bo mirno prenašala, da bi fašistični elementi ogrožali slovensko manjšino na Koroškem.

● **Kot je bilo pričakovati, je bil Richard Nixon ponovno izvoljen za predsednika ZDA.** Ob izredno nizki volilni udeležbi je dobil 61 odstotkov glasov, medtem ko jih je kandidat demokratske stranke McGovern prejel le 30 od-

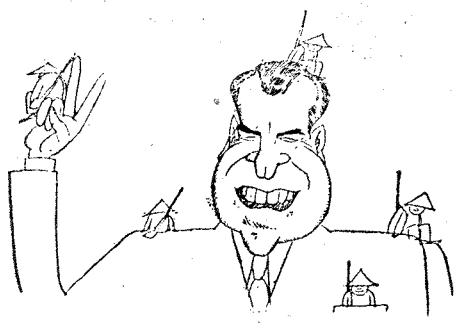

»ZMAGOVALEC«

stotkov. Pač pa je demokratska stranka ohranila ali celo utrdila svoje pozicije v senatu in predstavniškem domu ter med guvernerji. Nixon je izjavil, da se bo najprej spoprijel z reformo državnega aparata, ne bo pa se lotil reševanja ameriških notranjih vprašanj. Izjavil je tudi, da je rešitev vietnamskega vprašanja tako rekoč pred vrati.

● **Republiška skupščina Slovenije je na svoji seji soglasno izglasovala odlok, s katerim je sprejela ostavko predsednika izvršnega sveta slovenske skupščine Staneta Kavčiča** in s katerim se dosedanji predsednik razrešuje dolžnosti. Posledica tega odloka je, da je trenutno celoten slovenski izvršni svet v ostavki, toda na podlagi slovenske ustave bo opravljal svoje dolžnosti do izvolitve novega izvršnega sveta.

● **Na skupni seji izvršnega odbora republiške konference SZDL Slovenije in koordinacijskega odbora za kadrovska vprašanja so sklenili predlagati za možnega kandidata za predsednika Izvršnega sveta SRS tovariša Andreja Marinca,** sedanjega sekretarja sekretariata CK ZKS. Družbenopolitične organizacije po vsej Sloveniji so ta predlog enodušno podprle.

● **Jugoslavija je podprla pobudo SZ, da se na dnevni red zasedanja generalne skupščine OZN vnese točka o odpovedi sile in trajni prepovedi jedrskega orožja.** Prepoved uporabe jedrskega orožja je eden izmed poglavitnih pogojev za mednarodno varnost in mir na svetu.

Nadaljevanje s 1. strani

postavili roke za izvedbo nalog in sklenili, da bodo sproti spremljali vsakega od svojih članov, ki ne bo tudi sam skrbel za svoje strokovno in idejnopolitično izpopolnjevanje, klicali na odgovornost, potem pa so postavili še roke za izvedbo posameznih nalog. Sklenjeno je bilo tudi, da bodo sproti spremljali vse akcije na terenu in tudi takoj ukrepali, če bi se kje kaj zataknilo.

Program, ki ga je izdelal občinski komite Zveze komunistov občine Bežigrad na podlagi pisma tovariša Tita, so rezervni vojaški starešine sprejeli tudi kot svoj program in bo trdna osnova za ugotavljanje in odpravljanje vseh pomanjkljivosti, ki so bile v organizaciji doslej navzoče.

ŽIVKO HOČEVAR
MIROSLAV ULČAR

ROČNE URE PREJMEJO

Po opravljenem žrebu bodo za mesec oktober prejeli ročne ure tile naši naročniki:

Berna Gostiša, Kalce 2. — 61371 Gorenji Logatec, Ivan Prusnik, Podlipoglav 7. — 61261 Dobrunje, Jože Pašič, Sela 13 — 68331 Suhor.

Nagrajencem čestitamo z obljubo, da jim bomo ročne ure poslali v najkrajšem času. Uprava lista

---

● **S slovesno vojaško parado na Rdečem trgu v Moskvi so v Sovjetski zvezi proslavili 55. obletnico oktobrske revolucije.** Na slavnostnem moskovskem trgu se je tudi letos zbrala ogromna množica, ki je sledila paradi. Po pozdravu generala Govorova, ki je bil pred nedavnim imenovan za poveljnika moskovskih čet, je spregovoril sovjetski minister za obrambo maršal Grečko. Poudaril je, da se mednarodni položaj polagoma izboljšuje, podčrtal pa je tudi nujnost okrepitve sovjetskih obrambnih sil zaradi stalnih napadov imperialističnih krogov. Ob obletnici Oktobrske revolucije je tudi stalni odbor državnega kongresa kitajskega ljudstva poslal telegram voditeljem sovjetske komunistične partije, v katerem poudarja, da različna principielna stališča ne smejo kvariti normalizacije odnosov med državama.

● **Vršilec dolžnosti sekretarja za zunanje zadeve SFRJ Jakša Petrić je izročil avstrijskemu veleposlaniku v Beogradu Ottu uradno noto** v zvezi s položajem slovenske manšine na Koroškem. Jugoslovanska vlada v noti zahteva, naj Avstrija onemogoči nadaljevanje protislovenske in protijugoslovanske gonje, naj prepove neonacistično organizacijo ter naj zagotovi nemoten razvoj slovenske manjšine, kot to določa 7. člen državne pogodbe. Če Avstrija ne bo izvedla učinkovitih ukrepov, bo Jugoslavija uporabila vsa sredstva za zaščito pravice slovenske manjšine na Koroškem, vštevši internacionalizacije tega vprašanja.

● **V Parizu je bilo 166. zasedanje konference o Vietnamu.** Do konkretnih napredkov ni prišlo, krožijo pa neuradne vesti, da se bosta Kissinger in Le Duc Tho prav kmalu spet sestala in dokončno rešila spora okrog podpisa sporazuma.

V Genovi je bil 39. kongres italijanske socialistične stranke, na katerem so praznovali tudi 80. obletnico ustanovitev stranke. Uvodno besedo je imel Pertini, predsednik poslanske zbornice, nato pa je podal daljše politično poročilo tajnik stranke Mancini, ki je med drugim ugotovil, da bi bilo sedaj neposredno srečanje z drugimi političnimi silami nekoristno, ker bi se sprevrglo v prazno besedičenje. Zato je predlagala vmesno prehodno razdobje, v katerem naj bi dozoreli pogoji, ko bi lahko sestavili vlado, kakršno si socialisti želijo.

● **Predsedstvo sveta zveze sindikatov Jugoslavije je obravnavalo aktualno politično problematiko.** Poudarili so, da je politični položaj ugoden, da je delavski razred v ofenzivi in da se sile, ki so proti samoupravljanju, umikajo pred sedanjo akcijo. Na seji so poudarili, da delavci niso pripravljeni ostati na pol poti in da zato ne sme biti nikakršnega popuščanja. Prihodnje leto naj bo leto doslednosti. Nad 800.000 jugoslovanskih delavcev nima primernih stanovanj, hkrati pa gradimo drage, razkošne palače.

● **Oktobra so se v Sloveniji cene blaga na drobno spet občutno dvignile.** Po podatkih zavoda SR Slovenije za statistiko so bile za 2,1 odstotka višje kot septembra letos ter za 14,8 odstotka višje kot oktobra lani. Hkrati s cenami pa so se povečali tudi povprečni življenjski stroški štiričlanske družine. V primerjavi z letošnjim septembrom so se povečali za 2,6 odstotka, tako da so bili letos oktobra že za 18,6 odstotka višji kot oktobra lani.

● **V Beogradu je bila 37. seja predsedstva ZKJ, ki jo je vodila Milka Planinc.** Na seji so obravnavali osnutke dokumentov in potek priprav za tretjo sejo konference ZKJ. Ugotovili so, da se je celotna aktivnost v ZK in družbi v okviru priprav na 3. konferenco močno razmahnila. Vanjo so se vpregle pomembne družbene sile v vseh republikah in pokrajinah, kakor tudi v ZK in JLA. Posebej je bilo opozorjeno na povečano angažiranost številnih organizacij zveze mladine v tovarnah, šolah in na podeželju.

● **V Pekingu so ostro kritizirali pobudo o popolni prepovedi atomskega orožja,** ki jo je dala ZSSR v generalni skupščini OZN, češ da sta ZSSR in ZDA zadnja leta strahovito izpopolnjevali svoj atomski arzenal in da se je sovjetski atomski potencial v zadnjih šestih letih povečal za šestkrat. Pravijo, da se mora razoroževanje začeti pri supersilah, cilj manjših in srednjih držav pa da je, okrepiti svojo obrambno sposobnost, ne pa je zmanjševati.

političnI razgledi

Nemci na pragu OZN

Prejšnji teden si je Evropa oddahnila: njeno nemško jedro, ki ji je v njeni polpretekli in pretekli zgodovini prizadejalo toliko skrbi in strahot, se je naposled pomirilo in zastavilo svoj prihodnji razvoj v varnejše struge sodelovanja in sporazumevanja. To nemško jedro je svojčas spočelo dve svetovni vojni in dolgo časa grozilo, da spočne še tretjo. S pravkar sklenjenim sporazumom med obema nemškima državama je druga svetovna vojna dokončno pri kraju. In najbrž tudi tretja.

Do mednemškega sporazuma je bila dolga pot. Skovala sta ga po skoraj dveletnih napornih pogajanjih državna sekretarja Zvezne in Demokratične republike Nemčije, Egon Bahr, in dr. Michael Kohl, ki sta prejšnji teden sporazum tudi parafirala (dokončno pa bo podpisan šele po zdajšnjih parlamentarnih volitvah v ZR Nemčiji). Toda pot do sporazuma se je začela že pred začetkom teh pogajanj.

Pred sto in enim letom je nastal tisti strah zbujajoči »veliki nemški rajh«, katerega lesketajoči se vojaški škornji so se že pripravljali na svoje »zgodovinsko poslanstvo«: izboriti si po vsi sili, nadvlado nad neenotno in razbito Evropo. Tako je ta »rajh«, ki ga je razganjala želja po moči in večvrednosti, pahnil evropski kontinent v drugem desetletju tega stoletja v prvi krvavi štiriletni spopad, ki pa ga, četudi se je zanj končal s porazom, ni izučil. V četrtem desetletju je morala Evropa v še hujši vojaški pekel, v katerem se je podivjani »rajh« odrekel vseh veljavnih človečanskih norm, samo da bi zasužnjil druge narode.

Sanje o stoletnem rajhu so se končale v ruševinah, iz katerih sta začeli nastajati dve nemški državi: septembra 1949 Zahodna in oktobra 1949 Vzhodna Nemčija. Meja med njima je postala ločnica dveh vojaških blokov(Zahodna Nemčija je postala članica NATO oktobra 1954, Vzhodna Nemčija pa članica varšavskega pakta maja 1955) in dveh različnih družbenih sistemov, ki sta v petdesetih letih razpihnila med sabo neusmiljeno »hladno vojno«. Nemško jedro je znova grozilo Evropi, da jo pahne v nov, morda poslednji spopad. Od spoznanja, kako katastrofalne posledice bi imel ta spopad lahko za vse človeštvo, pa do spoznanja, da je treba nesoglasja prebroditi s postopnim dogovarjanjem in sporazumevanjem, je bil nato majhen korak, ki je naposled pripeljal do pravkar sklenjenega sporazuma med obema Nemčijama.

Seveda se s sklenitvijo mednemškega sporazuma dolgoletna evropska mora zaradi grozečega »rajha« v njenem osrčju še ni povsem razblinila: »sporazum o temeljnih odnosih med Zvezno republiko in Demokratično republiko Nemčijo« je namreč vprašanje ponovne združitve obeh Nemčij pustil odprto. Toda tista poglavja iz sporazuma, ki govore o popuščanju napetosti v Evropi, o mirnem sožitju, o razorožitvi in enakopravnem sodelovanju vendarle deloma govore o tem, da bo Nemčija, če bo kdaj znova združena (kar pa bi »lahko doživela šele naslednja generacija«, kot je rekel zahodnonemški kancler Brandt), precej drugačna od tistega na vojaških bajonetih zgrajenega rajha izpred sto let.

Ejduš, te tujke! Namesto da bi jim rekel: »Kmalu bomo likvidni«, sem jim rekel: »Kmalu bomo likvidirani . . .«

(Karikatura iz Pavlihe)

Sicer pa je s svojo izredno pogumno in napredno politiko to dokazala tudi levoliberalna vlada kanclerja Brandta, ki je zdaj na oblasti v Bonnu. Nekdanji zahodnoberlinski župan in med vojno znan protinacistični borec je v treh letih, kar je bil kancler, ustvarjal to, čemur bi lahko rekli »nemški trenutek evropske zgodovine« (zaradi česar je lani tudi upravičeno dobil Nobelovo nagrado za mir): sklenil je tako imenovane »vzhodne sporazume« s Sovjetsko zvezo in Poljsko (s tem pa priznal nove meje, ki so bile začrtane med Nemčijo in Poljsko po drugi svetovni vojni — in tako pokopal utvare nekaterih nazadnjaških nemških krogov, ki so še sanjarili o oživitvi starega, »močnega rajha«), pokleknil pred spomenikom žrtvam nacističnega divjanja v varšavskem getu (in s tem v imenu nemškega naroda priznal krivico, ki so jo nacisti prizadejali svetu), sklenil sporazum o tranzitu med Zahodnim Berlinom ter Zvezno republiko Nemčijo (ter s tem prvič predrl tisti železni zid, ki je ločeval obe Nemčiji). Naposled pa je priznal tudi novo evropsko realnost: obstoj druge nemške države, NDR, ki so jo še nekaj let poprej na Zahodu zaničljivo imenovali »sovjetsko okupacijsko cono«, ki pa je vendarle dosegla velikanski gospodarski razvoj in si pridobila ugled v svetu.

Pravkar sklenjeni sporazum med obema Nemčijama priznava zdajšnjo nemško realnost. V osrčju Evrope obstajata dve Nemčiji, ne sicer kot povsem suverena državi (štiri velike sile so malo pred tem sklenile ohraniti vse svoje pristojnosti nad obema Nemčijama tudi po njenem vstopu v OZN), a kljub vsemu kot dva pomembna dejavnika za prihodnjo evropsko varnost in sodelovanje. Pomen mednemškega sporazuma je ravno v tem pogledu največji: odpira pot k lažjemu popuščanju napetosti in dogovarjanju v Evropi. Finska vlada je že razposlala vabila za evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju, ki bo, kot predvidevajo junija prihodnje leto v Helsinkih. Priprave na to konferenco zelo živahno tečejo. Na konferenci se bo Evropa dogovarjala o novih, povojnih realnostih, o popuščanju napetosti, o mirni in varni poti v prihodnost medsebojnega enakopravnega sodelovanja.

Mednemški sporazum bo to evropsko dogovarjanje precej spodbudil. Ena izmed dolgo let nezaceljenih evropskih političnih ran je pokrita z obližem državnega sporazuma. Zdaj Evropa lahko samo upa, da se v Nemčiji ne bo našel kdo, ki bi hotel ta obliž odlepiti.

To je deloma že zagrozil vodja zahodnonemške opozicije Barzel, ki se bo te dni na parlamentarnih volitvah spopadel z levoliberalno vlado kanclerja Brandta: po sklenitvi mednemškega sporazuma je izjavil, da bo njegova stranka (v koaliciji s še bolj nazadnjaško krščanskodemokratsko stranko Bavarca Straussa) skušala po zmagi na volitvah spremeniti sporazum z NDR, tako da bi bil čim bolj ugoden za ZRN. Ta grožnja bo najbrž obvisela v zraku: prvič zato, ker bo po tako uspešni zunanjepolitični dejavnosti Brandt le težko izgubil na volitvah (tudi sklenitev mednemškega sporazuma je očitno preračunal za predvolilne potrebe), drugič pa zato, ker kolesa zgodovine, ko enkrat steče, ni več moč obrniti nazaj...

Nemški narod je tako zdaj na pragu OZN. Brandt je napovedal, da bodo o vstopu obeh Nemčij v svetovno organizacijo razpravljali najbrž že prihodnjo pomlad, večina pa jih je mnenja, da bodo o tem odločali na 28. zasedanju generalne skupščine, ki bo septembra prihodnje leto. Ta hip ni videti zadržkov, ki bi obema Nemčijama preprečevali vstop v svetovno družino držav — in le-ta bo s tem vstopom nedvomno precej pridobila. Ne le prepotrebna sredstva, ki jih bosta obe državi prispevali v sklad OZN (svetovna orgaškripcih), ampak tudi navzočnost dveh škripcih), ampak tudi navzočnvst dveh v svetovnem dogajanju zelo pomembnih dejavnikov. Tako bo svetovna organizacija naposled le dosegla tisto univerzalnost, ki ji bo dajala več izgledov, da aktivneje poseže v razreševanje svetovnih nasprotij. Tudi s prizadevanji v tej smeri bo nemški narod, živeč v dveh državah, lahko nenehno dokazoval, če se je v resnici otresel temačnih bremen preteklosti in se odločil za svetlejši jutrišnji dan.

KOMENTATOR

Kakšne so pravice kmetov-borcev NOV

PO ZAKONU O STAROSTNEM ZAVAROVANJU KMETOV

Pred kratkim smo v TV 15 obljubili, da bomo priobčili podrobnejša pojasnila o uveljavljanju pravic kmetov — borcev, ki jim pripadajo po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov. Zato je uredništvo naprosilo Janeza Erjavca, pomočnika direktorja Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, da taka pojasnila napiše. Njegov članek, priobčujemo v celoti:

Po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov (Ur. list SRS, št. 13 z dne 29. 3. 1972) bodo kmetje-borci NOV pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943, če so dopolnili določeno starost, pridobili s 1. januarjem 1973 pravico do starostne pokojnine, če so socialno ogroženi pa tudi pravico do varstvenega dodatka. Poglejmo, kateri kmetje-borci in ob kakšnih pogojih bodo dobili omenjene pravice že v letu 1973 in kateri kasneje.

Za kmeta-borca se po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov šteje kmet, ki je stopil v narodnoosvobodilni boj oziroma je začel aktivno in organizirano delati v narodnoosvobodilnem boju pred 9. septembrom 1943 oziroma pred 13. oktobrom 1943 in mu je čas od tedaj do 15. maja 1945 priznan v dvojnem trajanju. Da se kmet šteje za kmeta-borca, je torej potrebno, da se mu po predpisih o pokojninskem zavarovanju delavcev šteje dvojno čas pred 9. septembrom 1943 oziroma pred 13. oktobrom 1943 pa **neprekinjeno** vse do 15. maja 1945, ko je bil v narodnoosvobodilnem boju v partizanskih odredih Jugoslavije, v Narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije in v Jugoslovanski armadi ali je aktivno in organizirano delal v narodnoosvobodilnem boju. Tisti, ki je v omenjenem času, to je med 9. septembrom 1943 oziroma 13. oktobrom 1943 in 15. majem 1945, prekinil svojo udeležbo v narodnoosvobodilnem boju oziroma svoje aktivno in organizirano delo za narodnoosvobodilni boj, se ne more šteti za kmeta-borca. Za kmeta-borca se tudi ne šteje kmet, ki je v omenjenem času sicer sodeloval z narodnoosvobodilnim bojem oziroma mu je pomagal, pa njegovo delo oziroma sodelovanje ni bilo takšno po organiziranosti in aktivnosti, da bi se mu ta čas lahko štel dvojno. Datum 13. oktobra 1943 velja za tiste borce NOV, ki so postali jugoslovanski državljani po mirovni pogodbi z Italijo.

Kmet-borec ima po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov dvoje posebnih oziroma drugačnih pravic kot drugi kmetje, in sicer:

a) zagotovljena mu je pravica do starostne pokojnine ob nižji starosti;

b) če je socialno ogrožen, ima poleg pravice do starostne pokojnine še pravico do varstvenega dodatka.

1. Starostna pokojnina

Kmet, ki ni borec NOV, ima pravico do starostne pokojnine, ko je dopolnil 65 let starosti, kmet-borec pa, kó je dopolnil starost 60 let, torej 5 let prej.

Za oba je še pogoj, da je kmet v zadnjih dvajsetih letih, preden uveljavlja pravico do pokojnine, najmanj 10 let opravljal kmetijsko dejavnost. Kmetu-borcu se v dobo desetih let všteva tudi čas v narodnoosvobodilni vojni v priznanem trajanju. Še en pogoj je, in sicer, da je bil kmet do dneva, ko uveljavlja pravico do pokojnine, vsaj pet let zdravstveno zavarovan po predpisih o zdravstvenem zavarovanju kmetov.

To so redni pogoji za upokojitev kmetov oziroma kmetov-borcev, ki se bodo uporabljali od 1. januarja 1975. V letu 1973 oziroma 1974 pa bodo imeli pravico do starostne pokojnine kmetje, ki bodo dopolnili 75 oziroma 70 let starosti, kmetje-borci pa, če bodo dopolnili 70 oziroma 65 let starosti.

Kmetje, ki se po zakonu štejejo za kmete-borce NOV, bodo torej lahko uveljavili starostno pokojnino:

— v letu 1973, če so dopolnili starost 70 let;

— v letu 1974, če so dopolnili starost 65 let;

— od 1. januarja 1975 dalje — če so dopolnili 60 let starosti.

Kmetje-borci, ki bodo upravičeni do varstvenega dodatka, bodo lahko zahtevali starostno pokojnino (in seveda varstveni dodatek zraven) že od 1. januarja 1973 dalje, če bodo dopolnili starost 60 let. To je posebna ugodnost za kmete-borce, ki bodo izpolnjevali pogoje za varstveni dodatek.

Pravico do starostne pokojnine pod ugodnejšimi pogoji imajo tudi prevžitkarji, ki imajo status kmeta-borca. Ti pridobijo od 1. januarja 1975 dalje pravico do starostne pokojnine, ko dopolnijo 60 let starosti in pod pogojem, da so pred izročitvijo posestva imeli vsaj 5 let lastnost zavarovanca po predpisih o zdravstvenem zavarovanju kmetov, da so opravljali v zadnjih dvajsetih letih najmanj 10 let kmetijsko dejavnost in pod pogojem, da se preživljajo z izgovorjenim prevžitkom.

S 1. januarjem 1973 oziroma 1974 pridobijo prevžitkarji, ki imajo status kmeta-borca, pravico do starostne pokojnine, če so dopolnili 70, oziroma 65 let starosti in če izpolnjujejo ostale zgoraj navedene splošne pogoje.

2. Varstveni dodatek in občasna družbena denarna pomoč

Varstveni dodatek k pokojnini bodo dobili tisti upokojeni kmetje-borci, ki so socialno ogroženi. Pogoje in kriterije za presojo, kdaj se šteje, da je kmet-borec socialno ogrožen, bodo še v letošnjem letu določile občinske skupščine, pogoje in kriterije pa bodo občinske skupščine poprej medsebojno uskladile. Občinske skupščine se bodo tudi med seboj dogovorile o pogojih in kriterijih, po katerih se kmetu-borcu poleg varstvenega dodatka lahko dodeli tudi občasna družbena denarna pomoč.

Koliko znaša starostna pokojnina kmetov, je znano; ko se bodo te pokojnine začele s 1. januarjem 1973 priznavati, bodo znašale 250 dinarjev mesečno. Koliko bo znašal varstveni dodatek socialno ogroženih kmetov-borcev, zakon o starostnem zavarovanju kmetov ne določa, marveč pove samo to, katerega zneska ne sme presegati. Znesek varstvenega dodatka k pokojnini kmeta-borca ne more biti večji od razlike med vsakokratnim mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov v pokojninskem zavarovanju delavcev in zneskom starostne pokojnine. V letu 1972 znaša mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov 680 dinarjev, v letu 1973 pa naj bi po predlogu znašal 855 dinarjev. Ker bo znesek starostne pokojnine 250 dinarjev, bo razlika do mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov 605 dinarjev, če bo predlog sprejet. Toliko bi lahko največ znašal varstveni dodatek. Občinske skupščine bodo vsaka za sebe določile organ, ki bo ugotavljal, ali posamezen kmet-borec izpolnjuje pogoje, da se šteje za socialno ogroženega. Ta organ bo moral pred odločitvijo dobiti mnenje občinske organizacije Zveze borcev NOV. Že prej omenjen organ, ki ga bo določila občinska skupščina, bo tudi določil znesek varstvenega dodatka. Koliko največ bo lahko znašal varstveni dodatek, pa je bilo že rečeno.

3. Kako bodo kmetje-borci zahtevali starostno pokojnino in varstveni dodatek

Kako bodo kmetje dokazovali, da so borci in da jim gredo posebne pravice po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov?

Kmet-borec bo to svojo lastnost dokazoval z odločbo, izdano po predpisih o pokojninskem zavarovanju delavcev. Te odločbe so izdajali komunalni zavodi za socialno zavarovanje, če so kmetje-borci uveljavljali to lastnost zaradi kakšne pravice iz pokojninskega zavarovanja delavcev ali zaradi uveljavitve lastnosti kmeta-borca v zvezi s pravicami iz zdravstvenega zavarovanja kmetov. Zdaj takšnih odločb ne izdajajo več komunalni zavodi za socialno zavarovanje, marveč podružnice skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Če kmet-borec nima takšne odložbe, bo zahtevo za priznanje lastnosti kmeta-borca vložil pri tisti podružnici skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, na območju katere ima svojo kmetijo, ali pa pri organu, ki ga bo občinska skupščina določila kot pristojnega za odločanje o pravici do varstvenega dodatka.

V letu 1973 in v naslednjih dveh letih bo kar precej kmetov-borcev izpolnilo pogoje za starostno pokojnino. Nekateri že imajo odločbo o priznanju statusa borca, ker so izdajo takšne odložbe zahtevali v zvezi s pravicami iz zdravstvenega zavarovanja kmetov. Tisti kmetje-borci, ki takšne odločbe še nimajo, naj zahtevajo, da se jim prizna status borca, ko bodo na podružnico skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja vložili zahtevek za starostno pokojnino. Seveda bodo morali za to predložiti kakšne listine ali pa navesti priče. Dobro in prav bo, če se bodo poprej pogovorili z občinskim odborom Zveze združenj borcev NOV. Poudarjamo, da ni nobenega roka za vlaganje zahtevkov za priznanje statusa kmeta-borca NOV. Tak zahtevek bodo lahko vložili kadarkoli; zato naj v letu 1973 vlagajo zahtevke za priznanje lastnosti kmeta-borca NOV predvsem tisti, ki bodo v tem letu izpolnili pogoje za starostno pokojnino, drugi bodo lahko zahtevali priznanje lastnosti kmeta-borca še v naslednjih letih.

4. Družinska pokojnina

Ali imajo pravico do varstvenega dodatka tudi družinski upokojenci v starostnem zavarovanju kmetov? Ob določenih pogojih tudi. Predvsem je moral imeti priznan status kmeta-borca umrli zakonec, oziroma mora imeti status borca zakonec, ki uveljavlja družinsko pokojnino. Biti pa mora tudi v podobnem socialnem položaju, kot je bil umrli zakonec. O pravici do varstvenega dodatka k družinski pokojnini in o višini tega dodatka odloči organ, ki ga določi občinska skupščina. Zakonec umrlega kmeta-borca oziroma zakonec, ki ima sam status kmeta-borca, lahko uveljavi pravico do družinske pokojnine, ko dopolni 60 let; zakonec, ki nima te lastnosti, lahko uveljavi družinsko pokojnino, ko dopolni starost 65 let. Če je zakonec toliko star, bo dobil družinsko pokojnino, če bo izpolnjeval enega od naslednjih pogojev: 1. če je umrli zakonec ob smrti že užival starostno pokojnino; 2. če je umrli zakonec ob smrti izpolnjeval pogoje za uveljavitev pravice do starostne pokojnine; 3. če je bil umrli zakonec ob smrti star najmanj 60 let in je, v tem tretjem primeru, umrli v zadnjih dvajsetih letih vsaj 10 let opravljal kmetijsko dejavnost, in je imel do dneva smrti vsaj 5 let zavarovanja v zdravstvenem zavarovanju kmetov.

JANEZ ERJAVEC

Zli duh in krajevni napisi

PISMO IZ AVSTRIJE

Sedemnajst let po podpisu državne pogodbe se je avstrijska zvezna vlada odločila izpolniti dolžnost, ki jo ji ta pogodba nalaga, in postaviti dvojezične krajevne napise v tistem delu Koroške, kjer so naseljeni tudi Slovenci. Dvojezična krajevna imena so že vrsto let uvedena v več sosednih državah, kot v Švici, Italiji in Jugoslaviji. Nihče nima tam nič proti temu in mnogi tuji turisti pozdravljajo to ureditev. V Avstriji pa je to drugače. Majhne, toda dobro organizirane, nemško-nacionalne skupine so začele odstranjevati te napise in uprizorile zastrašujoče nemire, ki tako po obliki kakor tudi po vsebini boleče spominjajo na čase nacionalsocialističnega gospostva.

Ko je zvezni kancler dr. Kreisky prišel v Celovec, da bi se s predstavniki socialistične stranke pogovoril o manjšinski politiki vlade, so nemški nacionalisti silovito protestirali in zopet je bilo slišati protisemitske psovke: »Saujud« (svinjski Žid), »Judas« (Judež) in slične. Prisotna žandarmerija je ostala povsem pasivna in zvezni kancler dr. Kreisky je javno izrazil, da se je žandarmerija v Salzburgu pri levičarskih protestnih akcijah izkazala vse bolj »aktivno« kot pri teh razsajanjih desničarskih ekstremistov.

Sedaj je zvezna vlada zelo zaskrbljena, da bo zaradi vsega tega ugled Avstrije po svetu omajan, kar bo povzročilo škodo na najbolj ranljivem mestu: da bo turizem upadel. Toda pri tem gre za mnogo več. Skupinice nemških nacionalnih in novih nacističnih povzročiteljev neredov so na Koroškem lahko mobilizirale tisoče ljudi ob dvojezičnih napisih samo zato, ker je v Avstriji v zadnjih letih bilo marsikaj zamujenega. Velike politične stranke, uprava šolstva, časopisi, radio in televizija so namreč zamudili prebivalstvo Avstrije potrpežljivo in stalno obveščati o nedavni preteklosti. Podcenjevali so globok vtis, ki sta ga avstrofašizem od 1934 do 1938 in nacionalizem v letih 1938 do 1945 zapustila v zavesti mnogih ljudi. Prav tako so pozabili odločno nastopiti proti rasni mržnji in proti antisemitizmu. Znanstvene raziskave so že večkrat ugotovile, kako globoko je v Avstriji razširjena nestrpnost in mržnja do tujcev. Bivši borci odporniškega gibanja so večkrat opozarjali na to, toda politiki niso izpolnili te naloge. In to se je moralo maščevati. Nemško-nacionalne nove fašistične skupine so prišle do izraza. Njihova gesla niso uperjena samo proti Židom, Slovencem in tujim delavcem. Sedaj nastopajo že proti demokraciji in proti parlamentu. Demokratična javnost Avstrije pričakuje od vlade odločne ukrepe, da ne bi skupna zgradba Avstrije zašla v resno krizo.

JOHANN MÜLLER
DUNAJ

16

ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

Kakšne naj bi bile pravice prekomorcev

Nedavno je bila na sedežu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v Ljubljani razširjena seja osrednjega odbora prekomorskih brigad. Udeležili so se je tudi predsedniki brigadnih (domicilnih) odborov, predsedniki odborov borcev prekomorcev iz občin, kjer prekomorske brigade nimajo domicila, in drugi ugledni gostje. Sejo je vodil predsednik osrednjega odbora dr. France Hočevar. Obravnavali so zakonski osnutek o ureditvi nekaterih vprašanj glede varstva določenih razredov borcev, ki še niso urejena z drugimi predpisi.

Po zakonskem osnutku se štejejo za borce NOV tudi tisti udeleženci, ki so sodelovali v oboroženih vojaških enotah protifašističnega gibanja ali v protifašističnih bojih v Albaniji, Grčiji, Franciji, Italiji, Sovjetski zvezi in drugih zasedenih deželah, če so stopili v NOVJ pred 15. majem 1945 ali če so se do konca vojne bojevali v omenjenih enotah in državah. Posebna določila se nanašajo na borce iz Slovenskega primorja (prekomorce), ki so bili kot takratni italijanski državljani v zavezniških vojaških enotah in so v njih organizirano delovali za narodnoosvobodilno gibanje, če so pred 15. majem 1945 stopili v NOVJ. Tem borcem gredo po zakonskem osnutku enake pravice, kakršne uživajo udeleženci NOV. Dvojno bi se jim naj priznal tudi čas, ki so ga prebili pred vstopom v NOV v posebnih kazenskih enotah in v italijanski vojski pred kapitulacijo ter po nji, če so delovali za smotre narodnoosvobodilnega boja. Prav tako gredo enake pravice borcem, ki so bili kot takratni italijanski državljani na Sardiniji in so organizirano delovali za narodnoosvobodilno gibanje, a iz objektivnih razlogov niso mogli vstopiti v NOVJ, ali pa so delovali v okviru »slovenskih čet« v sestavi 7. ameriške armade pri osvobajanju Korzike in južne Francije.

Pravice po tem zakonskem osnutku bodo lahko uveljavili takratni italijanski državljani, ki so zdaj jugoslovanski državljani in imajo stalno bivališče v SR Sloveniji, ali kot tuji državljani, če so se stalno naselili v naši republiki (zamejski Slovenci itd.) Pravice po zakonskem osnutku bodo lahko uveljavili tudi družinski člani padlih ali umrlih borcev, če izpolnjujejo po drugih predpisih pogoje in če imajo stalno bivališče v Sloveniji.

Pravice po novem zakonu bi se naj štele od 1. januarja 1973 oz. od dneva, ko je posameznik vložil zahtevek za priznanje posebne delovne dobe.

Na seji so sklenili, naj vsi brigadni odbori in odbori borcev prekomorcev obravnavajo zakonski osnutek na razširjenih sejah. Šele po teh obravnavah bodo osnutek prevzele v obravnavo pristojne organizacije in vodstva družbenopolitičnih organizacij.

ALBERT KLUN

dopisniki nam poročajo

HRASTNIK

NISMO JIH POZABILI

Zveza združenj borcev NOV občine Hrastnik je tudi letos kot vsako leto doslej ob 1. novembru organizirala s pomočjo delovnih organizacij in kulturno-prosvetnega društva Hrastnik obisk na velikem grobišču v Gradcu (Avstrija), kjer je pokopanih 53 naših občanov.

Žalne svečanosti se je udeležilo okrog 100 ljudi, med njimi godba in pevski zbor Svobode II. iz Hrastnika in svojci pokopanih v Gradcu.

Ob spomeniku so zaplapolali prapori borčevskih organizacij Hrastnika. Godba in pevski zbor pa sta bila vključena v izvajanje jugoslovansko-avstrijskega kulturnega programa. Zavest, da nismo pozabili tovarišev, ki jim ni bilo dano, da bi počivali v domači zemlji nam je bogato plačilo.

Isti dan pa smo kot vsako leto izvedli tudi kulturni program ob spomeniku talcev v Mariboru in ob obeh spomenikih na Frankolovem. P. V.

ORMOŽ

ŽIVAHNA DEJAVNOST OB PISMU

V četrtek, 2. novembra 1972, je bila razširjena seja občinskega odbora ZVRS Ormož, ki sta se je udeležila tudi sekretarka občinskega komiteja ZKS Ormož dipl. inž. Terezija Štefančič in predsednik občinske konference SZDL Ormož Vlado Ožbolt. Na seji so analizirali dosedanje delo občinske in krajevnih organizacij ZRVS in se dogovorili o neposrednih nalogah, ki jih še morajo izvesti do konca leta, tov. Ožbolt in predsednik občinskega odbora ZVRS tov. Pajek pa sta seznanila udeležence z vsebino razprave na razširjeni seji sekretariata CK ZKS, na kateri so kritizirali nosilce programistične in oportunistične politike v nekaterih republiških organih in organizacijah. Udeleženci seje so soglasno podprli odločne ukrepe sekretariata CK ZKS zoper nosilce take politike.

Na seji so ugotovili, da so občinska in krajevne organizacije ZRVS uspešno izvedle naloge, zastavljene v letnem programu dela, razen seveda tistih, ki so predvidene za izvanje v novembru in decembru, ter naloge pri vključevanju rezervnih vojaških starešin v ZK. Na tem področju je bilo namreč do sedaj zelo malo storjenega in so se zato dogovorili, da se bodo določeni komunisti iz odborov ZRVS že v tem mesecu pogovarjali z vsemi starešinami, ki imajo pogoje za sprejem. Vse, ki so pripravljeni, da stopijo v ZK, bodo predlagali osnovnim organizacijam ZK za sprejem.

Čeprav rezervne vojaške starešine v občini Ormož v celoti soglašajo z vsebino pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ in izražajo vso podporo smernicam, ki so dane v pismu, so navzoči menili, da bi bilo prav, da v čim krajšem času organizirajo predavanja po krajevnih centrih za vse rezervne starešine, na katerih bi jih seznanili z vsebino pisma, stališči in sklepi 29. seje CK ZK Slovenije in sedanjo politično situacijo pri nas. Ta predlog je bil soglasno sprejet, na predavanja pa bodo vabljeni tudi člani ZK, ki niso rezervni vojaške starešine, ter člani odborov družbenopolitičnih in drugih organizacij v krajevnih skupnosti.

Na seji so se še dogovorili o ostalih nalogah, ki jih morajo izvesti do konca leta, med drugim o akciji pridobivanja novih naročnikov za »Našo obrambo« in »TV—15«, o včlanjevanju rezervnih vojaških starešin pri strelskih družinah, o pripravah na izpite in o izpitih, ki bodo 10. decembra 1972, ter o pripravah za proslavo dneva armade.

BOŠKO BORJAN

ŠOŠTANJ

POČASTITEV PADLIH IN UMRLIH

Združenje borcev NOV Šoštanj je priredilo žalno slovesnost v spomin padlih in drugih žrtev pri osrednjem spomeniku NOB na Trgu svobode. Imena padlih borcev, talcev in umrlih v taboriščih ter jetah, ljudi, ki so živeli v Šoštanju, Belih vodah, Topolšici, Šentflorjanu, Ravnah, Družmirju, Šentvidu in Lokovici, so vklesana v spomenik. Prireditelji so povabili na slovesnost svojce mrtvih. Udeležba je bila lepa. Na slovesnosti je sodelovala delavska godba »Zarja«. Zastopniki ZB NOV so položili na spomenik venec, svojci pa so tudi pokrili spomenik s cvetjem.

Po slovesnosti se je od spomenika razvil žalni sprevod. Za prapori ZB NOV, ZVVI in ZPKB so se uvrstili udeleženci in odšli na šoštanjsko pokopališče k skupni partizanski grobnici, kjer je pokopanih 143 znanih in neznanih borcev XIV. divizije. Pri grobnici je bila osrednja žalna slovesnost. Sodelovali so: godba »Zarja«, pevski zbor upokojencev in zbor recitatorjev, učencev II. osnovne šole. Vence so položili zastopniki borčevske organizacije iz Velenja.

Učenci I. in II. osnovne šole so že dan pred dnevom mrtvih obiskali grobove padlih borcev in partizansko grobnico, jih olepšali s cvetjem in prižgali sveče.

Letos je bila žalna slovesnost zadnjič na šoštanjskem pokopališču, ker bodo prihodnje leto morali prekopati mrtve in njihove ostanke prenesti na novo pokopališče v Podkraju; zemlja na starem pokopališču se namreč seseda, ker je pod njim premogovnik. Na novem pokopališče v Podkraju je že določen prostor, kjer bodo zgradili skupno partizansko grobnico; tam bodo potem pokopali borce iz sedanje skupne grobnice in iz posameznih grobov na starem pokopališču. V Podkraju so že pokopani pesnik Karel Destovnik-Kajuh, Ivan Röck-Blaž in nekateri drugi borci, prekopani na starem pokopališču. M. V.

ZAGORJE OB SAVI

ŽALNA SLOVESNOST

V Gorjah je bila osrednja žalna slovesnost na dan mrtvih na pokopališču pred spomenikom padlim žrtvam druge svetovne vojne. — Domača godba na pihala je zaigrala žalostinko. Po krajšem govoru predsednika ZB NOV Gorje Janeza Kocjančiča so sledile recitacije šolarjev osnovne šole bratov Žvan, nato pa je pevski šolski zbor pel žalostinke. — Udeležba prebivalcev je bila zelo lepa.

Gorje so se po vojni precej spremenile. Mnogi domačini so se odselili in se le redko vračajo na obisk. Ob tej priložnosti jih je prišlo precej počastit spomin mrtvih svojcev. Ura za slovesnost ni bila najbolje izbrana — začetek je bil ob poldevetih zjutraj. JOŽE AMBROŽIČ

JESENICE

ŠTEVILNE SPOMINSKE SVEČANOSTI

V jeseniški in radovljiški občini so bile ob dnevu mrtvih številne žalne slovesnosti. Na Jesenicah je bila osrednja slovesnost že 31. oktobra popoldne pri grobišču padlih partizanov na starem pokopališču. Spominski govor je imel pesnik in pisatelj Miha Klinar. Nastopili so pevci in recitatorji osnovnih šol, godba na pihala z Jesenic, oddelek graničarjev pa je izstrelil tri častne salve.

Na dan mrtvih dopoldne so bile žalne slovesnosti na Koroški Beli, na grobovih talcev v Dragi in v Begunjah, ob spominski plošči padlim na Jelovici, pokopanim v grajskem parku v Radovljici, itd. Popoldne ali zvečer pa so počastili žrtve vojne še ob spominskih znamenjih na Dovjem, v Kranjski gori, Podkorenu in Ratečah. Najmlajši prebivalci, otroci iz otroških vrtcev, so že 31. oktobra pod vodstvom vzgojiteljic obiskali grobove, prinesli mnogo cvetja in prižgali svečke. BRANKO BLENKUŠ

NA PARTIZANSKIH GROBOVIH NA KOROŠKEM

V okviru žalnih slovesnosti ob dnevu mrtvih v jeseniški občini so tudi pripravili obisk partizanskih grobov na Koroškem. Dne 29. oktobra se je z dvema avtobusoma odpeljalo na Koroško okrog osemdeset borcev, mladincev in drugih občanov. Obiskali so partizanske grobove v Ziljski in Rožni dolini. Ob grobovih padlih v Ločah in v Svečah je imela krajši govor predsednica ZB NOV Plavž (Jesenice) Vera Jelinčič. Tam je pokopan narodni heroj Matija Verdnik-Tomaž. Izlet na Koroško so priredila tri združenja borcev NOV na Jesenicah.

B. B.

PODUTIK PRI LJUBLJANI

VELIKA VAJA TERITORIALNIH ENOT

Dne 21. oktobra je bila na našem področju velika vaja v okviru priprav vseljudske obrambe. Sodelovale so sosedne ekipe civilne zaščite — Agrostroj, šentviška, draveljska in domače, podutiške. Vaja je ponazorila bombardiranje vseh pomembnejših zgradb na področju krajevne skupnosti Podutik. Pri stavbi krajevne skupnosti je bila postaja prve pomoči, kamor so vozili »ranjence«.

Vaja je, kot ena največjih enot vseljudske obrambe na ljubljanskem področju, živo ponarozorila vojne razmere in bila dober preizkus pripravljenosti teritorialnih enot. Ogledali so si jo podpredsednik mestne občine, člani mestnega štaba in novinarji. Sodelovalo je okrog 180 članov civilne zaščite in nekaj vojske.

STANKO SKOČIR

LJUBLJANA-DRAVLJE

IZLET BORCEV V BELO KRAJINO

Kakor vsako leto je tudi letos jeseni ZB NOV Dravje priredilo izlet v lepo Belo krajino. Udeležencev je bilo 46.

V Beli krajini smo se najprej ustavili v Metliki. Ogledali smo si muzej NOB in etnografski muzej. Tam je bila tedaj tudi razstava 85-letnega metliškega slikarja Mihe Kambiča, ki je skoraj vse slike daroval muzeju. — Na poti na Vinico smo se ustavili še v Dragatušu in se seznanili s krajevnimi zgodovinskimi dogodki med vojno. Na Vinici so nas pričakali zastopniki združenja borcev NOV. Seznanili so nas s pomembno zgodovino Vinice. V tem kraju so odkrili izkopanine iz keltske dobe. Vinica je znana tudi, ker je bila leta 1918 tri dni pod posebno ljudsko oblastjo, tako imenovana viniška republika. Med osvobodilno vojno so prebivalci mnogo žrtvovali za svobodo. V osnovni šoli deluje krožek Združenih narodov, ki si dopisuje z otroci številnih dežel. Ponos kraja je tudi muzej viniškega rojaka pesnika Otona Župančiča.

Udeleženci izleta so bili zelo zadovoljni z izletom, zlasti še tisti, ki so bili tokrat prvič v Beli krajini. STANKO SKOČIR

NOVA GORICA

BURNA SEJA

Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica je imel 24. oktobra redno sejo, ki so se je med drugim udeležili tudi vsi predstavniki združenj borcev NOV v občini.

Po razpravi o pismu tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ so bile v obravnavi priprave na občne zbore združenj borcev.

Med razpravo o pismu tovariša Tita je Dušan Sinigoj opozoril, kaj so v zvezi s pismom dolžni storiti v občini. Razprava je bila konkretna in revolucionarna, kakor to pristoji borcem. Najbolj so grajali poslance, ki so se v gospodarskem zboru republiške skupščine vzdržali glasovanja o Petru Vujčiču. Prav tako so odločno obsodili zagovornike nekaterih kapitalističnih gospodarskih načel. Vsi so izjavljali, da bodo z vsemi silami podpirali tovariša Tita pri njegovih prizadevanjih, da odpravimo vse dosedanje napake in dosledno uresničimo naloge, ni nam jih nalaga Titovo pismo.

MILETA GOJKOVIĆ

RAVNE

NOV SPOMENIK ŽRTVAM ZA SVOBODO

Na Barbari med Ravnami na Koroškem in Prevaljami je novo pokopališče za Ravne in Prevalje. Tam so postavili letos spomenik padlim borcem med NOV in žrtvam nacističnega nasilja. Za to nalogo se je zavzel občinski odbor ZZB NOV, denar pa so prispevale delovne organizacije in občinska skupščina.

Na dan mrtvih ni bilo posebnega slovesnega odkritja spomenika; ob njem je bila žalna svečanost. Govoril je inž. Mitja Šipek. Sodelovali so: pihalna godba ravenskih železarjev, moški pevski zbor »Vres« iz Prevalj in učenci osnovne šole (z recitacijami). FRANJO SREBOTNIK

imeli smo ljudi

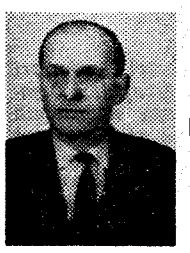

Rudi Rauh

Rudija Rauha so konec avgusta pokopali v Ljubljani. — Rodil se je leta 1915 v Slavskem Lazu ob Kolpi, v družini, ki je splošno znana iz narodnoosvobodilnega boja ne le na Kočevskem, marveč po vsej Sloveniji in na Hrvaškem. Vsi — oče, mati, brat in tri Rudijeve sestre — so bili borci (borke) že od leta 1941. Oče je bil leta 1944 prvi predsednik okrajnega NOO za kočevski okraj. Rudijeva, zdaj 85-letna mati, se je med vojno zarotila, da ne bo nikdar več večerjala do osvoboditve, marveč da bo hrano prepuščala partizanom; ti so prihajali na njen dom v Slavski Laz. — Rudi se je izučil za trgovskega pomočnika. Ko je odslužil vojaščino, ni dobil službe, zato je živel doma pri očetu. Šele leta 1940 je dobil službo v Kranju. V OF je začel delati januarja 1942 v Kranju. K partizanom je odšel jeseni 1944. Prevzel je delo gospodarske komisije za Kranj—Stražišče. Nato je bil premeščen v šolsko taborišče 31. divizije. Po osvoboditvi je služil v komandi mesta Kranj. V povojnih letih je služboval v Celju, Ljubljani in v Kočevju do upokojitve. Zapustil je ženo, hčerko in sina.

Štefan Bevc

Štefan Bevc je umrl oktobra; pokopali so ga v Kočevju. — Rodil se je leta 1924 v delavski družini v Zagorju ob Savi. Izučil se je za frizerja. Leta 1939 se je z družino preselil v Staro cerkev na Kočevskem. — Po italijanski kapitulaciji je stopil v 9. brigado NOV Slovenije. Novembra 1943 so ga ujeli Nemci. Odgnali so ga v Ukrajino na prisilno delo. Junija 1944 ga je kot nemškega ujetnika zajela sovjetska vojska. Nato se je bojeval v sovjetskih enotah do osvoboditve. Po osvoboditvi se je vrnil na Kočevsko. V povojnih letih je bil nekaj let zaposlen pri industrijski milici, potem pa v gozdarstvu. Zapustil je ženo in tri otroke.

Ela Grad-Potočnik

Zapustila nas je »teta Ela« — za vedno. S tem imenom jo je poznal sleherni Piračan; bila je izredno priljubljena. — Rodila se je leta 1899 v Planini pri Ajdovščini v učiteljski družini. Tudi sama se je posvetila učiteljskemu poklicu. Učila je v več krajih po Sloveniji. — Okupacija jo je zatekla v Beogradu, kjer je bila uradnica. Tudi tam je delala predvsem med mladino, vodila mladinski tisk in se takoj pridružila osvobodilnemu gibanju. Postala je obveščevalka. Imela je posebno nalogo: spremljati gibanje in početja četnikov, Nedićevcev in okupatorskih enot. Mnogim naprednim ljudem je rešila življenje, ker jih je pravočasno opozorila na nevarnost. Zbirala je denar, sanitetne potrebščine in orožje za borce. Sodelovala je tudi, da so priskrbeli za partizane radijsko postajo. Oktobra 1941 jo je nemški okupator prijel in odgnal v taborišče na Banjici, od tam pa pozneje v strašni Auschwitz. Tam je bila hudodelcem poskusna žival, da so na njej preskušali razne strupe. Kljub najhujšemu trpljenju je spodbujala ter tolažila sotrpinke in jim pomagala ob vsaki priložnosti. — Po osvoboditvi se je spet posvetila mladini. Ko je primanjkovalo učnih moči, je kot upokojenka spet začela učiti v Piranu. Pozneje je učila v Strunjanu in Luciji. — Odlikovana je bila z redom za zasluge za narod s srebrno zvezdo. — Teta Ela, naj ti bo lahka istrska zemlja!

16
ljubljanska banka
pravi naslov
za denarne zadeve

JUBILEJ ZASLUŽNEGA MOŽA

Ernest Vatovec, ki je te dni obhajal svoj življenjski jubilej v Kopru, je predvojni komunist, nosilec partizanske spomenice 1941 in eden najzaslužnejših borcev naprednega delavskega gibanja v Slovenski Istri. Rodil se je 26. oktobra 1902 v Čezarjih pri Kopru v proletarski, revni kmečki družini.

Ko so se po prvi svetovni vojni vrnili iz Rusije iz ujetništva naši ljudje, je bil med njimi tudi Ernestov brat, ki ga je navdušil za napredne revolucionarne ideje. Er-

nest je že leta 1919 začel delati v organizaciji mladih komunistov. Leta 1925 so ga sprejeli v KP kot v priznanje za dejavnost v mladinski organizaciji, že istega leta so ga tudi zaprli zaradi protifašističnega delovanja skupaj z drugimi člani godbe na pihala, ko so priredili domači praznik.

Ernest je nadalje vztrajno in požrtvovalno sodeloval kot komunist pri številnih nalogah v letih od 1925 do 1927. Organizacija, ki je v nji tedaj delal, je vzdrževala stike s sorodnimi organizacijami v Trstu, Gorici, Rovinju in pozneje tudi z vodstvom KP, ki je bilo tedaj v Parizu. Zveze pa je imela seveda tudi z Ljubljano. Leta 1929 so fašistični oblastniki zaprli Vatovca in ga obtožili, da je sodeloval na zboru komunistov. Tedaj je bilo zaprtih kakšnih osemdeset zavednih protifašistov. Izmed njih so jih postavili pred posebni fašistični tribunal v Rimu trinajst. Med njimi je bil tudi Vatovec. Obsodili so ga na štiri leta težke ječe in tri leta policijskega nadzorstva.

Leta 1932 se je vrnil v domači kraj. Vključil se je v delo KP. S tovariši je odkril, da se je v organizacijo vtihotapil konfident policije. Zato so sklenili organizacijo razpustiti in revolucionarno dejavnost nadaljevati z najzanesljivejšimi tovariši. Vatovec je živel v ilegali v obdobju množičnih aretacij. Avgusta 1934 pa so tudi njega zaprli. Poprej, ko je bil v ilegali, se je hotel umakniti v Francijo čez Jugoslavijo, a se mu ni posrečilo. Fašisti so ga ponovno postavili pred rimski tribunal in ga tokrat obsodili na 12 let strogega zapora. V ječi je bil do avgusta 1940, ko so ga ob splošni amnestiji pomilostili. Toda iz zapora so ga odgnali naravnost v koncentracijsko taborišče. Po padcu fašizma je pobegnil iz taborišča in se vrnil v domači kraj. S tovariši, ki so skupaj pobegnili, se je prebil do partizanov v Slovenski Istri. V prvi istrski slovenski brigadi je sprva dobil nalogo, da organizira oskrbo za brigado. Po nemški ofenzivi leta 1943 pa je bil določen za delo na terenu. Potem so ga poslali v partijsko šolo v Cerknem. Po vrnitvi v Istro pa je bil izvoljen v okrožni komite KP za Slovensko Istro. Bil je politični delavec do maja 1945. Potem so ga spet poslali v partijsko šolo. Kmalu nato je postal organizacijski sekretar KP za okraj Milje. Leta 1947 je postal sekretar rajonskega komiteja KP v Kopru, potem pa sekretar okrajnega komiteja in predsednik OLO Koper. Ob ustanovitvi organizacije bivših političnih pregnancev so ga izvolili za predsednika okrožnega odbora te organizacije. Leta 1952 pa so ga izvolili za predsednika občinskega ljudskega odbora Koper-okolica.

Ernest Vatovec je bil za zasluge med NOB odlikovan z več odlikovanji, leta 1968, ob 25-letnici splošne ljudske vstaje na Primorskem, pa je prejel še red republike s srebrnim vencem. Še zmeraj je delaven družbeno politični delavec številnih družbeno-političnih organizacij. Njegova življenjska revolucionarna pot je svetel zgled nam vsem in mlademu rodu! Še na mnoga zdrava leta!

ALBERT KLUN

VTISI Z OBISKA NA KOROŠKEM

Delegacija ZB NOV Črna na Koroškem je 4. t. m. obiskala Šmarjeto pri Pliberku, kjer je pokopan kurirček Mirko Zdovc, ki se je leta 1944 junaško bojeval na Koroškem. Padel je 12. oktobra 1944 pri Apovnikovi hiši na Komeljnu nad Pliberkom, ko je opravljal svojo kurirsko dolžnost. Mirko je bil doma iz Holmca pri Prevaljah. Zdaj nosi njegovo ime pionirski odred holmške šole.

Iz meglene kotline smo se povzpeli na hrib, v sončno Šmarjeto, od koder smo imeli lep razgled. Tam še zmeraj živi slovenski kmet, ki ga zaradi njegove materinščine sovraži pliberška šovinistična gospoda.

Ustavili smo se na pokopališču, na grobu padlega Mirka. Domačini so tudi prav tedaj prihajali iz cerkve na grobove svojcev. Ko smo prinesli venec k spomeniku padlega borca, smo vzbudili veliko pozornost med množico ljudi, ki se nam je kmalu pridružila — starejši in mladina. Nekateri so poznali Mirka. Poznali so tudi Filipa Leskovca in mene iz Črne, ker sva se bojevala v šmarješki okolici. Ljudje si želijo, da bi tudi v prihodnje prihajali na obisk v njihove kraje, vsaj ob takšnih priložnostih. V času, ko na Koroškem tako divjajo proti našim rojakom, je to srečanje vzbudilo domačinom novo upanje, da jih ne bomo pozabili. Prišli smo prav tedaj, ko so najbolj potrebovali spodbude.

Pri Gotovniku v Šmarjeti smo dolgo kramljali. Zastavili so nam nekaj pomembnih vprašanj. Z veseljem smo ugotovili, da avstrijske oblasti letos prvič po vojni niso dovolile ustaškim emigrantom v Libučah pri Pliberku nastopati z njihovo zastavo v cerkvi in z demonstrativnim polaganjem vencev na grobovih. Prav tako je bil prepovedan njihov sprevod v kraj, ki je oddaljen od meje le pol kilometra. Na tistem kraju so se morali spomladi 1945 predati ob koncu vojne.

Naši rojaki na Koroškem želijo, da bi naši ljudje na obisku na Koroškem govorili slovensko in tako pokazali, da jih niso pozabili, zlasti v trenutku, ko so najbolj potrebni naše pomoči. Kupovali pa bi naj kar najmanj pri koroških trgovcih, ki so večinoma sovražni Slovencem. Zvedeli smo tudi, da poštni uslužbenci in raznašalci pošte iz Pliberka uničujejo slovenske časopise, poslane našim rojakom na Koroškem. Med temi časniki je tudi TV 15.

Zavedni Slovenci iz Šmarjete so izrazili željo, da bi prihodnje leto napravili enodnevni izlet v naše kraje, morda med štajerske vinske gorice ob trgatvi ali kadarkoli, da bi preživeli med nami vsaj nekaj ur.

Oglasili smo se tudi pri kmetu Tomažu; partizani smo njegov dom imenovali »pri mamici«. Tam je Filip Leskovec obudil svoje spomine na oktober 1944, ko je bil ranjen prav pred Tomaževo hišo. Hudo ranjen se je skril v bližnji goščavi. Pomagala mu je Tomaževa mama in po nji je dobil spet zvezo s partizani.

Slovo je bilo težko; poslovili smo se solznih oči, a solz se nam ni treba sramovati.

IGNAC ZDOVC

OB 30-LETNICI BOJA NA DOBROVLJAH

Dne 5. t. m., ob 30-letnici boja 1. savinjskega bataljona II. grupe odredov na Tolstem vrhu nad Dobrovljami, se je na znamenitem kraju zbrala na proslavi številna množica domačinov, med njimi preživeli borci štajerskega in 1. savinjskega bataljona ter II. grupe odredov. Proslavo je priredil odbor II. grupe odredov. Prireditvi so dali poudarek borci partizanskih enot in taborniki s širšega celjskega območja; uprizorili so napad iz gozdov v okolici spomenika in tako prikazali pripravljenost naše vojske ter mladine na obrambo domovine.

Slovesnost se je začela z internacionalo, ki jo je odigrala godba na pihala iz Zagorja ob Savi. V imenu odbora II. grupe odredov je Stane Mavrič iz Celja pozdravil navzoče prvoborce, vojaške in politične zastopnike partizanskih enot in mladinske organizacije. Slavnostni govor je imel general-Boris Čižmek-Bor. Govornik je opisal slavno zgodovino 1. štajerskega bataljona v letih 1941 in 1942, med drugim napad na Šoštanj, boj z mnogo močnejšim sovražnikom na Čreti, zgodovinski pohod na brežiško področje itd. Po prihodu II. grupe odredov je bil ustanovljen 1. savinjski bataljon iz vrst partizanov, ki so prispeli z Dolenjskega, in borcev štajerskega bataljona. Novi bataljon se je uveljavil z izrednimi akcijami na sovražne postojanke in z napadi na prometne zveze. Zato je sovražnik enoto napadel 7. novembra 1942. Sovražnik je bil mnogo močnejši, zato se je moral bataljon umakniti. Imel je tudi precej izgub (17 borcev je padlo). Toda Nemci s tem partizanov niso ugnali.

Govornik se je tudi dotaknil bolečega vprašanja naših rojakov na Koroškem. Zborovalci so zahtevali, da je treba z zborovanja poslati protestno pismo na pristojno mesto.

Veličasten spomenik padlim borcem je obkrožilo nad 30 praporov. Borci, taborniki in mladina so položili vence.

Na sporedu proslave je bila še kulturna prireditev z bogatim sporedom. Sodelovali so moški pevski zbor iz Mozirja in kot recitatorji pionirji mozirske osemletke in vranska mladina.

Po prireditvi so udeleženci napravili kratek izlet na Kreflovo domačijo pri Sv. Joštu. Potem so se napotili še na Čreto, na kraj prvega boja 1. štajerskega bataljona.

dr. FRANC POVH-IZLAK

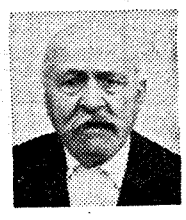

Jože Knavs

Jože Knavs je dočakal 86 let. Dne 27. oktobra ga je množica ljudi spremila na njegovi zadnji poti na pokopališče v Livoldu. — Rodil se je v Pungartu pri Cabru. Dvajsetleten je odšel za kruhom v Ameriko. Po štirih letih se je vrnil v domovino, a ni dobil dela, zato je leta 1911 spet odšel v Ameriko. Leta 1920 se je vrnil v domovino. Hodil je na delo v gozdove po Sloveniji in na Hrvaškem. Bil je v vrstah naprednih delavcev, s kmeti pa se je ves čas v stari Jugoslaviji bojeval za agrarno reformo. Leta 1941 se je vsa njegova družina pridružila osvobodilnemu gibanju. Spomladi 1942 so odšli vsi njegovi štirje sinovi k partizanom. Drugi člani družine so se preselili na Gornjo Brigo in potem ves čas sodelovali za osvobodilni boj. Sin Jože je leta 1944 padel kot komandir čete Cankarjeve brigade. Knavsova družina žina se je po osvoboditvi vrnila v Livold. Jože je bil izvoljen za prvega predsednika NOO Livold. Sodeloval je v vseh druzbenopolitičnih organizacijah do smrti. Z veliko ljubeznijo je delal za napredek krajevne skupnosti in gasilskega društva. Med ljudmi je bil zelo priljubljen.

Albin Plešnar

Albina Plešnarja, nekdanjega borca Vojkove čete, rez. kapetana prvega razreda, člana ZB NOV Polzela, smo nedavno spremili na zadnji poti. — Otroška leta je preživel pri stricu na Javorniku pri Črnem vrhu na Goriškem. Kot večina slovenskih fantov na Primorskem je tudi on moral služiti v italijanski vojski. Februarja 1943 pa se mu je posrečilo pobegniti, da se je lahko pridružil našim borcem. Sodeloval je v številnih bojih. Decembra 1943 je bil ranjen. Prejel je stevilna odlikovanja. Po osvoboditvi je bil zaposlen na Polzeli na raznih odgovornih mestih.

Jože Pur

Jože Pur, nekdanji borec XII. SNOB in dolgoletni delavec ZB NOV Polzela, je umrl po operaciji. — Rodil se je v Selnici ob Dravi. Pozneje se je družina preselila na Polzelo. Jože je postal železničar. Med vojno ga je okupator odgnal na prisilno delo v Nemčijo. Poleti 1944 se mu je posrečilo pobegniti. Vstopil je v NOV. V boju pri Uršnih Selih je bil ranjen v nogo. Zdravil se je do osvoboditve. Postal je invalid. Po osvoboditvi je vneto sodeloval pri obnovi in za napredek skupnosti. Bil je odlikovan z medaljo za zasluge za narod. Marljivo je delal v družbenopolitičnih organizacijah. Bil je vnet planinec in član igralske družine Svobode na Polzeli. V zadnje slovo mu je zapel pevski zbor Svobode. V trajnem spominu ga bomo ohranili kot zavednega člana ZB NOV.

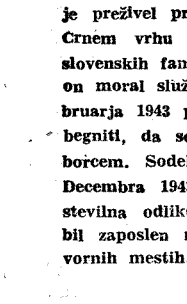

Janez Klinar

Od Janeza Klinarja s Planine pod Golico, člana ZB NOV, smo se nedavno za vedno poslovili. — Rodil se je leta 1904. Preživel je hudo mladost. Že v zgodnji mladosti si je moral služiti sam trd kruh. Delal je v jeseniški železarni. — V osvobodilnem gibanju je začel sodelovati leta 1942, povezan s krajevnim OF. Leta 1944 pa se je pridružil borcem kot tudi njegova brata, ki sta pozneje padla. Bojeval se je na Primorskem v Prešernovi brigadi do osvoboditve.

Franc Kavka

Franc Kauka je umrl v svojem 79. letu. Bil je doma v Zaborštu pri Domžalah, kjer je skromno živel kot družinski invalid. Za osvobodilno gibanje je delal že od samega začetka. Njegov sin je padel leta 1944. Franc se je pred zasledovalci umaknil k partizanom. Bil je odlikovan z medaljo za zasluge za narod. — Na zadnji poti so ga spremili številni borci invalidi s praporom na pokopališče v Ihanu.

Jaka Dobravec

Jaka Dobravec je bil doma v Jereki na Zevtu, kjer se je tudi rodil. Za vedno smo se poslovili od njega na pokopališču v Srednji vasi v Bohinju. Na zadnji poti ga je spremilo mnogo borcev in aktivistov. Bilo mu je 66 let. — Dobravec je bil aktivist osvobodilnega gibanja od leta 1941. Njegov dom je bil vselej odprt našim borcem. Dobravec jim je nesebično pomagal ob vsaki priložnosti. Leta 1944 pa je tudi sam odšel k partizanom. Domov se je vrnil kot invalid. Dolga leta je bolehal, ne da bi tožil. Delal je na kmetiji in hodil po planinah, zadnje mesece pa je preživel v planinski kočici na Goreljku, kjer je tudi za vedno zaspal. — Spominjali se ga bomo kot požrtvovalnega borca, ki je bil pripravljen žrtvovati vse in mirno trpeti do konca.

Nagradna križanka GLIN 43

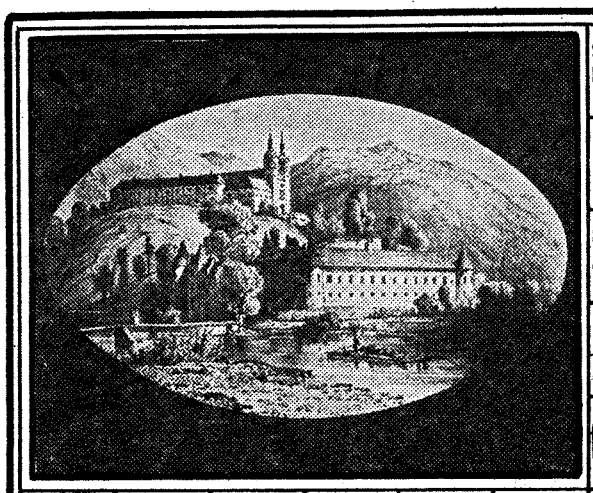

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	MONGOL	RAZJEDANJE, IZJEDANJE	ITALIJANSKI KOŠARKAR	JEGULJA	GR. ČRKA	ODDELEK BOLNICE	SMUČI (nord.)	HIMALAJSKA KOZA
NASILNEŽ								
PREBIVALKA ARAGONIJE								
AFRIŠKA DRŽAVA / REDOVNICA					TIRNICA / MARAIS			
⇩							X	KARLOVAC

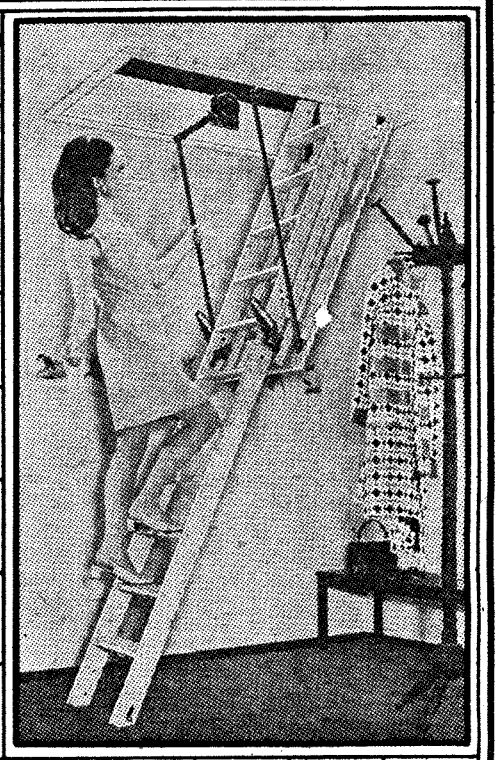

RISAL: J.K.	POMAGAČ, PRIPREŽNIK	MIŠICA VRTILKA	VRSTA VIŠNJE	TIBETANSKO GOVEDO	KANTON V ŠVICI / INDIJSKI DROBIŽ															
RIMSKI CESAR							SRBSKO Ž. IME													
TUJE Ž. IME							MESTO NA JUGU ČILA (PUNTA)										NAROČITE TV-15			
NAPAD						MESTO V MAKEDONIJI	PETA NA ČEVLJU	NOGOMETNI KLUB / KAČJI UGRIZ			POŽELENJE / PESNIŠKO IME ZA IRSKO	MIRUJOČI DEL MOTORJA	KRAJ OB VODI	ŠTEFOK	PRIPIS			OTOČJE V ARHIPELAGU TUAMOTU	VRIŠČ	BOGINJA NESREČE
NOČNI LOKAL				NAPRAVA ZA PHANJE / VPRAŠALNICA											TRAVA DRUGE KOŠNJE					
OČKA					VZDEVEK										TOVARNA V MEDVODAH					
GAPRIN-DAŠVILI					ATLETSKA DISCIPLINA				MLINSKI ŽLEB / GLINA PORCELANKA						NAKAZE / LATINSKI VEZNIK					
LESEN OPORNIK					GORA V ŠVICI			SPLET LAS / POZNAN ČLOVEK						VULKAN NA SICILIJI					PTICA ROPARICA	VLADAVINA KANA
⇩													MRENA	3 / 100 M²				UČENJE / VNETJE ŠARENICE		
⇩										KUBANSKI POLITIK					ŠPANSKO MESTO / ESTONEC					
KUPUJTE IZDELKE „GLIN-a"	ALUMINIJ / NADAV									NEMŠKI FILMSKI REŽISER	NAŠ NAJVEČ. PESNIK / SOSEDNJA DRŽAVA									
OSNOVA BARV													KOSITER				Ž. IME / OBOROŽENI PAZNIKI			
TE BALDI													POTRDILO							
AKTINIJ									NATRIJ			AASEN	REKA V LENINGRADU	SAMO EDEN JE GLIN!	TITAN / TEREZA KESOVIJA				LEPA VEŽA	VOJAŠKI PRATEŽ
⇩														PREDEL NAD REKO / VODNA ŽIVAL						
										IZDELEK „GLIN-a"	⇩							VRANJE / AMERICIJ		
										INDONEZIJ. OTOK					LJUBLJANS. POKOPALIŠČE					
										RIŽEVO ŽGANJE					MESTO V JORDANIJI					

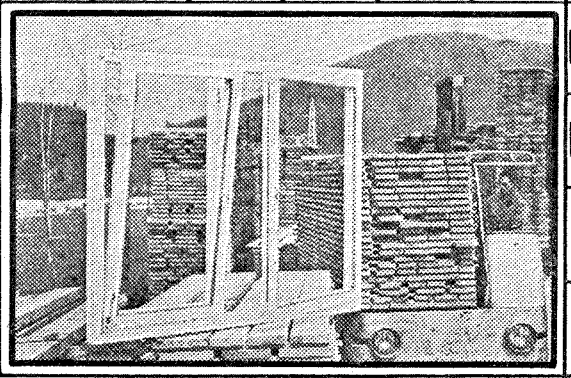

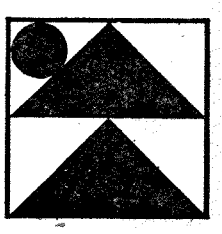

Nagradni kupon 43

Priimek in ime

poklic

točen naslov

Razpis nagradne križanke

Samo eden je in to: GLIN Nazarje — s to reklamno parolo sporočamo, da boste spet reševali GLIN-ovo nagradno križanko. Upamo, da se še od prejšnje niste preveč utrudili.

Rešitve nam pošljite do 27. novembra 1972, nagrajence pa bomo sporočili v 49. številki, ki izide šele 7. decembra 1972.

Tudi to pot smo pripravili tri knjižne nagrade založbe »Borec«: Sveti Urh, Beg z morišča in Prvi bataljon.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

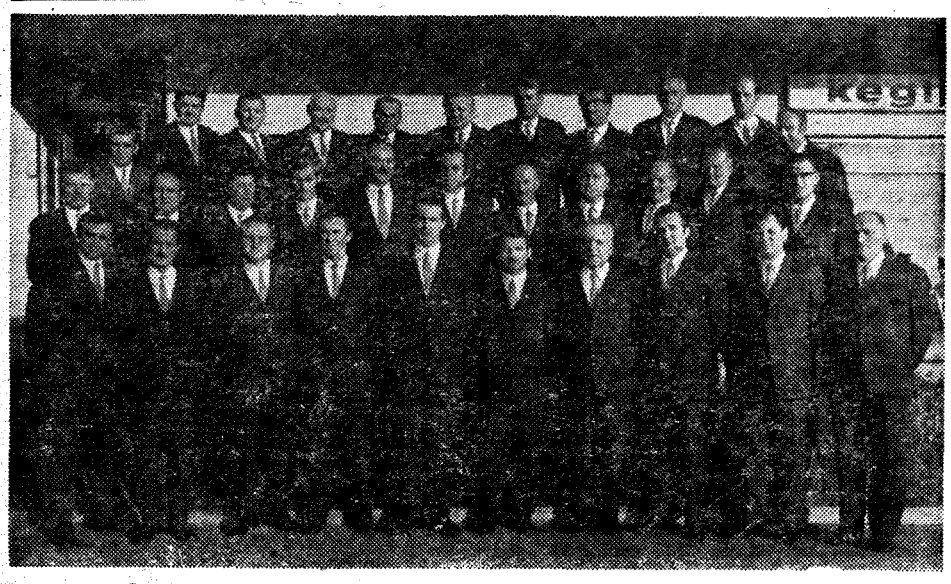

PRED 10. OBLETNICO MARIBORSKEGA PEVSKEGA ZBORA »PARTIZAN«

Združuje jih pesem

Moški pevski zbor PARTIZAN iz Maribora bo prihodnje leto praznoval deseto obletnico svojega delovanja. Jubilej bodo proslavili s celovečernim koncertom v mariborski unionski dvorani, verjetno enkrat v jeseni leta 1973. K sodelovanju bodo povabili Partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane, Zbor Srečka Kosovela iz Ajdovščine in Zbor Simona Gregorčiča iz Kopra. Podoben nastop so imeli že pred petimi leti pod skupnim naslovom »Partizanski pevski zbori pojo«.

SPOMENIK NA PREVALJAH

Na prevaljskem pokopališču so na dan mrtvih odkrili spomenik padlim partizanom in aktivistom. Skulpturo in žaro je izdelal akademski kipar Stojan Batič, idejni osnutek za celoten spomenik pa arhitekt Franc Meznar.

Pevce smo obiskali na vaji. Zares so prizadevni. Nosilci zbora so nekdanji borci, v njem pa sodelujejo lahko vsi, ki jim je pri srcu partizanska, narodna in umetniška pesem. Gojijo pesmi naših in tujih narodov. Zbor ima svoj program pesmi izbran tako, da lahko nastopi ne samo ob vsakem času, ampak tudi ob različnih priložnostih s partizansko, narodno in umetniško pesmijo ali pa s samostojnim koncertom.

Na pevske vaje prihajajo dvakrat na teden in, če je potrebno, tudi večkrat, zlasti pred nastopom so velikokrat skupaj. Njihova narodnostna sestava je neverjetno pestra, saj so člani zbora malodane iz vseh koncev Jugoslavije. Čeprav je v zboru veliko takih, ki so v službah in imajo še druge dolžnosti, skoraj ne poznajo odsotnosti na vajah. Imajo svoj pravilnik, upravni in umetniški odbor.

PARTIZAN, katerega pokrovitelj je občinski odbor ZZB NOV — slednji ga podpira tudi denarno — deluje samostojno in je vključen v zvezo kulturno-prosvetnih organizacij mariborske občine.

Žetev moškega pevskega zbora PARTIZAN je bogata. Samo lani so poleg sodelovanja na raznih proslavah in spominskih slovesnostih priredili najmanj dvanajst celovečernih samostojnih koncertov. Nastopili so v Radgoni, v Slatini Radencih, Rogaški Slatini, Lendavi, Šentilju v Slovenskih goricah, na Sladkem vrhu, v Ormožu, Mariboru in pred kratkim tudi v Framu na srečanju nekdanjih aktivistov mariborskega okrožja. V teh krajih so si pridobili zveste poslušalce. Naš človek, čeprav že toliko let od vojne in kljub pomanjkanju časa zaradi vedno hitrejšega tempa življenja, še vedno rad prisluhne partizanski in narodni ter umetniški pesmi. Zbor so povabili tudi na mednarodno srečanje pevskih zborov v Zahodno Nemčijo. Nastopa se zaradi pomanjkanja denarnih sredstev žal niso mogli udeležiti. Zdaj se pripravljajo za turnejo po Madžarski, kjer bodo obiskali Porabske Slovence. Gostovali bodo tudi po Avstriji. Stalno snemajo za lokalni radijski program. Poleg tega sodelujejo na tekmovanju pevskih zborov, ki ga prireja RTV Ljubljana. Nastopajo tudi na občinskih in republiških kulturno-prosvetnih revijah pevskih zborov. Pred nedavnim so nastopili na Ipavčevi obletnici v Šentjurju. Gostovali so v Čačku, kjer so se srečali s tovarišem Titom, pa v Kraljevu, Gornjem Milanovcu, Beli krajini ... Še in še so nastopali ter prepevali in morda res ni kraja, kjer se ne bi oglasili.

Zbor je bil spočetka maloštevilen, danes pa je to mnogočlanski zbor, ki se res lahko ponaša s svojimi uspehi. Ta rast je zlasti vidna od takrat, ko je zbor prevzel prof. Milko Vomer. Povedali so, da želijo pritegniti tudi mlade, ki bodo nadaljevali tradicije zbora.

Moški pevski zbor PARTIZAN živi in dela v primerjavi z drugimi pevskimi zbori z minimalnimi denarnimi sredstvi. Ne glede na to pa opravlja v severovzhodnem delu Štajerske pomembno poslanstvo: z neposrednim stikom poglablja med ljudmi ljubezen do partizanske, narodne in umetniške pesmi.

DRAGO MIKLAVEC

IZDAL POKRAJINSKI ARHIV V NOVI GORICI

Publikacija – 1972

Dne 25. novembra 1971 je bila na seji občinske skupščine Nova Gorica sprejeta odločba o ustanovitvi pokrajinskega arhiva za območja občin Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin, z rednim delom pa je arhiv kot samostojen zavod začel 1. januarja 1972. Zato je še posebno razveseljivo in še bolj koristno, da je pokrajinski arhiv v Novi Gorici že v prvem letu obstoja izdal svojo prvo publikacijo. Kako je potekala pot od prvih začetkov arhiviranja do vzpostavitve sedanjega pokrajinskega zavoda, pa lahko preberete na treh uvodnih straneh omenjene izdaje.

Sledi zgodovinski zapis, v katerem je L. Bezlaj-Krevel na straneh od 8. do 37. opisala zgodovinske dogodke jeseni 1943, in to predvsem goriško fronto. Prispevek je razčlenjen na poglavja »Pred tridesetletnico vseljudske vstaje na Primorskem«, »Borba okoli Gorice«, »Iz dnevnih, jutranjih in posebnih (telefonskih) poročil štaba nemške armadne skupne B v severni Italiji« in »Goriška fronta — svetal primer junaštva naše vojske«. Posebna vrednost prispevka prof. Bezlajeve je v tem, ker so tu prvič navedeni tudi okupatorjevi podatki o bojih in izgubah v dneh goriške fronte, kakor jih je spremljal in objavljal nemški vojni dopisnik Lutz Koch.

Na straneh 37 do 53 je I. Mordej-Baloh objavila prispevek pod naslovom »Nekaj iz predpisov o arhivski službi«, v katerem navaja osnovna zakonska določila, ki obravnavajo to snov. Podani so koristni napotki vsem tistim ustanovam in posameznikom, ki so kakorkoli dolžni poskrbeti za arhiviranje dokumentacije svojega poslovanja.

Najobsežnejši del publikacije zavzema prispevek Stanka Murovca z naslovom »Nekaj upravnopolitičnih sprememb na območju severno-primorskih občin od konca prve svetovne vojne dalje«, v katerem je zajel obdobje preteklih let in s tem prispeval tehten delež k zgodovinopisju tega območja.

Student akademije upodabljajoče umetnosti Jiři Bezlaj se je potrudil, da je publikacija tudi oblikovno lična. Škoda je, da je natisnjena v ciklostilni tehniki in zaradi tega tudi v premajhni nakladi. Želeti je, da bi naslednje publikacije tega zavoda izšle v normalnem tisku in bile tako tudi po tehnični plati uporabno še bolj pripravne.

CIRIL ZUPANC

USTANOVILI SO TRŽAŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR

Partizanska pesem onstran meje

Konec septembra se je zbralo v bazoviškem domu precejšnje število pevcev, ljubiteljev partizanske pesmi. Sestali so se predvsem pevci iz tistih krajev, kjer danes ne delujejo pevski zbori — iz Bazovice, Lonjerka, Ricmanj, od Sv. Ivana, z Rovt, od Sv. Jakoba in od drugod.

Na sestanku so ugotovili potrebo po ustanovitvi pevskega zbora; gojil naj bi partizansko in narodno pesem z namenom, da se predvsem mladi rod seznanja s pesmimi, ki so nastale med narodnoosvobodilnim bojem in odpornim gibanjem drugih narodov. Zato so sklenili ustanoviti Tržaški partizanski pevski zbor. Izvolili so dvanajstčlanski pripravljalni odbor in mu zaupali nalogo, da pripravi vse potrebno za tehnično ter organicijsko ureditev pevskega zbora. Dogovorili so se tudi, da bodo pevske vaje enkrat tedensko v prostorih bazoviškega doma, vodstvo novoustanovljene enainsedemdesetčlanske pevske skupine pa so zaupali znanemu partizanskemu borcu, glasbenemu strokovnjaku in pevovodji prof. Oskarju Kjudru.

Doslej je imel Tržaški partizanski pevski zbor že dva javna nastopa: na veliki proslavi ob petindvajsetletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji v Cerknem je zapel skupaj z moškim pevskim zborom prosvetnega društva Valentin Vodnik, v daljnem Volgogradu pa so v njegovi izvedbi zadonele »Nabrusimo kose«, »Konjuh planina«, »Le vkup, le vkup uboga gmajna« in druge znane partizanske pesmi.

Želimo, da bi nas zbor kmalu obiskal in se nam predstavil s celovečernim koncertom.

KDO STA SPREMLJEVALCA? Politkomisar 14. divizije Alojz Žokalj-Džidži je bil septembra 1944 ranjen na Kozjanskem. Nekaj dni pozneje se je slikal še z dvema borcema, ki sta menda iz Krške vasi pri Brežicah. Tovariša na sliki prosimo, da nam pošljeta naslov — oziroma naj nam njihova imena sporočijo bralci, ki so ju prepoznali. Fotografija bo objavljena v knjigi Jožeta Vidica »Zločin pri Lenartu«, ki jo bo pomladi prihodnjega leta izdal zavod BOREC. Podatke sporočite na naslov: uredništvo »TV 15«, 61000 Ljubljana, Beethovnova 10.

RAZSTAVA HINKA SMREKARJA

Mariborski gimnazijci pripravljajo v okviru letošnjih likovnih razstav več tovrstnih prireditev, ki se bodo zvrstile do konca letošnjega šolskega leta. Kot prva bo še v tem mesecu odprta razstava karikatur znanega slovenskega ilustratorja in karikaturista Hinka Smrekarja, ki so ga med drugo svetovno vojno zaradi sodelovanja z OF Italijani ustrelili v Gramozni jami.

beležke

BOREC IN PARTIZANSKA KNJIGA NA KNJIŽNEM SEJMU

Minuli petek so na gospodarskem razstavišču odprli prvi slovenski knjižni sejem, ki je v mednarodnem letu knjige prav gotovo osrednji kulturni dogodek pri nas. Ob tej priložnosti sta kulturna skupnost Slovenije in kulturna skupnost Ljubljana podelili nagrade za najboljše družboslovno, leposlovno in mladinsko delo v zadnjem letu. Denarne nagrade »knjige leta« so prejeli LOJZE KOVAČIČ za delo »Sporočilo v spanju — Resničnost«, DR. ADOLF BIBIČ za knjigo »Zasebništvo in skupnost« in PAVLE ZIDAR za mladinski tekst »Kukavičji Mihec«, posebni častni diplomi pa sta prejela FERDO GODINA za »Kos rženega kruha« in BRANKA JURCA za »Rodiš se samo enkrat«. Na prvem slovenskem knjižnem sejmu, ki bo verjetno postal tradicionalna kulturna manifestacija, sta se kot vse druge slovenske založbe predstavila s knjižno bero zadnjih treh let tudi zavod BOREC in PARTIZANSKA KNJIGA.

JANE FONDA V UŽIŠKI REPUBLIKI?

Že več kot dve leti Žika Mitrović pripravlja film »Užiška republika«. Gre za delo, ki naj bi svetu odkrilo vojno nenavadnost, ko je sredi okupirane Evrope obstajalo svobodno ozemlje in kljubovalo neprimerno močnejšemu sovražniku. Po zamisli režiserja naj bi osrednjo žensko vlogo zaupali dobitnici oskarja in znani borki proti vojni v Vietnamu Jani Fonda. V telefonskem pogovoru z režiserjem je izjavila, da bi želela odigrati vlogo »v kateri se strelja in ruši staro« ... Zaradi Jane Fonda je bila osrednja ženska vloga dopolnjena in razširjena, filmska ekipa »Užiške republike« čaka le še njeno privolitev.

PODELJENE LEVSTIKOVE NAGRADE ZA LETO 1971

Letošnje Levstikove nagrade, ki jih vsako leto podeljujejo Mladinska knjiga, so prejeli: IVE ŠUBIC za izvirne risbe v knjigi Ferda Godine »Kos rženega kruha«, LOJZE ZUPANC za izvirno mladinsko leposlovno delo »Zlato pod Blegošem«, LUC MENASE za izvirno poljudnoznanstveno delo »Evropski umetnostni zgodovinski leksikon« in JANEZ BITENC za pesmarico »Ciciban poje«.

BRITANSKA VOJAŠKA OPORIŠČA

Čeprav so od nekdanjega mogočnega imperija ostali le še sledovi, ima Velika Britanija sorazmerno precej vojaških oporišč, raztresenih po vsem svetu. Na Atlantskem oceanu je sedem oporišč, ki leže na ozemlju pod britansko suvereniteto. Med temi so najpomembnejša oporišča v Gibraltarju, na Bermudih, Bahamskem otočju in v Britanskem Hondurasu. V Gibraltarju in Hondurasu imajo poleg drugih sil tudi po en bataljon kopenske vojske. V zvezi s tem je treba omeniti, da imajo britanska vojna letala praviico uporabljati tudi nekatera letališča v portugalskih kolonijah in v Južni Afriki.

V Sredozemlju sta — če ne upoštevamo Gibraltarja — dve britanski vojaški oporišči: na Malti in na Cipru. Toda Malta ni več tisto, kar je bila nekdaj. Tam imajo Britanci le dve letalski eskadrilji in en bataljon kopenske vojske. Nekoliko številnejša je britanska garnizija na Cipru: tri letalske eskadrilje, en bataljon in en izvidniški oklepni eskadron.

Med Afriko in Hong Kongom ima Velika Britanija devet oporišč. Najpomembnejši izmed vseh sta oporišči v Singapuru (pet do šest fregat, ena podmornica, bataljon kopenske vojske in nekaj letal) in v Hong Kongu (dva britanska bataljona, trije bataljoni Gurkov in artilerijski divizion).

FRANCOZI NE MARAJO AMERIŠKIH LETAL

Francoska vojna mornarica potrebuje nova jurišna letala, ker so sedanja že zastarela. Zato se je še posebej pozanimala za ameriški letali tipa skyhawk in corsair II, ki sta sestavni del oboroževitve ameriških letalonosilk. Ko pa so ju preskusili, so ugotovili, da francoskim razmeram sploh ne ustreza. Skyhawk je sicer trdno letalo, ki ga ni težko pilotirati, toda pristajanje mu je za francoske letalonosilke pretrdo. Kar pa zadeva corsair II, menijo, da bi bilo treba posebej preurediti sistem za katapultiranje na francoskih letalonosilkah in to bi bilo le predrago.

zanimivosti

Po vsem tem so francoske oblasti sklenile, da bodo raje počakali na neko novo francosko letalo, ki pa ga šele sedaj projektirajo. Čeprav bo treba na novo letalo čakati še nekaj let, je to le bolje, kot pa da bi za francosko obrambo uporabljali ameriška letala.

INDIJA IN SOVJETSKA ZVEZA

Sovjetsko-indijski stiki postajajo po podpisu medsebojne pogodbe o prijateljstvu in sodelovanju čedalje tesnejši. Kljub temu pa Indija ni prekinila prejšnjih stikov z zahodnimi deželami. Londonski TIMES piše, da je Sovjetom celo prav, ker Indija prejema poleg njihove tudi vojaško pomoč zahodnih dežel, zakaj v nasprotnem primeru bi morala biti njihova pomoč toliko izdatnejša. Znano pa je, da je pomoč zahodnih držav osemkrat večja od njihove.

Sovjetski vpliv v Indiji je v zadnjem času močnejši tudi zaradi navzočnosti sovjetskih vojnih ladij na Indijskem oceanu.

Zanimivo je, da je po letu 1960 izmed vseh držav na svetu le Egipt prejel večjo sovjetsko pomoč kot Indija. Po sedanjih pogodbah uporablja indijsko letalstvo približno 60 odstotkov, oklepne enote 55 odstotkov in indijska vojna mornarica 20 odstotkov sovjetske opreme.

Indija je dobila sovjetsko licenco za proizvodnjo lovskih letal MIG-21. Sedaj ima že 140 eskadrilj teh letal, le malo manj pa bombnikov SU-7B. Poleg tega ima Indija še 600 tankov sovjetske proizvodnje, 4 podmornice in nekaj površinskih vojnih ladij.

Kljub velikí sovjetski pomoči pa je Indija zadržala neodvisnost v svoji zunanji politiki. Tako na primer indijska vlada ni odgovorila na sovjetski predlog o ustanovitvi sistema kolektivne varnosti v Aziji, za katerega mnogi menijo, da bi bil naperjen proti Kitajski. Indija namreč še vedno upa, da se bodo njeni odnosi s to veliko državo izboljšali.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Edini izhod je razorožitev

Taka je ugotovitev pisca članka, ki je pred kratkim izšel v zahodnonemškem časopisu Süddeutsche Zeitung pod naslovom »Nesmiselna logika tekmovanja v oboroževanju« in v katerem pisec med drugim ugotavlja, da orožje sicer postaja čedalje popolnejše, toda hkrati vsako orožje povzroča razvoj nasprotnega orožja in vsak »prodor« na eni strani povzroča »praznino« na drugi strani, kar pa strategom in proizvajalcem orožja ne da miru, zato skušajo praznino zamašiti spet s kakim novim orožjem. Čeprav se članek nanaša predvsem na nemške razmere, je splošnega pomena in kot tak bo bržkone zanimiv tudi za naše bralce.

Usodna krivulja, ki se nanaša na vsakoletne izdatke za orožje, je dosegla že veliko višino. Lani se je sicer nekoliko znižala, toda letos se bo bržkone obdržala na višini 183 milijard dolarjev. V tej številki sodeluje finančno močni Zahod z več kot sto milijardami, konkurenčni Varšavski pakt pa s približno petdesetimi milijardami dolarjev.

Obrambni proračun je izpostavljen dvojnemu pritisku. Ne samo, da mora tekmovati z naraščajočimi potrebami družbe glede notranjih reform, ampak je tudi znotraj »razdeljen«: na eni strani so izdatki za ljudi, vzdrževanje materiala in splošni izdatki, na drugi strani pa so tako imenovani investicijski izdatki za vojaško raziskovanje in razvoj, za nabavo orožja in za infrastrukturo. Če so oborožene sile večje, bolj kompliciране in »tehnizirane«, potem zahtevajo toliko več sredstev za vzdrževanje in ostane toliko manj denarja za razvoj in nabavo novega orožja.

Če varčujemo pri nabavi novega orožja, potem so toliko večji izdatki za popravilo starega orožja. Kljub temu pa so stari sistemi oboroževitve, čeprav je njihovo vzdrževanje drago, še vedno cenejši od nabave novega orožja pod pogojem, da to ne ogroža varnosti države. Težko pa je oceniti, kje je tu meja.

Še najhitreje se dražijo vojna letala, ki so v prvi »generaciji« *(F-84)* veljala po štiri milijone mark, v drugi *(starfighter 104G)* že devet milijonov mark in v tretji »generaciji« *(phantom)* več kot dvajset milijonov mark. Vojaški strokovnjaki trdijo, da je bila težka oboroževitev okrog leta 1960 v primerjavi z ustreznim orožjem iz leta 1950 dražja za približno 70 %, tretja generacija težkega orožja iz leta 1970 pa je dražja še za nadaljnjih 200-300%. Takšni eksploziji izdatkov pa botruje predvsem mnogo večji delež elektronike v raznih sistemih. Ta bo trikrat do šestkrat večji v primerjavi s sedanjim stanjem.

Dragi in zamotani sistemi oboroževitve so čedalje zahtevnejši tudi glede oskrbovanja in vzdrževanja. Ena od mnogih šal v zvezi z oboroževalno politiko je tudi ta, da novi sistemi postajajo prava obremenitev, ker potrebujejo manj »borcev« v pravem smislu besede, toliko več pa raznih tehnikov.

Ker nabavni stroški za to orožje nenehno naraščajo, si oborožene sile lahko privoščijo le majhne količine teh »luksuznih izdelkov«. Količine pa ni moč zmanjšati kar tako, zakaj v nasprotnem primeru bi proizvodnja postala »neekonomska«. Manjše vojske NATO so že prispele do te meje, kar je za večje vojske spodbuda, da si s tesnejšim sodelovanjem prihranijo čas in denar.

Seveda je za zasnove Zahoda odločilnega pomena vojska Varšavskega sporazuma s svojimi 62 oklepnimi, 168 motoriziranimi pehotnimi in 8 zračno-desantnimi divizijami, oziroma primerjava med 700.000 močno zahodno vojsko z vojsko Varšavskega sporazuma, ki šteje približno 960.000 mož. To je še kar znosno ravnotežje, če ne upoštevamo nekaterih slabih točk (predvsem Norveške). V zvezi s tem »ravnotežjem« pa imajo tudi nekaj težav. Zahodne strategе zlasti skrbi velika premoč Vzhoda v tankih (13.650 na Vzhodu in le 6.600 tankov na Zahodu). Odtod izhajajo tudi nenehne zahteve na Zahodu, naj bi povečali in izboljšali protitankovsko orožje.

Po enem izmed receptov tajne vojaške znanosti je lasten tank najboljše protitankovsko orožje. Na Zahodu so že zdavnaj skušali izdelati super tank. Novi čudežni ameriško-nemški tank naj bi postal *MBT-70*, nad katerim pa so napravili križ prav leta 1970, ko naj bi postal stvarnost. Načrtovalci so ugotovili, da je tank predrag in preveč kompliciran. To spoznanje je nemške davkoplačevalce veljalo 457 milijonov mark, medtem ko so skupni stroški za razvoj tega tanka znašali približno 1,1 milijarde mark.

Bundeswehr si prizadeva, da bi na potencialni tankovski pritisk z Vzhoda odgovoril z **leopardom** iz leta 1957, pa tudi s člani tako imenovane **»družine lahkih tankov«**. Sem sodijo štirje osnovni tipi: **protiraketni, protitankovski, jurišni** in **izvidniški tank**. Strokovnjaki menijo, da bo tank **leopard** uporaben vse do leta 1980, vendar le v primeru, če mu bodo dodajali še naknadno oboroževitev. V zvezi s tem naj bi njegov top dobil do leta 1973 stabilizacijske naprave, da bi lahko streljal tudi med vožnjo. Do takrat naj bi nemška vojska dobila 2.173 **leopardov 2**, vendar je že sedaj očitno, da jih bo do tega roka izdelanih največ tisoč.

Vse kaže, da med osnovna načela vojaških načrtovalcev sodi tudi načelo, po katerem vsaki izpolnjeni želji sledi še ena neizpolnjena. V vojaških krogih govore o tem kot o »prazninah«. S stališča zahodnonemških divizij je takšna praznina ne samo pri tankih in protitankovski obrambi, ampak tudi pri bonih enotah za obrambo pred napadi iz zraka.

V srednji Evropi in nad Vzhodnim morjem ima Varšavski sporazum približno 8.000 lovcev in lovskih bombnikov, NATO pa vsaj polovico manj. Zato potrebujejo najmanj 400—500 novih protiletalskih tankov, kar pa bi veljalo štiri milijarde mark.

Primer za sumljiv »napredek« orožja je tudi izpopolnjevanje protitankovske vodljive rakete, ki v prvi polovici sedemdesetih let že stopajo v drugo generacijo. Postale so namreč manjše in »okretnejše«, so hitrejše in laže jih je usmerjati. Večja natančnost »opravičuje« večje izdatke za drugo generacijo protitankovskih raket v primerjavi s prvo generacijo tipa SS-11. Spričo teh raket — **milan, hot** ali **swingfire** — pa varnost ni prav nič večja kot prej, zakaj s svojo smrtonosnostjo so prisilile nasprotno stran k iskanju novih »dosežkov« in tako še bolj spodbujajo tekmovanje v oboroževanju.

S tem pa še niso izčrpane vse možnosti protitankovske obrambe. Na obzorju je že novo obdobje: protitankovska obramba se bo povzpela v zrak, v »tretjo razsežnost«. V ta namen naj bi uporabljali helikopterje, oborožene s protitankovskim orožjem in raketami.

Povsem jalovo je čakanje na kako »čudežno orožje«, ki bi bilo tehnično ne preveč zahtevno in poceni, vendar učinkovito. To dokazujejo tudi tako imenovane **atomske mine**, o katerih so na dolgo in široko razpravljali pred štirimi leti. Take mine so v vojaškem pogledu v ustreznih okoliščinah sicer uporabne, toda v političnem pogledu je njih uporaba (v srednji Evropi) nesmiselna.

Končni rezultat je potemtakem negativen. Poplave izdatkov za orožje ni moč preprečiti ne z delnimi prihranki in preusmeritvijo nabav ne z mednarodnimi načrti za oboroževitev ali s povečanjem obrambnih proračunov. Zelo pomembne pa so izkušnje iz vsega tega:

— Na kratkih in srednjih stezah so na nacionalnem obrambnem področju potrebne strukturalne spremembe v tem smislu, da naj bi pri naraščajočih personalnih izdatkih in izdatkih za orožje postale oborožene sile manjše in tehnično bolje opremljene, s tem pa tudi bolj profesionalne. To je potemtakem pot k poklicni vojski.

— Na dolgih stezah pa je spričo velikih razlik med naraščajočimi stroški za obrambo in obrambnimi proračuni, ki se ne povečujejo, možna ena sama pot — resna in vsestranska razorožitev.

NEDISCIPLINIRANI VOJAŠKI OBVEZNIKI

Na oddelku za nar. obrambo v Mariboru smo zvedeli, da so pred kratkim prijavili sodniku za prekrške 97 vojaških obveznikov, ker niso sporočili spremembe bivališč. Med temi, ki tega niso storili, pa bi morali, je 12 rezervnih oficirjev, drugi pa so podoficirji in vojaki. Do sedaj je bilo že kaznovanih 23 tovarišev. Tem je občinski sodnik za prekrške izrekel denarne kazni od 50 do 25 dinarjev. Razen tega pa je v postopku še okrog 30 vojaških obveznikov.

Pristojni občinski vojaški organi občine Maribor so doslej stalno opozarjali, da morajo vojaški obvezniki po 12. členu zakona o vojaški obveznosti sporočati spremembe bivališč, ko se ta ali oni preseli ali kako drugače spremeni svoje bivališče. Kot kaže, tega niso upoštevali vsi vojaški obvezniki. Zaradi tega so omenjeni organi začeli ukrepati po zakonu.

Podobno stališče zastopajo tudi na občinskem odboru ZRVS Maribor. ko ugotavljajo, da nekateri rezervni starešine, zlasti mlajši malomarno ali pa sploh ne izpolnjujejo svoje dolžnosti do vojaškega strokovnega izpopolnjevanja. Organizacija ZRVS je sicer prostovoljna družbenopolitična organizacija. Toda kadar gre za vprašanje odnosa rezervnega starešine do obrambne vzgoje, za obveznosti do njegove organizacije in do enote, kateri pripada, potem tega res ne moremo prepustiti volji posameznika. Tudi v samem statutu organizacije ZRVS je glede tega poudarjeno, da je to dolžnost rezervnega starešine. Pri občinskem odboru računajo, da jim bodo glede podatkov o dejavnosti ali nedejavnosti posameznikov pomagala združenja ZRVS.

D. MIKLAVEC

ŠIROKA INFORMATIVNO-PROPAGANDNA DEJAVNOST ZRVS

Na podlagi vrste vprašanj, ki jih je letošnjega oktobra republiški odbor ZRVS Slovenije poslal vsem občinskim odborom, je tudi občinski odbor ZRVS Ptuj pripravil nekaj podatkov, ki pričajo o propagandno-informativni dejavnosti njihove organizacije v občinskem in republiškem merilu. Ptujski rezervni starešine ugotavljajo, da so lahko zadovoljni s tem, kako predvsem lokalni časopisi in radio Ptuj obveščajo javnost o njihovem delu in o vseh važnejših vprašanjih sploh, ki zadevajo priprave na splošni ljudski odpor. Po svojih krajevnih združenjih imajo dovolj dopisnikov, enako pa tudi v občinskem merilu, ki občasno in ob priložnostih pišejo o njihovi dejavnosti in pomembnejših akcijah. Prav tako imajo svojo komisijo za informativno-propagandno dejavnost in za tisk, ki jo sestavljajo rezervni oficirji in podoficirji, ki se tudi poklicno ukvarjajo s podobno dejavnostjo. Predsednik te komisije je direktor radia Ptuj.

Po mnenju ptujskih rezervnih vojaških starešin sta časopisa TV—15 in Naša obramba zelo dobri glasili in nanju nimajo pripomb, le s številom naročnikov na TV—15 nikakor niso še zadovoljni. Na Našo obrambo je naročeno 100 odstotkov vseh njihovih rezervnih starešin, na TV—15 pa le 70 odstotkov, predvsem tistih, ki so tudi člani ZB. Drugih naročnikov na TV—15, zunaj vrst ZRVS, je zelo malo, zato bi bilo te strukture nujno treba obiskati in jim ta kakovostni list s primerno razlago toplo priporočiti.

Da bi se informativno-propagandna dejavnost še zboljšala, rezervni starešine v Ptuju menijo, da bi se člani njihove tovrstne komisije morali tesno povezati z vsemi družbenopolitičnimi dejavniki na terenu, kjer ZRV žive in delajo, da bi morali spremljati in pisati oziroma poročati o vseh pomembnejših akcijah, zlasti pa tistih, ki krepijo obrambno moč naših združenih oboroženih sil, samoupravni socialistični sistem in bratstvo ter enotnost naših narodov.

KAREL ŽMAVC

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. **Medkrajevni potniški promet** v Sloveniji in drugih republikah. **Tovorni promet** s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radenčih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, **Gozd Martuljek** — hotel ŠPIK, **Velika planina** — hotel ŠIMNOVEC, **Ljubljana** — pension VIATOR, **Kotlje** — hotel RIMSKI VRELEC, **Prevalje** — pension POLJANA, **Črna** — hotel PLANINKA, **Metlika** — hotel BELA KRAJINA, **Semič** — hotel SMUK, **Črnomelj** — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

PROMETNO HOTELSKO TURISTIČNO PODJETJE VIATOR LJUBLJANA

VIATOR

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

portreti rezervnih starešin

Radivoj Abram

Prekinil je z betoniranjem stopnišča, ki drži na majhno teraso, kjer visi rumena koruza; obrisal si je najprej z eno, pa še z drugo roko potno čelo in mi ponudil desnico: tako sva se spoznala. Dvorišče njegovega doma na Lukovcu številka pet — dvorišče prave kraške kmetije. In nekaj minut pozneje, ko se je umil in pripravil za pogovor, sva že sedela v njegovi dnevni sobi.

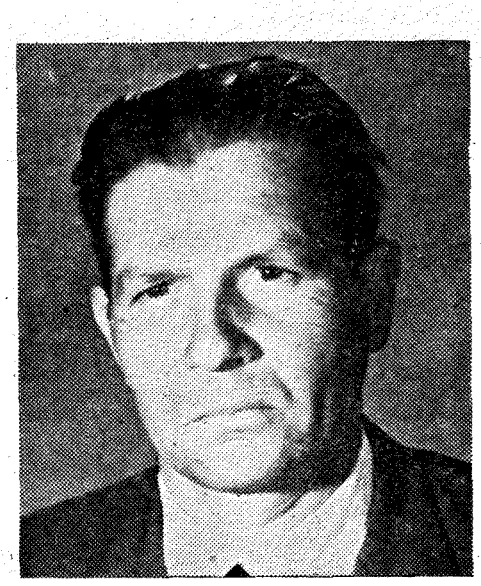

Rezervni kapetan Radivoj Abram, je začel pripovedovati o sebi. Poslušal sem ga pozorno, gledal njegove trudne roke, ki so prekrižane počivale na prsih in se samo včasih premaknile. Gledal sem njegove dolge lase, ki so gladko počesani in med katerimi sem zaman iskal sivino. Gledal sem njegove zelenkaste oči, ki so bile popolnoma mirne in zbrane. In na bradi sem našel poprečno črto, ki se je kar globoko urezala pod usta. Gledal sem njegov obraz, ki je bil ves čas najinega pogovora resen in na katerem so gube le redkokdaj odkrile tiste svoje smeri, ki vodijo v smeh.

V svojem življenju — oseminštirideset let je že naštel — je bil domala vse: siromašen kmečki otrok, pastir pri drugih (pa to ni pomembno, je dejal), aktivist, borec in starešina.

— Postal sem miner, in to s takšnim veseljem, da je bilo kaj, — pravi. — Kot miner sem bil že mlajši vodnik, tedaj pa je zmanjkalo političnih delavcev, in sem postal komisar čete, toda še vedno sem bil z vsem srcem miner.

S koncem vojne je bil še vedno komisar čete in še vedno miner z vsem srcem in tedaj je postal še graničar: s koraki je meril razmejitvene črte ob italijanski, avstrijski in madžarski meji, celo do bolgarske je prišel. Bolezen pa mu ni dala miru.

— Samo eno generacijo vojakov sem dal skozi, — pravi, — pa sem šel v pokoj zaradi slabega zdravja.

Tako je invalidski upokojenec Radivoj Abram kot rezervni kapetan spet prišel v svoj Lukovec na trdi, kraški zemlji. Vendar se ni vrnil samo k zemlji, ki jo je imel rad: vrnil se je tudi k ljudem in vedel je, da mora delati še naprej. Izvolili so ga za predsednika občinskega odbora Osvobodilne fronte v Štanjelu, za predsednika občine, za predsednika upravnega odbora zadruge v Štanjelu, in tako so se vrata z njegovo aktivnostjo odpirala še bolj na težaj. S svojim delom je prišel tudi do okrajnih odborov in drugih upravnih organov na Koprskem. In ni mu bilo lahko. V začetku, ko je bil šele prišel spet na to svojo kraško zemljo, ko je šele zaoral v ledino družbenopolitične aktivnosti, je bil šibak.

— Tri ure sem hodil peš iz Štanjela v Lukovec. Tri ure so mi bile potrebne, da sem premagal štiri kilometre, — se danes spominja. — In izračunal sem, da sem peš in s kolesom prepotoval več kot osem tisoč kilometrov.

Tudi do danes je ostal takšen: aktivni družbenopolitični delavec. Sedaj je še predsednik krajevne skupnosti, predsednik krajevnega odbora rezervnih starešin, predsednik komisije za družbenopolitično dejavnost in SLO pri občinskem odboru ZRVS Sežana, predsednik poravnalnega sveta pri krajevni skupnosti (toda nihče se ne prepira, pravi, in če se že gre na sodišče)! in še v številnih drugih telesih predstavlja svojo krajevno skupnost.

— Veste, — pravi, — hudo mi je bilo, ko sem zapuščal armado. Ko pogledaš svet, kar hrepeniš po tem, da bi svet vse bolje spoznal. In da bi obenem spoznal tudi življenje. Toda vesel sem, da se bom moral vrniti domov, zaradi bolezni in vrnil sem se in zaživel spet po primorsko ter začel delati za ta naš kraj.

Gledam ga, kako mirno izgovarja vsako besedo, kako jih sklada v stavke in kako vsemu temu daje svoj osebni pomen.

— Pokojnina ni bila velika in od nje bi se težko živelo, — nadaljuje. — A kupil sem si še nekaj zemlje, na kateri rodi belo vino in krompir in koruza in krma za živino. In še hišo sem moral popraviti, saj v njej še vedno živijo štirje rodovi.

Pred nama je bilo v beli steklenici vse manj mošta, in zunaj se je že začel spuščati mrak. Kraška vas je bila tiha in prižgala sva luč.

— Rezervni starešina mora biti v nekem stiku z ljudmi v krajevni skupnosti in biti mora življenjsko zainteresiran za vse njihove težave: od vode do kulturne dejavnosti. Krajevna skupnost pač povezuje želje in možnosti, hotenja in vse ljudi.

In pripovedoval je še o tem, kako smo vsi ljudje za vse, posamezniki pa le niso za vse; pa o tem, kako je človek takšno bitje, ki vedno želi spoznati kaj novega in ko to spozna, želi prenašati spoznanja še na druge ljudi.

Pa je prav on, Radivoj Abram, takšen: vsa svoja spoznanja, tako sem bil na koncu prepričan, je prelil v svojo vas in svojo krajevno skupnost, ostal je trdno v njej in trdno je delal zanjo in z vsem tem je najbolj zadovoljen on sam.

Saj v njegovem življenju ni bilo nobenih oddihov in nobenih praznin.

IVO TOMINC

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

Soobtoženi Šinkar Anton je izpovedal, da je obtoženec Capuder povzročil s svojim postopanjem ljudem okoli Dobrunj okoli pol milijona škode, da je imel direktne zveze z italijansko kvesturo ter da bi zaradi tega že zdavnaj zaslužil, da se ustreli. Soobtoženi Kien Vladimir pa je izpovedal sledeče: »Capudra Jela poznam kot roparja iz okolice Dobrunj, pretepača ljudi iz Kleč in Dobrunj (imen se ne spominjam, ker je od tega že 8 mesecev, ko so bile te žrtve zaprte v Ljubljani), ubijalca ljudi, kriminalnega tipa. Ne maram biti zaprt v isti celici s takim tipom.«

O krivdi obtoženca Capudra spričo takih izpovedb njegovih sodelavcev oziroma somišljenikov pač ne more biti nobenega dvoma, ne glede na to, da je njegovo zločinsko delovanje v Klečah in Bizoviku splošno znano tako v Ljubljani, kakor v vsej ljubljanski okolici.

Po izpovedbah soobtoženih Habiča Viktorja, Šintarja Antona, Vošnjaka Pavla in Tomažiča Draga pa je dokazano, da tega umora ni izvršil nihče drugi kakor obtoženi Capuder Jelo. Tako je izpovedal Tomažič, da je Lesjaka ustrelil Capuder Jelo iz političnih motivov, ker je bil Lesjak proti vplivu klerikalnih politikov v vodstvu bele garde. Soobtoženi Habič je izpovedal, da je slišal govoriti, da je bil pod Capudrovo komando ustreljen kapetan Lesjak, in sicer, da ga je Capuder prijavil Italijanom, da je Lesjak skril strojnico in municijo, da bi jo izročil partizanom. Soobtoženi Vošnar je izpovedal sledeče: »Slišal sem, da je Lesjaka ubil Capuder Jelo skupno z Lavričem, akademikom iz Ljubljane. V tem se potrjuje dejstvo, da so Lahi takoj nato izključili iz bele garde prav Capudra, Lavriča in de Paulisa.« Soobtoženi kaplan Šinkar pa določeno in izrecno označi obtoženca Capudra Gabrijela kot morilca kapetana Lesjaka. Isto je potrdil kapetan Abram Dragoslav. O obtoženčevi krivdi zato ne more biti nobenega dvoma.

Nadaljnja obtožba zaradi umora stare ženice Bricljeve pa po mnenju sodišča ni dokazana, ker so zadevne izpovedbe soobtoženega Habiča, ki govori o tem dogodku, preveč nejasne in nedoločne.

k 18) Habič Viktor

k a) Obtočenec priznava, da je bil član belogardistične postojanke v Bizoviku v navedenem času, zanika pa, da bi bil njen organizator.

k b) Obtoženec dejanja in krivdo zanika. Trdi, da so ga Italijani nasilno odpejali in zaprli na Srednjo tehniško šolo v Ljubljani. Tam so mu kazali nek zemljevid in zahtevali od njega, da pokaže partizansko taborišče. Z njim da je bil tudi neki Vavpotič Blaž, katerega so prav tako Italijani aretirali in zahtevali od njega podatke o partizanskih taboriščih. Obema so Italijani grozili s smrtjo, vendar jim obtoženec ni ničesar izdal. Naslednjega dne so ga Italijani odpeljali z avtomobilom na Bizovik, kjer so nato izvršili blokado, med katero so aretirali ljudi za internacijo in izpustitev. Za časa blokade so Italijani zaprli njega in Vavpotiča v neko drvarnico, ki da je bila od mesta prebiranja ljudi oddaljena 100 do 150 m in se iz drvarnice ni videlo tja, kjer so ga bili Italijani izpraševali o domačinih, oziroma da bi on katerega izmed njih izdal. Po izvršeni blokadi so Italijani od njega zahtevali, da jim mora pokazati partizanska taborišča, česar pa ni storil. Odpeljali so ga nato nazaj na Srednjo tehniško šolo in ga potem izpustili. Ko jim je omenil, da ne more nazaj na Bizovik, ker da ga bodo imeli ljudje za izdajalca, so mu Italijani rekli, da so pripravljeni preseliti njega in njegovo družino zaradi varnosti v Italijo. Proti tej nameri je protestiral, nakar so ga Italijani napodili. Glede omenjenih 5 Bizovičanov, ki so bili ob tej priliki od Italijanov ustreljeni, trdi obtoženec, da jih je izdal neki Zrimšek Ivan iz maščevanja nad partizani, ker so mu avgusta 1942 pobrali pšenico.

Ta zagovor kaže že sam po sebi, da obtoženec nima čiste vesti. Ako res ne bi ničesar izdal in ne bi dajal Italijanom zahtevanih podatkov, ne bi imelo nobenega smisla, da bi ga bili Italijani na dan blokade pripeljali v vas in da bi ga imeli tam zaprtega v navadni šupi zlasti, ko so imeli dosti bolj varen zapor na tehniški šoli. Ravno tako je nerazumljivo, zakaj naj bi se bil bal vrniti v Bizovik iz strahu, da ga bodo ljudje smatrali za izdajalca, če res ni ničesar zdal in da so mu Italijani ponujali zaščito s preselitvijo njega in njegove družine v Italijo. Tudi je povsem neverjetno, da bi ga bili Italijani brez nadaljnjega izpustili, da ne bi izvajali nanj hujšega pritiska, ako bi res odklonil vsako dajanje podatkov.

Sicer pa je njegova ovaduška in izdajalska vloga pozitivno dokazana po izpovedbah prič Mojškerca Jakoba in Janežiča Tomaža. Priča Mojškerc Jakob je tozadevno izpovedal sledeče:

»Ob priliki blokade v Bizoviku se je obtoženec Habič pripeljal z Italijani v italijanskem avtomobilu. Takoj ko se je pripeljal v vas, se je preoblekel v italijansko uniformo in si dal na glavo šlem. Nato je hodil z Italijani od hiše do hiše in izdajal naše ljudi. To je imelo za posledico, da je bilo že v prvih dveh do treh urah ustreljenih 5 oseb, in sicer moj oče Mojškerc Jakob, nadalje Janežič Alojz, Laboda Rudolf, Mojškerc Lado in Hlebš Emil. Jaz sem bil skrit pod streho. Privzdignil sem opeko in skozi odprtino točno videl, kako je hodil Habič z Italijani od hiše do hiše. Zato ni res, da bi bil takrat Habič zaprt v uti. Po izvršeni blokadi se je Habičeva družina takoj izselila iz Bizovika. V navzočnosti Italijanov so vse svoje stvari naložili na voz in odpeljali proti Ljubljani. Habičeva družina je bila na vozu, on pa je odšel z italijanskim vojaštvom.« Pri soočenju z obtožencem je priča Mojškerc svoje izpovedbe ponovil in potrdil obtožencu v obraz; pri tem je napravil vtis absolutne verodostojnosti.

Priča Janežič Tomaž je izpovedal, da pri dogodkih sicer ni bil osebno navzoč, pač pa mu je vse natančno opisala njegova žena, ki je prišla k njemu na obisk v postojanko v Dolomitih. Povedala mu je med drugim, da se je Habič z Italijani pripeljal v Bizovik in da je v italijanski uniformi hodil po hišah in izdajal naše ljudi. Otroci so po vasi vpili: »V italijanski uniformi leta!« Obtoženi Habič je med drugimi izdal tudi svojega brata Habiča Alojza, ki so ga Italijani nato ustrelili.

k c) Obtoženec zanika krivdo, prizna, da je bil takrat, ko je Tomšičeva brigada napadla Bizovik, tam navzoč, navaja pa, da je bil takoj ob začetku ranjen in nato odšel v neko klet, kjer da je ležal ves čas napada.

Po izpovedbah že omenjenih prič Mojškerc Jakoba in Janežiča Tomaža pa je dokazano, da je obtoženec zakrivil to dejanje. Mojškerc je namreč izpovedal, da je Habič skupno s svojim bratom ob priliki tega napada s silo odpeljal starše in sestro partizana Verbinca Antona v belogardistično postojanko in jih med napadom postavil na vrata postojanke tako, da so streljali belogardisti preko njih. Na ta način sta bila med borbo zadeta od krogel in ubita Verbinčev oče in Verbinčeva sestra. Isto je potrdil priča Janežič Tomaž, kateremu je ves dogodek opisal na enak način očividec — partizan »Modri«.

(Nadaljevanje prihodnjič)

ZAHTEVA ZAGREBŠKIH BORCEV

Na skupščini Zveze združenj borcev NOV v Zagrebu so še posebno kritično opozorili na stanje, ko na eni strani razpravljamo o vrsti neurejenih problemov socialnega varstva borcev in njihovih družin, hkrati pa se na drugi strani pri nas pojavljajo ljudje, ki si lahko vse privoščijo in jim nič ni predrago. Med sprejetimi sklepi na tej skupščini je najpomembnejši tale:

Borci glavnega mesta Hrvatske odločno zahtevamo, naj se odvzame imetje in sproži kazenski postopek proti vsem tistim, ki so brezobzirno grabili splošno družbeno premoženje ter si pri tem ustvarili veliko lastno imetje, do katerega so prišli na nezakonit, nepošten in špekulantski način.

ZASTAVE Z VPRAŠAJEM

Pod tem naslovom smo že v letošnji 16. številki objavili fotografije zastav, ki so jih izdelale mladinke na Primorskem in jih podarile slovenskim partizanskim enotam. Tedanje poizvedovanje je bilo uspešno, saj smo dobili pojasnila tako rekoč za vse zastave. Ohrabren s tem uspehom, nam je Vojni muzej s Kalemegdana v Beogradu poslal v objavo fotografije še šestih zastav. Po dve od teh zastav sta bili podarjeni enotam Gradnikove in Prešernove brigade, ena težki četi Vojkove brigade in ena 2. brigadi 13. divizije. Prosimo vse tovarišice in tovariše s Primorskega, ki so bili pred koncem vojne ali po njej člani SKOJ, prav tako pa tudi tovariše iz zadevnih enot 9. korpusa (zlasti politične komisarje in sekretarje SKOJ), da nam pošljejo naslednje podatke: kdo, kdaj in kje je zastavo izdelal, na čigavo pobudo in po čigavem naročilu, kje je bilo nabavljeno blago, kdo, kdaj, kje in ob kakšni priložnosti (proslava, miting, parada) je zastavo izročil, kdo je v imenu enote zastavo sprejel in kdo je bil določen za zastavonošo ter morebitne druge zanimivosti o zastavi! Pojasnila pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Beethovnova 10, poštni predal 598, 61001 Ljubljana!

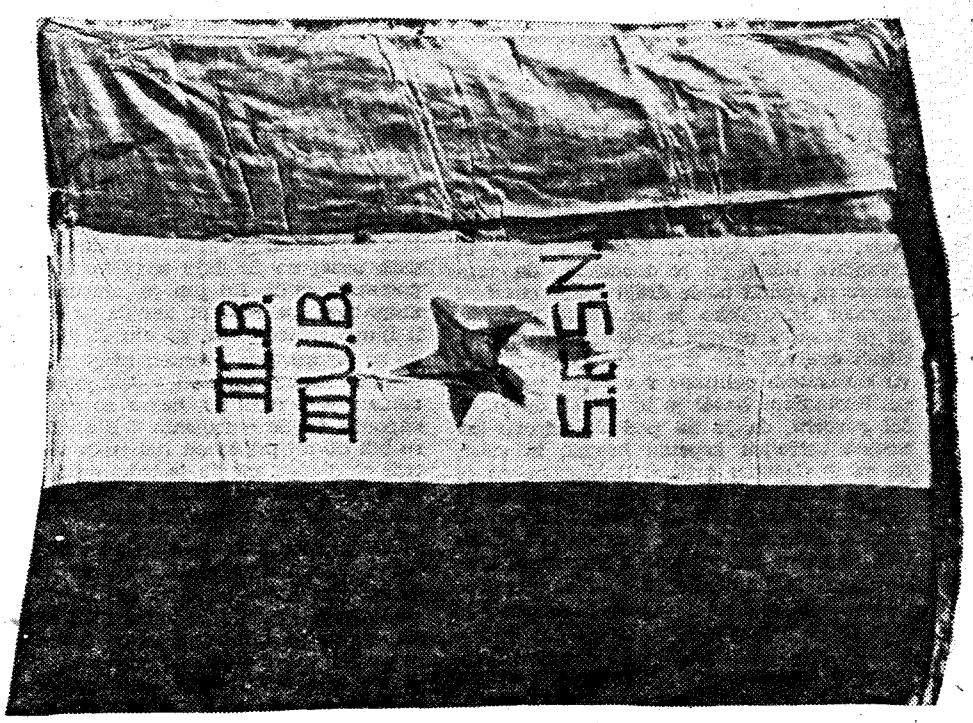

1. Zastava 3. bataljona 3. udarne brigade (Gradnikove) ima jugoslovanske barve (modro, belo in rdeče), dolga je 126 cm, široka pa 110 cm, rdeče polje je iz svile, belo, modro in zvezda pa iz platna. Na belem polju je napis: »III. B III. U. B.«, pod zvezdo pa »S. F. S. N.«, izdelan iz prišitega rdečega platnenega traku, zastava pa je obrobljena z resami iz rumene niti.

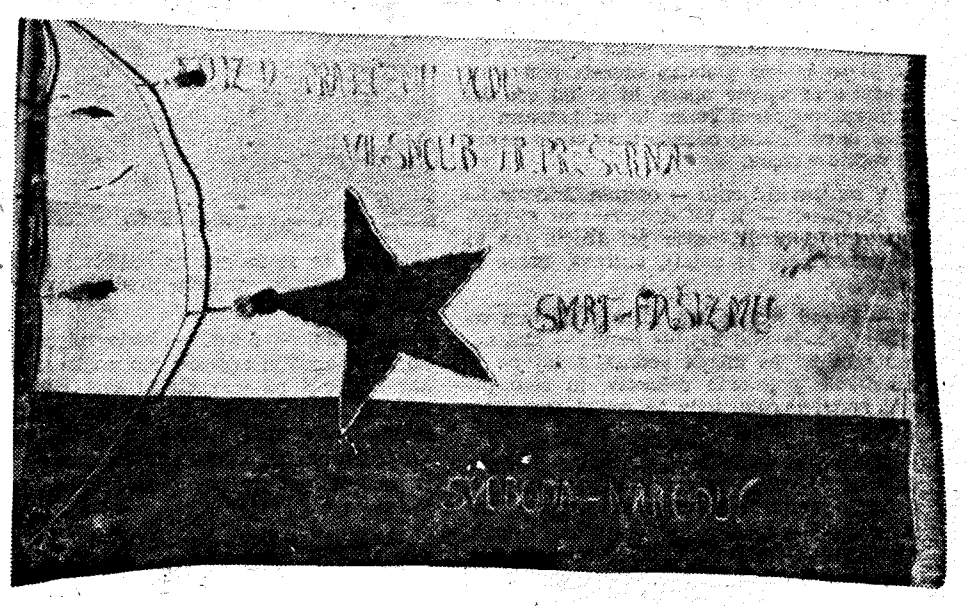

4. Zastava težkega voda 7. SNOUB »Fr. Prešerna« ima slovenske barve (belo, modro in rdečo). Rdeča zvezda v sredini je obrobljena z belo nitjo. Napis je deloma izvezen z rumeno, deloma pa z belo nitjo in sicer: »TOV. IZ V. PRATEČEMU VODU VII. SNOUB »FR. PREŠERNA«. Zastava je obrobljena z rumenimi resami in cofi na vrvici.

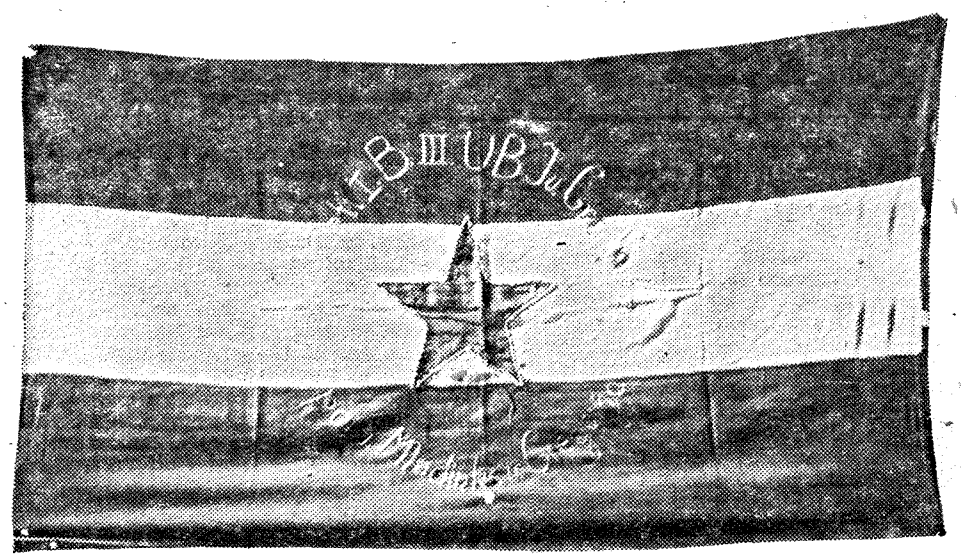

2. Zastava 2. čete 1. bataljona 3. SNOUB »Ivana Gradnika« ima jugoslovanske barve (modro, belo in rdeče), rdeča zvezda v sredini je obrobljena z rumeno vrvico. Na zastavi je z rumeno nitjo izvezen napis: »II. četi I. B. III. UB Iv. Gradnika Spom. Mladink sv. Gregorja.«

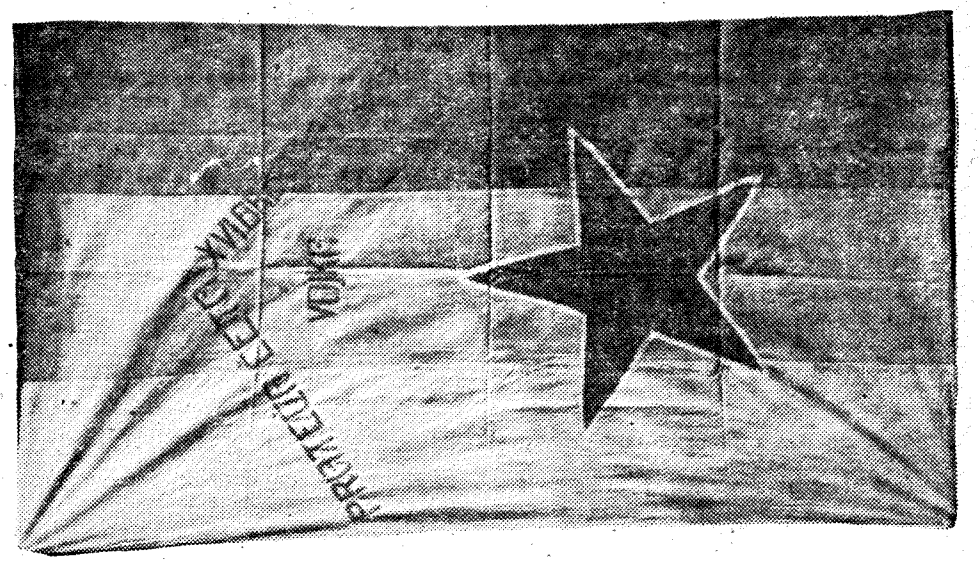

5. Zastava težke čete 16. brigade J. P. Vojka ima slovenske barve (belo, modro in rdečo). Na sredi je prišita rdeča zvezda, obrobljena z rumenim platnom. Napis je izvezen iz oranžne niti in sicer »PRATEČA ČETA XVI. BRIGADE J. P. VOJKA«. Rdeče in belo polje je izdelano iz finejšega, modro pa iz bolj grobega platna.

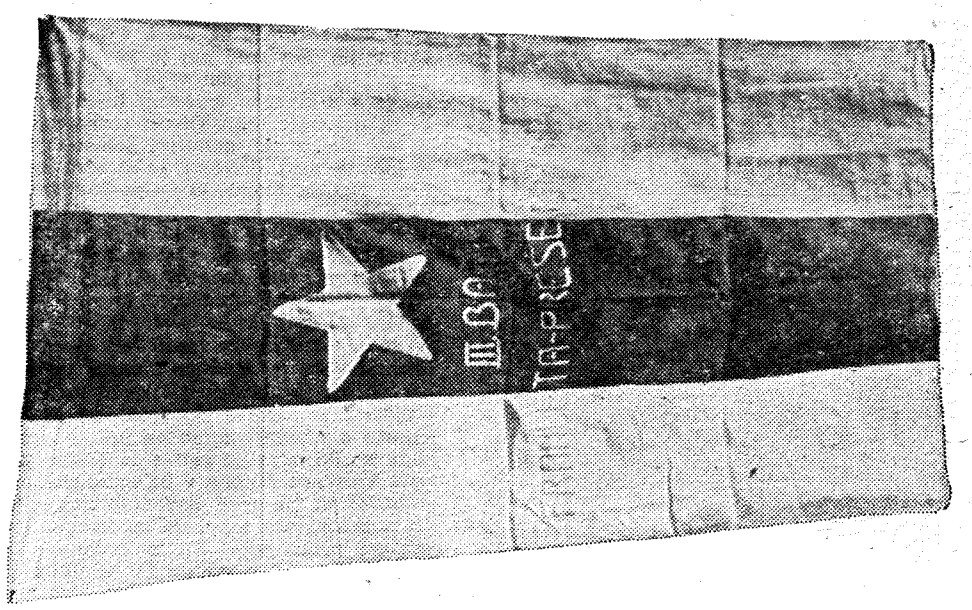

3. Zastava 3. bataljona brigade Franceta Prešerna ima slovenske barve (belo, modro in rdeče) z rdečo peterokrako zvezdo, ki je obrobljena z vezenjem iz rumene niti. S svileno rumeno nitjo je izvezen tudi napis: »III. BAT. FRANCETA PREŠERNA«. Zastava je dolga 140, široka pa 85 cm.

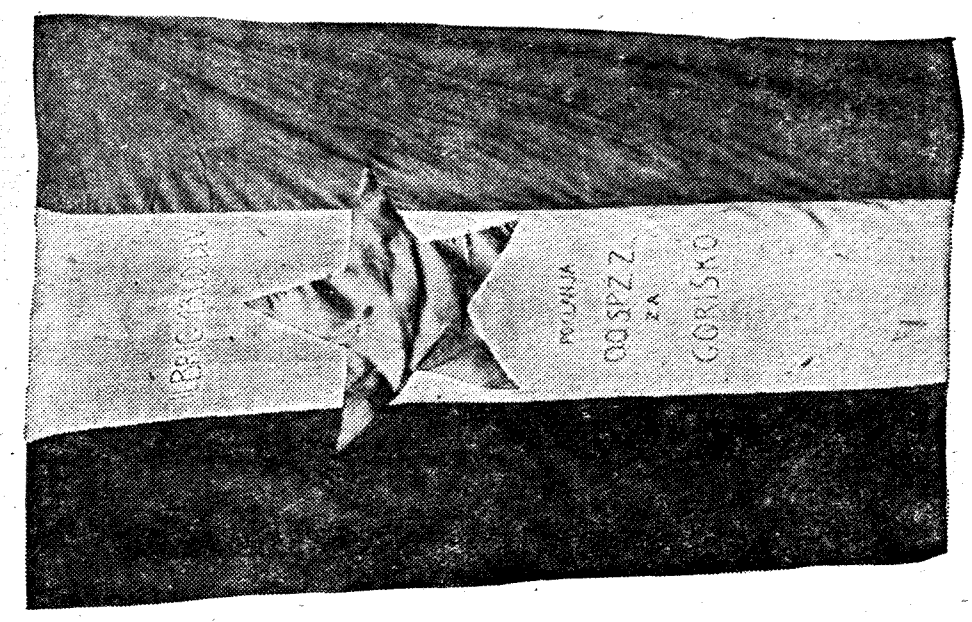

6. Zastava 2. brigade 13. divizije ima jugoslovanske barve (modro, belo in rdečo). Napis je izvezen z zlatimi nitmi in sicer »II. BRIG. 13. UD. DIV. POKLANJA O. O. S. P. Z. Ž. ZA GORIŠKO«. Zastava je dolga 155 cm, široka pa en meter.

Vstaja na Dovjem in v Mojstrani

Iz pripovedovanja Ivana Dolžana, udeleženca vstaje 1941 na Dovjem in v Mojstrani, posnemamo naslednje:

Tudi v gornjesavski dolini smo kot drugod po Gorenjskem leta 1941 sprejeli Nemce kot smrtne sovražnike, okupatorje. Ljudje kar niso mogli verjeti, da so prišli pod nemško oblast, pod surovi pruski škorenj. Ko je potem junija Hitler napadel še Sovjetsko zvezo, se je med ljudmi vnela iskrica upanja, saj so trdno verjeli, da bo tako velika sovjetska država zanesljivo kljubovala sovražniku. Spričo okupatorskega preganjanja Slovencev in izgona v Srbijo je naraščalo sovraštvo do okupatorjev; ljudje so se čedalje bolj oklepali misli, da se je treba upreti. Prvi partizani na Gorenjskem so krepili zaupanje ljudi, da so se začeli pripravljati na splošno vstajo — od Rateč do Bohinja in še naprej do Poljanske doline. Prebivalci na Dovjem in v Mojstrani so bili tiste decembrske dni leta 1941 enotni — vsi kot eden so se pridružili oboroženi vstaji proti okupatorju. Nekaj prvoborcev, ki so bili tedaj v vodstvu vstaje, je še živih.

Ivan Dolžan je pripovedoval, da so na Dovjem in v Mojstrani že junija in julija

Ivan Dolžan

1941 ustanovili tako imenovano narodno zaščito, ki je potem postala kot sama po sebi organizacija Osvobodilne fronte. Na čelu »narodne zaščite« je bilo vodstvo, ki so ga sestavljali: Janez Mrak, Maks Rabič, Lojz Rabič, Ivan Dolžan in Janez Pavličič, ki je bil pravzaprav glavni organizator. Vzdrževal je zveze z Jesenicami, kjer je dobival navodila in od koder nam je prinašal literaturo. Prvi »odbor narodne zaščite« so ustanovili na Dovjem, pozneje pa še posebej drugega v Mojstrani. V mojstranski skupini so bili: Ivan Jalen, Franc Pavličič, Franc Tolar in Feliks Zima. Prav tako so imeli svojo skupino v zaselku ob železniški postaji; sestavljali so jo: Anton Šifrer, Prevc, Franc Novak in Franc Skomavc. Glavna naloga teh skupin je bila priprava na oboroženo vstajo. Prebivalci so pokazali takoj pripravljenost na odpor, tako da so radi dajali denarne prispevke in podpirali prve partizane.

Z Dovjega je odšel prvi k partizanom že junija 1941 Jaka Rabič. Vodstvo je bilo potem v zvezi z njim in prejemalo od njega navodila. Nekako septembra ali že avgusta so dobili nalogo, naj spuste v zrak železniški most na Tabrah. Toda tega tedaj ni bilo mogoče izvesti, ker ni bilo razstreliva.

Pozno jeseni je vodstvo pripravilo vse potrebno, da bi odšlo k partizanom šest prostovoljcev, toda prvoborci so svetovali, naj rajši odložijo odhod do splošne vstaje. Na sámo vstajo pa so se mrzlično pripravljali kakšnih pet dni pred začetkom. Prebivalci so prinesli skrito orožje. Na sam dan vstaje, 16. decembra 1941, sta prišla na Dovje prvoborca Franc Konobel-Slovenko in Ivan Vovk. Zbrali so se pri Mlakarju. Naredili so natančen načrt za vse akcije. Posamezniki so dobili posebne naloge in navodila, da so jih prenesli svojim skupinam.

Ko se je vstaja začela neposredno, so v gostilni na Dovjem razorožili dva nemška orožnika. Od tam so uporniki, partizani, odšli na žandarmerijsko postajo (bila je pri Slugu). Na postaji so razorožili komandirja. Zaplenili so sedem mavzeric (pušk), brzostrelko, nekaj granat in streliva ter dva pisalna stroja. Nekaj prebivalcev je nato odšlo podirat drevje, da je padlo čez železnico in cesto med Kranjsko goro in Jesenicami. Ena skupina je odšla v Mojstrano z nalogo, da bi razorožila oddelek obmejne vojaške enote. Tam so se spopadli. Med bojem je padel pred vojašnico prvi borec, domačin, Alojz Rabič.

Tisto noč so zasedli železniško postajo in uničili železniške naprave, pretrgali telefonske zveze in zažgali most na Belci. S tem so preprečili Nemcem prihod z Jesenic in iz Kranjske gore. V Mojstrani se jim ni posrečilo razorožiti Nemcev, zato so se Dovžani umaknili na dovško stran, mojstranski prebivalci pa na Mežakljo, medtem ko je glavna skupina, nad sto upornikov, odšla s tremi ujetimi orožniki v Rovte na Vrse. Bilo je še nekaj manjših skupin, ki so se razkropile na več področij.

Naslednji dan so se začela pogajanja med glavno skupino upornikov in Nemci. Okupator je zagrozil, da bo požgal vas in storil še druge kazenske ukrepe, če se udeleženci vstaje ne bodo vrnili takoj domov. Večina prebivalcev se je potem res vrnila, vendar je na Vrsah ostalo 25 neomahljivih. Ti so ustanovili triglavsko četo. Četa je obstajala nekaj dni, nakar so se tudi njeni pripadniki vrnili domov, pač na prigovarjanje svojcev, ki so bili v strašni stiski, prepuščeni Nemcem na milost in nemilost. Le trije tovariši so se pridružili prvoborcu Slovenku.

Nemci niso držali besede; ljudje so bili še preveč zaupljivi, da so jim verjeli. Okupator se je začel maščevati že 31. decembra. Tistega dne so Nemci obkolili vlak, ki je pripeljal na postajo v Mojstrani delavce z dela na Jesenicah. Nemci so vse delavce po vrsti legitimirali in prijeli vse, ki so sodelovali pri vstaji. Odgnali so jih v begunjske zapore, od tam pa pozneje v taborišča, večinoma v Mauthausen in Dachau. Februarja so v Begunjah ustrelili devet talcev z Dovjega in iz Mojstrane.

BRANKO BLENKUŠ

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Jože Sekula

Rojen je bil 9. januarja 1891. Promoviral je leta 1922 na Dunaju. Okupacija ga je doletela v Mariboru, kjer je bil šef-zdravnik socialnega okrožnega urada. Nemci so ga leta 1941 zaprli. Potem so ga izgnali v Lazarevac, kjer je začel podpirati partizane. Uspelo mu je vrniti se v Slovenijo. V Ljubljani je volontiral na kirurški kliniki, bil je nato zdravnik na okrožnem uradu v Ljubljani in pri zbirališču Rdečega križa. Dne 1. maja 1945 ga je podrl kamion umikajočih se Nemcev. Nekaj ur nato je podlegel rani na glavi.

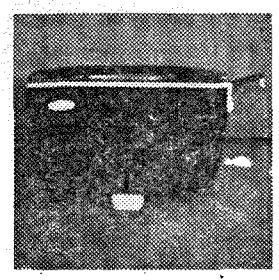

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

METALPLAST - RUŠE

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Legende imajo podlago — Podobnost med legendarnostjo Gubca in kralja Matjaža ni nikakor le naključje. Upravičeno bi smeli trditi, da tudi to potrjuje gorečo vero našega človeka v pravičnost in zmago pravice, najsi bi boj trajal še tako dolgo, čeprav bi morali čakati na zadnjo, odrešilno bitko stoletja kot na trenutek, ko se bo prebudil kralj Matjaž s svojo vojsko. Prav tako pa smemo verjeti, da je bil naš človek, čeprav kot tlačan kot pravi upornik po naravi borec Nikakor ne držijo trditve, češ da so bili Slovenci že po svoji naravi in v vsej svoji zgodovini predvsem miroljubni, nebojeviti, ponižni in celo hlapčevski, tako da so se vselej brez upornosti in boja podredili slehernemu zavojevalcu ali gospodarju. Vsa zgodovina kmečkih uporov sama na sebi je ovrgla to sodbo o našem človeku. Nasploh pa vsa naša zgodovina potrjuje, da so Slovenci tako rekoč neuničljivi, nikdar dokončno premagani ali iztrebljeni, saj so vztrajali zmeraj v neenakem boju na najbolj vetrovnem zemljepisno-zgodovinskem področju približno trinajst stoletij. Ne le to — vztrajali; to vztrajanje je bilo pravzaprav nenehen, večstoletni boj — za golo življenje, za obstoj na ozemlju, ki ga je prvotno pokrival pragozd, tako da je bilo treba najprej najnujnejšo obdelovalno zemljo šele pridobiti s požiganjem ter krčenjem gozdov. O Nizozemcih velja, da so si sami ustvarili zemljo — jo iztrgali morju. O Slovencih pa bi lahko rekli, da so si »rodno grudo« izvojevali s stoletnim garanjem na večinoma hribovitem in zvečine gozdnatem ozemlju. Ko so to tako težko pridobljeno zemljo pridobili, da bi svobodno živeli ter nadalje garali na nji, so postopno, razmeroma hitro postali tlačani, sužnji tuje fevdalne gospode, fevdalcev, ki so prejemali v dar fevde, našo zemljo za svoje »zasluge« od nekega vladarja.

3.

Kako so naši davni predniki živeli, kakšna je bila slovenska praskupnost v njihovi prvotni domovini in kakršno so prinesli ob naselitvi prvotni Slovenci na novo ozemlje?

Zgodovina nam o tem lahko le malo pove — Vendar so nekatera zgodovinska dognanja o naših prednikih zelo pomembna. Ob preseljevanju narodov, ko so se naši predniki naseljevali v teh krajih, so bili na zadnji stopnji rodovne družbe (skupnosti). Zgodovinar je to družbo imenoval »vojaško demokracijo«. Pridevnik »vojaška« je treba razumeti tako, da plemenske (rodovne) zveze ob spopadih plenijo svoje sosede (druge zveze). Vojne so bile pravzaprav že tedaj predvsem ali edino ropanje, kar bolj ali manj velja za vse vojne v zgodovini človeštva. Besedo »demokracija« pa je treba razumeti tako, da pleme (rodovna skupnost) obravnava ter ureja skupne zadeve na svojih ljudskih zborih ali vsak zborovalec ima besedo ter soodloča. Ta skupnost se še ne deli na razrede, niso pa vsi njeni člani gmotno enaki ali enakopravni. Skupnost je imela že več ali manj sužnjev, ki pa niso izvirali iz nje same, marveč so bili vojni ujetniki.

Ob naselitvi naših prednikov v te kraje so tu naleteli na več ali manj prejšnjih domačinov, potomce Ilirov ali tudi Keltov, ki pa so bili verjetno precej romanizirani, saj so dotlej živeli v rimski državi. Družbena ureditev, suženjski red (ali: sužnjeposestniški) se je z razkrojem rimskega imperija tudi sam precej razkrojil. Zato ta družbena ureditev ni mogla imeti vpliva na slovansko »vojaško demokracijo«.

Velik vpliv frankovskega prava — Zgodovinarji poudarjajo, da je na razvoj prava na slovenskem ozemlju prvotno imelo največji vpliv frankovsko pravo. Frankovski kralji so urejali pravno zemljiške zadeve na ozemljih z nefrankovskim prebivalstvom po svojem pravu. Toda to je bilo pravo frankovske države — razmerje med kraljem in podložniki. Po tem pravu je bil kralj vrhovni vojaški poveljnik, pa tudi vrhovni sodnik. Frankovska država je bila upravno razdeljena praviloma na grofije. Na čelu grofije je bil grof, ki je bil hkrati vojaški poveljnik. Mejne grofije, to se pravi pokrajine, ki so bile na meji države, so morale biti zlasti vojaško močne. Na čelu mejnih grofij — po slovensko krajin — je bil mejni grof ali krajinski knez. Upravno po krajinah (grofijah) so nadzirali kraljevi odposlanci; če sta bila odposlanca dva, je bil eden posvetnega stanu, drugi pa cerkvenega.

Staroslovensko pravo je bilo v veljavi od naselitve naših prednikov v šestem stoletju do devetega ali ponekod še do konca desetega stoletja. Zgodovinar meni, da bi dobo staroslovenskega prava pri severnih Slovencih kazalo deliti na dve obdobji. V prvem obdobju, ko še ni države, gre pravzaprav le za zasnove, za začetek prava, za urejanje razmerij v rodovni družbi po nekakšnih pravilih. Drugo obdobje pa sega v čas, ko je že mogoče govoriti o državi in o zametkih fevdalizma. Vendar ni mogoče natančneje ločiti obeh obdobij.

Karantanija, ki je bila pravzaprav prvotna država naših prednikov, je izgubila svojo samostojnost sredi osmega stoletja, ker so se »Karantanci« obrnili na Bavarce po pomoč proti Obrom. Dežela je potem prišla pod bavarsko nadvlado, nato pa pod frankovsko. Poslej so naše prednike zasužnjili duhovno, s pokristjanjenjem in posvetno z uveljavljanjem prava tuje države ter hkrati s širjenjem fevdalizma. Slovenci, ki so živeli zunaj meja Karantanije, pa so se morali bolj ali manj podrejati Obrom do leta 796, ko je vojska Karla Velikega tako rekoč zbrisala iz nadaljnje zgodovine to ljudstvo, o katerem ne vemo mnogo več, kakor da je bilo menda pastirsko, bojevito in mongolsko Iz nepopolnih zgodovinskih virov so dognali, da je bila tedaj na jugu od Karantanije neka slovenska kneževina in da je njen, slovenski knez Vojnomir pomagal Karlu Velikemu v odločilni bitki proti Obrom. Poslej je ta knez priznal frankovsko nadoblast (Karla Velikega). Utegnilo pa je biti celo več slovenskih kneževin, ki so se tedaj podredile Frankom. Poznejši upor Ljudevita Posavskega proti Frankom ob udeležbi Slovencev je bil najbrž

(Nadaljevanje na 12. strani

Tobak Ljubljana,

OD SKROMNEGA INVALIDSKEGA PODJETJA DO DANAŠNJEGA GIGANTA

Pred kratkim je trgovsko podjetje »Tobak« iz Ljubljane slavilo 25. letnico svojega obstoja, na svečani proslavi pa je med drugim sedelo tudi 111 jubilantov, med temi 6 delavcev z nad 25 letnim delovnim stažem, 4 nad 20 letnim, 28 s 15 letnim in 73 z desetletno delovno dobo pri podjetju.

Podjetje »Tobak« se je v petindvajsetih letih razvilo v srednje močno, a vendar zelo perspektivno delovno organizacijo. Začetek tega je bil več kot skromen. Trgovska mreža za prodajo tobaka in tobačnih izdelkov je bila v privatnih rokah, dokler se ni 1. avgusta 1947. leta osnovalo Invalidsko trgovsko podjetje Tobak, ki je tedaj obsegalo celotno ozemlje Slovenije, z izjemo cone A na Primorskem. Z osnovanjem tega podjetja so si prodajalci, takrat je bil v splošni rabi še naziv — trafikanti, pridobili status redno zaposlenih delavcev. To podjetje je bilo že tedaj zelo razsežno, saj je imelo 36 skladišč s trafikami.

Spočetka so trgovali le s tobačnimi izdelki, vžigalicami, poštnimi in taksnimi vrednotnicam, manj pa je bilo drugih artiklov, ki so le v ozkem smislu dopolnjevali izbiro tega blaga (razglednice, ustniki). Trgovina na splošno se je nenehno dinamično razširjevala, področje trgovanja so se začela prepletati in tako je tudi »Tobak« pričel zasledovati možnosti za čim večjim razmahom trgovanja. Te možnosti so imeli v širjenju trgovske mreže in v razširjevanju predmeta poslovanja, kar pa je bilo pogojeno s povečevanjem in renoviranjem prodajnih prostorov ter ustanavljanjem skladišč in poslovnih enot.

Tako se je podjetje po letu 1958 spet močno razmahnilo in do leta 1971 razširilo področje dejavnosti na 15 skladišč s pripadajočimi prodajalnami, ki jih je danes 230. Povečanju in širjenju so botrovale pripojitve nekaterih večjih, prej samostojnih TOBAK podjetij, kot na primer Maribor, Koper, Nova Gorica, ki se je kasneje odcepila, Postojna, Trbovlje, ostala tržišča pa so pridobili na ta način, da so na novo ustanavljali skladišča in prodajalne. Vzporedno s širjenjem dejavnotsi na širša tržna območja se je večal tudi promet, ki je od leta 1954 do 1971 porastel od ene milijarde na 30 milijard starih dinarjev.

V letošnjem letu so si zadali nalogo — ustvariti 35 milijard starih dinarjev prometa, kar je smela naloga z ozirom na to, da delajo z manj kot dvema milijardama obratnih sredstev. Prepričani so, da bodo to dosegli, ne nazadnje tudi zato, ker imajo z vsemi tobačnimi tovarnami, kakor tudi z drugimi dobavitelji dobre poslovne odnose kar končno vpliva na doseganje dobrih poslovnih uspehov.

Danes trgujejo v primerjavi s prejšnjo izbiro z okoli tri tisoč različnimi galanterijskimi izdelk v maloprodaji in z nekaj manj v prodaji na debelo.

Ta komercialna dejavnost jim je narekovala delitev centralne komercialne službe na posamezne pododelke in to:

— SEKTOR GROSIRANJA S POTNISKO MREŽO IN ŠTIRIMI PREDSTAVNIŠTVI
— SEKTOR UVOZA IN IZVOZA
— SEKTOR MALOPRODAJE
— SEKTOR POTUJOČE TRGOVINE
— SEKTOR UČIL, KI VKLJUČUJE SPECIALIZIRANO ENOTO »ŠOLSKA OPREMA« OSIJEK, IN KI JIM PRINAŠA VELIKO AFIRMACIJO NA PODROČJU SODOBNIH UČNIH PRIPOMOČKOV IN NA PODROČJU VSESPLOŠNE VZGOJE (ŠOLSKE, PROMETA ITD.).

S svojo dejavnostjo so preko svojih predstavništev posegli tudi na področje drugih republik. Razpredli so potniško mrežo, ki deluje na področju celotne Jugoslavije. Lani je grosistični oddelek opravil največ prometa s tranzitnimi posli. Tudi v letošnjem letu so nameravali s podobnimi posli, vendar so omejeni zaradi restrikcije uvoza. Plan grosiranja v prvem letu razvoja grosističnega oddelka je bil 400 milijonov starih dinarjev, letos pa bo plan zanesljivo prekoračen z nad 4 milijardami starih dinarjev prometa. Že iz omenjenih številk lahko zaznamo, kako močno ekspanzijo je podjetje naredilo pri povečanem prometu v grosističnem oddelku Zanimivo si je ogledati številke realizacije prometa dveh oddelkov »Tobaka« — trgovine na drobno in trgovine na debelo. Medtem ko je imel oddelek trgovine na debelo leta 1967 113 milijonov starih dinarjev prometa, je le-ta v letu 1971 porasel na 160 milijonov starih dinarjev. Ker je promet z raznim galanterijskim blagom, tako na debelo kot na drobno, v letih 1968 in 1969 zelo povečal, je podjetje videlo potrebo v lastnem izvoznouvoznem oddelku, ki sedaj opravlja vse posle, ki so jih prej opravljala razna druga uvozna podjetja in še ta preko posrednikov.

Prva naloga oddelka je bila v tem, da je vzpostavil direktne poslovne stike z dobavitelji, ki so v prejšnjih letih dobavljali blago drugih uvoznikov, najvažnejše pa je bilo iskanje novih, direktnih dobaviteljev in s tem dodatnega asortimenta blaga. Zaradi tega je bilo formiranje tega oddelka več kot opravičeno. Z inozemskimi partnerji imajo sklenjene ekskluzivne in zastopniške pogodbe, v načrtu pa imajo sklenitev še petih ali šestih ekskluziv, kar kaže tudi na to, da so se zunaj jugoslovanskega trga uspeli afirmirati.

. Še preden je bil ustanovljen oddelek učil, so že prodajali rotoprojektorje, slike za rotoprojektorje in razne reliefe. Kasneje se je pokazalo, da so potrebe tržišča večje, in so tako formirali ta oddelek. Danes je dejavnost tega oddelka v opremljanju šol z raznimi učili, kakor tudi z opremo. Dosegli so celo, da jim zaupajo kompletno opremljanje šol, vrtcev in fizkulturnih dvoran.

Zanimiva je uspešna razvojna pot tekstilnega oddelka in njegovega poslovanja. S potujočo trgovino so začeli 1. septembra 1971. Imajo potujoče ekipe za prodajo po Sloveniji, za območje Zagreba in Beograda. Doslej so te ekipe ustvarile preko milijardo starih dinarjev prometa.

V letu 1970 je začela delovati v sklopu podjetja samostojna organizacija združenega dela, pravna oseba EPID, ki se ukvarja s propagando, založniško dejavnostjo in organizacijo ekonomsko-propagandnih prireditev. EDIP izdaja revijo Slovenija-paralele, priključilo pa se mu je tudi sorodno podjetje Avtomatika.

Če ves ta razmah trgovskega podjetja »Tobak« izrazimo s številkami, dobimo za dobo preteklih petih let naslednje pokazatelje:

	1967	1971	indeks
realizacija	18 milijard	29 milijard	126 %
ostanek čistega dohodka	520 milijnov	640 milijonov	123 %

Dohodek je sicer nihal v odvisnosti z zaslužkom pri posameznih poslih, vendar je bil vsa leta za razmere podjetja zadovoljiv in zadosten za pokritje 100-odstotnih osebnih dohodkov in delno formiranje skladov.

Razširitvi poslovne dejavnosti se je prilagajalo tudi število zaposlenih. Iz primerjalnih podatkov za dobo petih let nazaj zasledimo, da se je povprečno število redno zaposlenih povečalo od 431 na 640, kar pomeni, da so v sorazmerju z velikim razmahom podjetja na novo zaposlili le minimalno število nove delovne sile.

V zadnjih letih je podjetje pričelo šolati lastne trgovske kadre, sprejemajo v uk vajence in jih je do sedaj izšolalo in tudi zaposlilo okoli 30. Poleg tega tudi štipendirajo bodoče sodelavce na srednjih in višjih šolah, od česar si lahko tudi obetajo še bolj kvalitetno in strokovno delo.

Veliko vlogo pri administrativnem poslovanju prodajnih mest in skladišč ima tudi revizijska služba podjetja, ki v številčno minimalni zasedbi opravlja pomembne naloge v zvezi s kontrolo poslovanja. Vsako leto je kontroliranih okoli 80 odstotkov prodajaln in skladišč.

Za konec lahko pokažemo na tesno sodelovanje in razumevanje v razvejanem kolektivu — ko je podjetje »Tobak« razpisalo notranje posojilo, se je nanj odzvalo 99 odstotkov članov kolektiva. Odziv je bil spontan, kar pomeni, da člani kolektiva živijo s podjetjem in za podjetje.

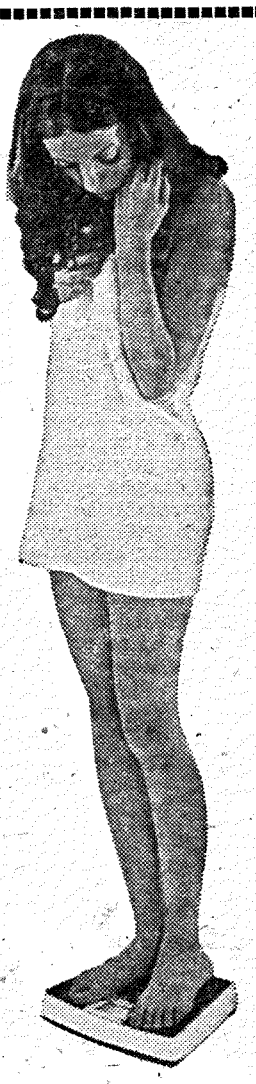

Kontrolirajte svojo težo, dokler ne bo prepozno!

Tehtnica NEVA prinaša:

— vitko linijo
— zadovoljstvo
— zdravje

OSEBNA TEHTNICA
NEVA

IBT LB

Nadaljevanje z 11 strani

vzrok, da smo nekako leta 820 izgubili svoje kneze in da je bila na slovenskem ozemlju uvedena frankovska uprava uredite v. Ta ureditev pa je približno sto let pozneje razpadla, ker so na slovensko ozemlje pritiskali Madžari. Fevdalizem ali frankovsko pravo se je na slovenskem ozemlju med Karantanijo in Panonijo, zlasti na jugu, uveljavil šele stopetdeset let pozneje kot pa v Karantaniji. V družbenorazvojnem pogledu je bila Karantanija pred drugimi slovenskimi pokrajinami. To je bilo mogoče zato, ker so jo varovale Karavanke pred Obri, da je lahko tam nastala prva naša samostojna država. V poznejši, »madžarski« dobi pa se je tu fevdalizem že precej utrdil. Zgodovinar opozarja, da bi morali upoštevati precej različen razvoj fevdalizma v slovenskih pokrajinah, to se pravi, da je staro slovensko pravo zunaj Karantanije počasneje ugašalo. Slovenska družba pa je bila prešibka, da bi ob trčenju germanskega fevdalizma — ta je bil že precej bolj razvit — prešla iz svoje prvotne skupnosti v svojo fevdalno družbeno ureditev.

Slovenski župani — Ena izmed značilnosti stare slovenske družbene ureditve so bile župe in župani. Z zgodovinskim virom je izpričan slovenski župan že leta 777. Županov menda pred preselitvijo Slovencev ni bilo. Beseda župan, ki je sicer razširjena v vseh slovenskih jezikih, ni slovanska. Nekateri raziskovalci so menili, da so bili župani prvotno pripadniki gospodujočega živinorejskega plemena in da so vladali nad Slovenci, ki so bili poljedelci. Po tej razlagi Slovani niso imeli pravice do živinoreje. Poljedelske naselbine so bile pod gospodarstvom nomadskih županov, živinorejcev. Območje slovenske poljedelske naselbine je bilo tako hkrati živinorejsko pašno področje župana. Potemtakem bi bil župan nekakšen fevdalec v malem. Toda vsi zgodovinarji se ne strinjajo s to razlago, kaj so pravzaprav bili župani. Tisti, ki ugovarjajo, pravijo, da ne kaže pojasnjevati z razmerami trinajstega stoletja, ko so župani uživali posebne pravice, da so župe z župani nastali iz delitve kmetijstva na živinorejo in poljedelstvo ali, da so nomadi dobili nadoblast nad trajno naseljenimi kmeti. Župani so namreč pozneje v fevdalizmu bili vaški organ fevdalne oblasti, toda ne le na Slovenskem, marveč prav tako na nemškem ozemlju. Vendar tudi to mnenje ne zadovoljuje nekaterih zgodovinarjev, ki se sklicujejo na to, da so bili prvotni slovenski župani mnogo več kot le vaški predstojniki in da so potem v fevdalizmu obdržali mnogo večjo pristojnost kot le, da so bili izterjevalci ali pobiralci tlačanskih dajatev.

Ob naselitvi so bile najmanjše ozemljske enote župe. Zgodovinar pripušča, da bi župa sprva utegnila biti rodovna enota ali manjša skupnost plemena pod vodstvom župana. Obseg župe se je nedvomno bolj ali manj spreminjal, saj je utegnila naselitvena skupnost narasti, zlasti še, če se je združilo v zvezo več skupnosti v naselbinsko zvezo. Tako so župo najbrž sestavljale soseske — po več naselij.

Še skoraj bolj zanimive se zdijo prastare slovanske družinske ali rodbinske zadruge; ostanke družinskih zadrug je bilo celo nedavno še mogoče najti ponekod v zakotnih samotnih bosenskih vaseh. Rodbinska zadruga naših prednikov je bila skupnost bližnjih sorodnikov in njihovih žena. »Zadružniki« — navadno precej velika družina — so živeli v skupnem, »kolektivnem« gospodarstvu. Ko so sinovi odrasli, so se oženili in tako razširili ter nadaljevali zadrugo — ostali so v skupnosti.

Včasih so sodili, da je bila rodbinska slovanska zadruga posebnost in nekateri zgodovinarji so hoteli dokazati, da so tudi Slovenci živeli v takšnih zadrugah. Med drugim so se sklicevali tudi na krajevna imena s končnico na -ci, zelo razširjena v Slovenskih goricah in Prekmurju.

Vendar zgodovinarji niso mogli neposredno dokazati, da so tudi stari Slovenci živeli v družinskih zadrugah. Krajevna imena na -ci pa so pojasnjevali, češ da so nastala po imenih zadružnih starešin, npr. Ivanovci po starešini Ivanu (ali Mihalovci po Mihalu). Pozneje pa so ugotovili, da so ta krajevna imena precej mlajša, tako da ne izvirajo iz dobe, ko bi utegnila med starimi Slovenci prevladovati zadružna ureditev. Toda ni mogoče ovreči, da bi naši davni predniki pred naselitvijo in ob nji v novi domovini živeli v kakšni drugačni ureditvi kakor druga slovanska plemena, dokler se v fevdalizmu, po uveljavitvi gemanskega prava, ni razvila navadna, enorodbinska kmetija. Za južnozahodne stare Slovane značilna prvotna rodbinska zadruga kakor stroslovenska župa sta pomembna slovenska posebnost, ki jo je vsekakor treba upoštevati pri raziskovanju tlačanstva in miselnosti, da ne rečemo celo nekakšnega zametka narodne, vsekakor pa plemenske zavednosti v stiku z nosilci tuje nadoblasti.

Slovenci brez plemstva? — Včasih so si posamezni naši zgodovinarji prizadevali dokazati, da smo Slovenci »zgodovinski narod«, ker smo vendar imeli v davnini, dokler ni zavladal popolnoma germanski fevdalizem, svojo državnost, pa tudi svoje kneževine ali vsaj Karantanijo kot pravo dražvo. Pozneje med narodnostnimi boji, v dolgi dobi, ko nas je tuja gospoda potujčevala in zatirala, pa so tuji oblastniki in celo njihovi zgodovinarji trdili, da Slovenci nimamo zgodovine. Eden izmed dokazov, da nismo »zgodovinski narod«, bi naj bil, češ da nikdar nismo imeli svojega plemstva. Vse to pa nikakor ni tako preprosto. Slovenci se ne sklicujemo zaman na ustoličevanje karantanskega kneza na Gosposvetskem polju, na izredno pomemben običaj, ki pač nikakor ni bil kakšna folklora. Ustoličevanje karantanskega kneza (knez je imel najbrž svoj sedež nekje tam, kjer je zdaj krnski grad), je ostalo v navadi še cela stoletja, ko je bila Karantanija že pod tujo nadoblastjo in ko se je trdno uveljavil frankovski fevdalizem. Zgodovinarji sicer niso mogli natančneje ugotoviti ter opisati državne in družbene ureditve slovenske, karantanske kneževine. Nedvomno pa je, da je bil sprva na čelu te kneževine slovenski knez in da je veljal za kneza poznejši nemški naslednik, frankovski grof. Ni znano, kako je nastala kneževska oblast, kako so karantanski Slovenci dobili svojega poglavarja, prav tako ni ugotovljeno, kakšen obseg in narava te oblasti sta bila. Drži pa, da so se vsaj v osmem stoletju karantanski knezi vrstili kot dedni nasledniki, torej tako, kakor to velja za dinastije. Zgodovinar Milko Kos je ugotovil, da knez ni bil edini plemič, marveč, da so se iz širokih plasti svobodnjakov začeli izločati posamezniki, ki bi jih lahko imenovali slovenske plemiče.

(Se nadaljuje)

Kurirji pri partizanski mami

V prijazni partizanski vasici Velika vas nad Senožetami živi partizanska mama Marija Dežman Merjelova. Njen dom je bil

Stari znanci iz NOB, bivši kurirji: Ivan Cerar-Miklavž, Viktor Kurent, Jože Avsec-Hrast, Anton Jelnikar-Andrej, Ivan Dežman-Milan, Janez Martinšek, Lado Cerar-Tomislav, Martin Dragar, Stane Dežman-Rado, Ivan Rahne-Rastko

med vojno shajališče partizanov in aktivistov. Mama je posvečala zlasti veliko skrb kurirjem postaje TV S-29. Kurirji te postaje smo neštetokrat potrkali na vrata Dežmanovega doma. Mama nam je ob vsakem času odprla in nas s toplo besedo povabila v hišo. V peči je kmalu zaprasketal ogenj. Do sitega smo se najedli in se posušili ob topli peči. Ko smo počivali, je mama stražila, da bi nas ne presenetil sovražnik.

Dežmanova mamica pa je bila tudi dobra obveščevalka. Skrbno je spremljala gibanje sovražnika in poročala partizanom. Če je bila v bližini nevarnost, je na to opozorila kurirje in druge borce z loparjem, ki ga je postavila na vidnem kraju pred hišo. Tako je preprečila marsikatero nesrečo. Kurirji smo že od daleč videli, kakšen je bil položaj. Če ni bilo znamenja, loparja, smo srečni pohiteli k mamici, ki nas je vselej radodarno pogostila.

Dežmanova mati je bila ena izmed tistih slovenskih kmečkih žena, ki so z največjo požrtvovalnostjo, kakor da je bilo to samo po sebi umevno, podpirale borce za svobodo. Tudi njeni sinovi in hči so bili dosledni sodelovci osvobodilnega gibanja. Sinova Ivan in Stane Dežman sta bila kurirja na postaji S-29, tretji sin pa je bil borec v drugi vojaški enoti. Sicer pa je z Dežmanovim domom vred bila Velika vas v pravem pomenu besede partizanska. Zato je lahko tudi kurirska postaja v bližini tako uspešno vzdrževala zveze na Štajersko in čez Savo na Dolenjsko.

Dolžnost je, da se spominjam teh naših ljudi. Zato smo kurirji nekdanje postaje S-29 obiskali Dežmanovo mamo. Prav tedaj je obhajala svojo 80-letnico. Izmed trinajst kurirjev nekdanje postaje, ki živimo razkropljeni po Sloveniji, se nas je zbralo še desetih živečih. Srečanje je bilo zares prisrčno. Mamici smo dali šopek rdečih nageljnov — skromno darilce, a res iz srca. Preživeli smo nekaj nepozabnih ur v duhu pravega tovarištva. Obiskali smo tudi druge vaščane. V našo družbo smo povabili še dve najstarejši mamici — Maseljevo in Povirkovo.

IVAN CERAR-MIKLAVŽ

Dežmanova mama in aktivistka Angela Jerman

Poljakinja Mietka prosi za naslove

To fotografijo nam je poslala Poljakinja Mieczyslawa Czajka, roj. Jarocz, imenovana tudi Mietka. Posneta je bila leta 1945, ko so se bivše interniranke taborišča Ravensbrück odpravljale vsaka v svojo domovino. Tovarišica Mietka prosi za naslove treh Jugoslovank, ki so skupaj z njo na fotografiji. Jugoslovanke na fotografiji so: prva z leve, druga z leve (Danica, ki je imela pol leta starega otroka) in zadnja na desni (Milka). Mietka pa je na fotografiji tretja z leve, desno od nje sta dve Čehinji. — Prosimo vse tovarišice, ki bi spoznale na tej fotografiji bodisi sebe ali kako drugo tovarišico oziroma vedo za njihove naslove, naj to sporoče uredništvu »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10.

Ljubljanski vojaki dobili športno igrišče

Danes je vojak soustvarjalec obrambnih priprav, saj po odsluženju vojaškega roka postane usposobljen za delo na vseh področjih družbeno in idejnopolitičnega delovanja, da je nosilec priprav na SLO v delovni organizaciji, v šoli in krajevni skupnosti.

Koncept SLO zahteva od vsakega posameznika čim večjo angažiranost pri usposabljanju lastnih psihofizičnih sposobnosti, zato tako armada kot družba skrbita, da dasta vojakom in starešinam vso možnost nadaljnjega usposabljanja v obliki raznih tečajev, razgovorov, predavanj in ne nazadnje športnega udejstvovanja, ne samo v vojašnici, temveč tudi zunaj nje. Odraz takega mišljenja in koncepta naše JLA pa je tudi novi športni center v vojašnici maršala Tita v Ljubljani, ki je bil odprt 28. oktobra letos. Tu se ne bodo srečavale samo športne ekipe te ali one vojašnice, stalni gostje bodo gojenci vojaškega internata pa tudi mladinci krajevnih skupnosti Poljane, Vič in drugi. Tekmovali bodo v košarki, odbojki, malem rokometu, balinanju, metu krogle, v namiznem tenisu. Tudi ob otvoritvi so se ekipe ljubljanskih vojašnic, dve mladinski ekipi in gojenci internata pomerili v vseh teh športnih zvrsteh ter še v skoku v daljino in vlečenju vrvi. Najbolje so se izkazali gojenci internata. Prav ti pa se niso izkazali samo v športnem tekmovanju, temveč tudi pri delu v času gradnje tega objekta. Uvrstili so se v število 1550 mladincev, vojakov in starešin, ki so po učnih urah, predvsem pa ob sobotah in nedeljah delali pozno v noč. Kar 8000 delovnih ur lahko prištejemo k 20 milijonom starih dinarjev, kolikor je komando veljal ta objekt.

Posnetek z otvoritve športnega igrišča v vojašnici »Maršala Tita« v Ljubljani, ki jo je konec oktobra pripravilo poveljstvo ljubljanske garnizije.

Foto: MARJAN GARBAJS

Danes je novo odprti objekt vreden svojih 80 milijonov starih dinarjev, graditi pa so ga začeli šele 7. avgusta. Da je bil tako hitro dograjen, gre zahvala predvsem na račun gradbenega podjetja Slovenija-ceste, ki je kljub velikim obveznostim v tem času prevzelo to delo. Veliko truda je pokazal s svojim vestnim delom kapetan Dragan Nikolić, ki je vodil dela.

Ob dnevu otvoritve je poveljnik ljubljanskega vojaškega okrožja general Cetinski nagradil s petnajstdnevnim nagradnim dopustom pet vojakov, štiri s sedmimi dnevi, šestnajst vojakov pa je za svoje požrtvovalno delo ob vseh drugih vojaških obveznostih prejelo pohvale.

Prepričani smo, da bo ta objekt koristil tako vojakom kot ljubljanski mladini in prispeval k še večjemu njihovemu sodelovanju.

LJUBA GARBAJS

dobro je, če veste

PRESENETLJIVO MNOGO LADIJ SE POTOPI TUDI DANDANES, v mirni dobi. Zdaj je morska plovba skorajda popolnoma varna, zlasti še, ko že skoraj na vsaki ladji uporabljajo tudi radar. Vendar nesreč ni mogoče popolnoma preprečiti. Lani se je potopilo ali nasploh ponesrečilo izmed vsega trgovskega ladjevja na svetu kar 175 ladij, tako da je število nesreč v posamezih letih doslej doseglo višek. Nosilnost vseh teh ladij, ki so se potopile zaradi požarov ali trčenj, je znašala približno 950.000 bruto registrskih ton. Največ ladij se je ponesrečilo pod liberijsko zastavo.

KENGURU BO POSTAL DOMAČA ŽIVAL ZA PITANJE. Ta zanimiva avstralska, zdaj še divja žival, sodi med vrečarje, ki nosijo mladiče v telesni vreči, ali nekakšnem žepu. Kenguru je precej velika žival in ker se hrani z rastlinami, dela precej veliko škodo v kmetijstvu. Avstralski farmarji in lovci kenguruje neusmiljeno pobijajo, zato jih bodo kaj kmalu iztrebili, če ne bodo oblasti uvedle zakonskega varstva tudi za to živalsko vrsto. Kaže pa, da imajo kenguruji še veliko prihodnosti. Prosto v naravi sicer ne bodo več živeli, postali pa bodo domača žival. Strokovnjaki so namreč ugotovili, da je 52 odstotkov telesne teže kenguruja uporabnega kot užitno, dobro meso in mast, medtem ko je pri ovci komaj 26 odstotkov telesne teže užitnega mesa, pri prašiču pa le 36 odstotkov. Kenguruje bi kazalo rediti za meso zlasti ker ne porabijo več krme kot pa ovce in prašiči. Kengurujsko meso so že doslej precej čislali v Avstraliji, zato so te živali tudi tako divje pobijali, ne pa le kot kmetijske škodljivce. Napovedujejo da bo Avstralija v prihodnosti lahko izvažala na druge celine toliko mesa, kakor npr. zdaj izvaža ovčje volne.

KAVE SE NI TREBA BATI, pravijo raziskovalci, ki so nedavno korenito raziskali, ali je kofein, ki pride v telo s kavo, res tako škodljiv, kakor so doslej menili nekateri zdravniki. V ZDA so se celo razširile govorice, da je tudi kava eden izmed povzročiteljev raka. Akademija znanosti ZDA je letos objavila ugotovitve, kako vpliva kava na človeški organizem. Kava bi škodljivo vplivala, če bi se v telesu nabralo 10 ali več gramov kofeina. Toliko pa tega strupa vsebuje šele sto skodelic kave. Takšnih »kofetarjev« pa vendar ni nikjer na svetu ki bi dosegli takšne rekorde. Raziskovalci so ugotovili, da je telo pivca kave, ki je od osmih zjutraj do šestih popoldne popil osem skodelic močne kave, vsebovalo le 180 miligramov kofeina. Toliko kofeina je sicer že v dveh skodelicah kave preden kavo popijemo. Toda organizem tako rekoč kar sproti ali vsaj zelo hitro izloča kofein, ki se ga zato ne more nikoli nabrati toliko, da bi se mogel človek zares zastrupti.

KONTRACEPCIJO ZA PSE IN MAČKE bodo uvedli tudi pri nas, najprej v Beogradu. V nekaterih velikih mestih po svetu so psi in mačke, ki nimajo lastnikov in ne doma, precej huda nadlega. Te, same sebi prepuščene živali so večkrat tudi prenašalci bolezenskih klic, utegnejo pa celo povzročiti epidemijo kakšne kužne bolezni, zlasti še, ker pridejo v stik z okuženimi podganami. Najbolj pa se potepinskih psov bojijo kot prenašalcev stekline. Zato imajo konjači po mestih zmeraj precej dela z lovom na potepajoče se pse in mačke. Ponekod po svetu se je zadnja leta pokazalo, da je uspešnejša kontracepcija psic in mačk kakor pa drugi ukrepi. Uvedli so kontracepcijsko cepljenje živali, ki jih imajo ljubitelji po domovih. V rabi pa so tudi tablete v obliki zrnca, ki jih mešajo med vabo pocestnim mačkam in psicam. Samica ostane pol leta jalova.

USTANOVILI SO DRUŠTVO ŽRTEV ATOMSKEGA BOMBARDIRANJA v Hirošimi pred šestindvajsetimi leti. Društvo deluje v Ameriki. Člani društva so Japonci, ki se zdravijo v ZDA. Še zmeraj jih je okrog 700, ki trpijo že tretje desetletje.

Devetdesetletnik

Za mnoge Ljubljančane, ki živijo v mestu in nimajo možnosti, da bi se vozili na deželo uživat v zelenju, je park Tivoli edina možnost za oddih v naravi. Med njegovimi stalnimi obiskovalci je tudi droben, majhen, toda žilav mož, ki ga ob vsakem vremenu vidimo, kako hiti po Cankarjevi ulici proti železniškemu prelazu.

To je inženir Dragutin Gustinčič, ki je 5. novembra letos praznoval devetdesetletnico. Ne le, da človek, ki je dočakal tako visoko starost, zasluži našo pozornost, pri Gustiničiču gre še za nekaj več. Tega moža namreč lahko štejemo za enega glavnih pobudnikov in organizatorjev, povzročiteljev, da se je precejšen del slovenskih socialdemokratov priključil neposredno po I. svetovni vojni jugoslovanski Jugoslovanski delavski stranki (komunistov.). To je bila predhodnica kasnejše Komunistične partije Jugoslavije, oziroma sedanje Zveze komunistov.

Ko je razpadla Avstroogrska in se je večina Slovencev odločila za priključitev k Jugoslaviji, se je slovensko delavsko gibanje

Inženir Dragutin Gustinčič za delovno mizo, sredi knjig in časopisov v več jezikih

znašlo na razpotju. Zraslo je v razmeroma industrijsko razviti državi v srednji Evropi in po tradiciji povezano z delavskim gibanjem razvitih držav, je nekaj časa omahovalo, kam naj se obrne v popolnoma drugačnih razmerah.

Prav tedaj, sredi maja 1919, ko se je Gustinčič vrnil iz Švice, kjer je bil med vojno, je v Ljubljani že bila v socialnodemokratski stranki opozicijska skupina. Ta je terjala večjo revolucionarnost in povezavo z vsem proletarstvom v novi državi. Gustinčič je kmalu postal eden izmed vodij opozicije, ki je številno naglo naraščala. Zaradi odločnih nastopov in nekaterih spornih člankov je vodstvo Slovenske socialnodemokratske stranke Gustinčiča iz stranke izključilo, oblasti so ga tudi dvakrat zaprle, tako da opoziciji ni uspelo izsiliti izrednega kongresa, na katerem bi sklepali o nadaljnji usmeritvi celotne stranke. Spomladi 1920 so pristaši opozicije ustanovili novo stranko, za kar je imel Gustinčič velike zasluge. Ta stranka, z istim imenom, kot ga je imela stranka, od katere so se odcepili, se je udeležila znanega kongresa v Vukovarju z dvanajstimi delegati.

Na kratko opisati tako dolgo življenje, kot je bilo Gustinčičevo, pa še tako pestro po vrhu, je skoraj nemogoče. Le to naj še zvedo bralci, da je bil rojen v Gornji Košani pri Postojni kot sin kmečkega sinu, ki je bil kasneje pristaniški delavec v Trstu in zatem branjevec. Desetletnemu mu je umrl oče, mati je ostala sama s petimi otroki. Kasneje se je še enkrat poročila in imela še dva otroka. Kako se je Gustinčič šolal, se pretolkel skozi gimnazijo in univerzo, si lahko komaj še predstavljamo. Velikokrat so mu pomagali dobri ljudje, zlasti v prvih letih šolanja na realki v Ljubljani. Kasneje je dobival podporo. Višjo gimnazijo je obiskoval v Gorici in leta 1903 maturiral. Nato je na Dunaju leta 1906 končal geodezijo, se kmalu zaposlil v Ljubljani, se sprl s predstojniki zaradi politike in spet odšel na Dunaj, kjer je 1909. leta končal še agronomijo, oddelek za melioracije in vodno gospodarstvo.

Kot revni dijak se je še v gimnaziji v stiku s sebi podobnimi proletarci navzel socialističnih nazorov. Leta 1910 je postal član Jugoslovanske socialdemokratske stranke v Ljubljani, kjer se je tudi zaposlil pri deželni vladi. Njegovi nazori seveda vladajoči klerikalni ljudski stranki niso bili všeč in Gustinčič je moral iz službe. V Trstu je odprl spomladi 1913. skupaj z družabnikom Skobernetom zasebno tehnično pisarno. Januarja 1915 je pobegnil v Italijo, od tam pa je odšel v Srbijo in se udeležil znamenitega umika srbske vojske čez Albanijo. Zatem ga srečamo v Švici, kjer je skupaj z Nikolo Smodlakom izdajal revijo, v kateri se je zavzemal za federativno in republikansko ureditev bodoče Jugoslavije ter za agrarno reformo.

Po delovanju okoli ustanovitve komunističnega gibanja v Sloveniji, ki je že opisano, se je moral vrniti na Primorsko. Za univerzitetnega profesorja ga v Ljubljani sevé niso marali. Postal je organizator kmečkega zadružništva, pa so ga zaradi spora med socialisti in komunisti tudi od tam odpustili, saj je bil tedaj član KP Italije. Iz Idrije je leta 1923 moral bežati pred fašisti na Dunaj, kamor so ga vabili predstavniki KP Jugoslavije. Od znane »aprilske konference« je bil član CK KP Jugoslavije, nekaj časa pa tudi politbiroja. Bil je tudi član pokrajinskega komiteja za Slovenijo in več uredništev ter zadnji urednik partijskega glasila »Enotnost«. Z Dunaja se je namreč spet preselil v Ljubljano, kjer so ga leta 1928 celo izvolili v občinski svet. Leta 1929, po uvedbi diktature, je bil dvakrat aretiran in je bil zaprt več kot poldrugo leto, čeprav ga zaradi pomanjkanja dokazov niso obsodili. Konec maja 1931 je odšel na Dunaj in živel tam v precejšnji revščini, star 49 let, povrh tega pa še bolehen. Moral je tudi vzdrževati ženo in dva otroka. Konec 1931 so ga z Dunaja poslali v SZ, kjer je predaval zgodovino in kmečko vprašanje na komunistični univerzi. Od oktobra 1936 do februarja 1939 je bil v Španiji kot kapetan, vodja cenzure pri štabu mednarodnih brigad v Albacetti. Po umiku so ga poslali v SZ, kjer je delal pri mednarodnem agrarnem inštitutu do konca leta 1940, nato pa do vrnitve v domovino v institutu za zgodovino sovjetske akademije znanosti. Tam je napisal več znanstvenih del iz zgodovine delavskega gibanja in v svoji stroki ter dosegel akademsko stopnjo docenta, po sovjetskih merilih prvo stopnjo doktorata.

Dne 29. marca 1945 je pristalo v Beli krajini sovjetsko letalo, ki je priletelo iz Beograda, in eden izmed potnikov v njem je bil Gustinčič. Star je bil 63 let, torej v letih, ko je večina ljudi že zdavnaj upokojena. Kljub temu je prijel za delo in ga srečamo kot enega izmed ustanoviteljev ekonomske fakultete ljubljanske univerze, nato pa je delal v institutu za zgodovino pri akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani. Kot samostojnega znanstvenega sodelovca so ga leta 1951 upokojili.

Kljub visoki starosti se še vedno ukvarja z raziskavami in veliko piše, zlasti o marksizmu in zgodovini delavskega gibanja pri nas. Prav temu se lahko tudi zahvali, da je še vedno duševno čil, tako da mu lahko zavidamo. Še vedno traja njegov delovni dan za pisalno mizo od jutra do večera, razen če odštejemo že omenjene dnevne sprehode . . .

MILE PAVLIN

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Mile Pavlin:

Strah ima velike oči

Že navsezgodaj zjutraj je gruča razigranih deklet začela krasiti precej zanikrno kočevsko bajto sredi vinogradov na Novi gori. Skozi okno se je videlo prav na Uršna sela, kjer so bili Italijani. Če bi postalo nevarno, bi takoj opazili in se še pravi čas lahko umaknili. Zaradi tega so tudi partizani Roške čete izbrali prav to bajto, čeprav bi si bili lahko izvolili kako lepšo in prostornejšo hišo.

V bližnji hosti so dekleta vneto sekala smrekove veje, iz njih pletle vence in jih obešale po stropu in podbojih. Kajpak so tudi temeljito oribale pod, pobrisale prah in umile okenske šipe. Kar je ostalo v »hiši« pohištva, so ga znesle kar za bajto, razen velike mize. Ta je bila namenjena za voditelje, udeleženci konference pa naj bi sedeli na zasilnih klopeh iz neskoblanih desk.

Pripravljali smo se namreč na konferenco Zveze slovenske mladine novomeškega okrožja. Razen nas aktivistov naj bi se je udeležili tudi zastopniki partizanske vojske in pa nekateri izbrani predstavniki organizacij. Vse naj bi bilo na vso moč slovesno, prišli bi tudi tovariši iz osrednjega mladinskega vodstva, Centralnega komiteja Partije, glavnega štaba in celo znani major Jones, prestavnik angleške vojske.

Radovednost, kaj bom slišal in kaj videl, me je vedno bolj črvičila, tako da se skoraj nisem ganil od tovarišev, ki so vodili priprave. Toda proti večeru zadnjega dne pred konferenco me jepoklical k sebi tovariš Marjan, nekakšen moj svetovalec in vodnik. Pri njem je bil še en tovariš, ki ga nisem poznal po imenu, o njem sem vedel, da je nekje blizu vodstva ali morda celo njegov član.

»Jutri zjutraj boš ob cesti proti Marofu počakal dve tovarišici in enega tovariša, delegate novomeške organizacije. Ne poznajo poti in ne razmer v naših krajih, zato je tvoja naloga pripeljati jih semkaj. Vprašal jih boš, če imajo kaj cigaret, oni pa ti morajo odgovoriti, da jih je prepovedano nositi iz mesta.«

Hotel sem nekaj ugovarjati, nekaj podobnega kot »zakaj ravno jaz«, oziroma »utrujen sem« ali »nimam orožja.« Toda Marjan je že vnaprej uganil, da mi ne diši iti, in me zavrnil, češ pot poznaš, koga drugega naj pošljemo, pa tudi iz Ljubljane imaš izkušnje za tajno delo. Moj zadnji izgovor, da nimam orožja, je zavrnil tako, da mi je dal na pot svojo pištolo.

To čudno orožje mu je dal nekdo, ki je prišel s Štajerskega, ker menda zanj nikjer več ni bilo dobiti nabojev. Pištola je bila namreč še iz prve svetovne vojne in zanjo zdavnaj ni bilo več streliva, ker ga tovarna ni izdelovala, kakor tudi ne teh pištol. Vseeno pa so se nekje ohranili trije naboji, sicer zaradi starosti že močno nezanesljivi, in ti trije naboji so bili tudi vse, kar je razen pištole premogel Marjan od oborožitve.

Tako mi ni ostalo drugega, kot vzeti pot pod noge. Pocasi sem se otresel čemernosti ob mislih, da so češnje zrele in da se jih bom nekje ob poti do sitega najedel. Končno pa je tudi dolgčas v teh praznih vaseh, sem ugotavljal in vedno hitreje so me noge nosile proti Drganjim selom. Toda preden sem prišel tja, se je že znočilo in z mojimi slaakosnednimi načrti glede češenj ni bilo nič.

Ko sem se nekje za silo najedel, sem za nekaj ur legel v Krenov listnjak. Bila je se trda tema, ko sem odšel proti Prapročam. Kmalu sem bil ob cesti. Poiskal sem si skrivališče v gostem grmovju naa cesto, da bi jo lahko odkuril, če bi prišli Italijani. Zdanilo se je že in včasih je po cesti prišel kak človek ali pripotoval voz. Mojih treh pa ni in ni hotelo biti. Potihem sem klel, zakaj nisem Marjana vprašal, do kdaj naj jih čakam. Kaj, če pridejo šele popoldne in bomo vsi stirje zamudili zacetek konference in kaj, če jih sploh ne bo, če so jih zaprli ali če je prišlo kaj drugega vmes? Nazadnje sem sklenil, da jih bom čakal samo do opoldne. Čedalje bolj nestrpen sem bil in tesno mi je postajalo.

Sonce je bilo že visoko, ko sem nenadoma zaslišal na cesti hrup motorja. Kdo naj bi bil drugi kot Italijani, sem pomislil. Toda za atvo je hrup prehud in vse preveč počasi se približuje. Da ni tank, sem se ustrašil. Tankov so se vsi partizani tiste čase močno bali — še taki, ki so imeli bombe, puške in strojnice, kaj šele jaz zelenec z eno samo italijansko bombico, ki naredi veliko hrupa, škode pa skoraj nobene, in tisto predpotopno pištolo s tremi nezanesljivimi naboji.

Če pelje po cesti tank, gre za njim tudi pehota. Po pobočjih gredo patrulje . . .

Hudo strah me je postalo in odkuril sem jo od ceste, kar so me noge nosile. Šele na vrhu hriba sem se ustavil, da bi opazoval okolico in naredil načrt za nadaljnji beg proti varnim roškim gozdovom. Spodaj na polju je motor še vedno rohnel. Zagledal sem vozilo, ki se je premikalo po njivi. Bilo je predaleč da bi videl, kakšno je, le to se mi je zdelo čudno, da je nenadoma obrnilo in peljalo nazaj, samo sredi polja. Še nekaj dolgih minut in na koncu njive se je vozilo spet obrnilo. Le kaj počne ta šofer, sem pomislil in tisti hip me je že preblisnila misel, da je tisto, kar sem imel za tank, le traktor. V hipu sem se spomnil propagandnih predvojnih brošur o Sovjetski zvezi, kjer obdelujejo polje s traktorji, in že sem se spomnil tudi, kakšen je traktor na fotografiji. Zasmejal sem se svojemu strahu, toda tisti hip me je že stisnilo pri srcu, Kaj, če so medtem ko sem bežal pred nedolžnim traktorjem, ki je oral njive na Marofu, prišli oni trije iz Novega mesta in me niso našli? Zdaj tavajo okoli, morda so se vrnili, lahko pa so tudi sami odšli dalje. Ko pridejo do naših, se bodo pritoževali, ker jih ni nihče čakal . . .

Tekel sem k cesti in napenjal oči, da bi jih kje zagledal, toda cesta je bila prazna. Brž na drugo stran, če niso že mimo. Upehan sem buljil v dalja. vo. Že zdavnaj je odzvonilo poldne.

Če bi vprašal koga, sem pomislil. Spodaj pri cesti je kmetič nekaj kopal. Stopil sem iz hoste in se mu približal, ga pozdravil in vprašal, če je videl dve dekleti in janta iti mimo.

»Že od jutra sem tukaj,« je odvrnil kmetič, »toda nobenega tujca nisem videl.« Potem pa me je premeril od nog do glave in brž dodal:

»Beži, če ti je kaj za glavo. Mar ne veš, da je že sinoči prišlo v Stražo vse zeleno Italijanov in tudi beli so zraven? Malo pred poldnem so čisto tiho, drugače kot navadno, odšli proti Drganjim selom.«

Kar zavrtelo me je na petah in ucvrl sem jo nazaj v goščo, potem pa čez drn in strn proti Ljubnu, mimo Drganjih sel. Izogibal sem se jas in zato kljub temu da sem na vso moč tekel, hodil dosti dlje kot navadno. Močno me je skrbelo, če niso Italijani udarili tudi iz Uršnih sel proti Toplicam in mi tako presekali pot umika proti Rogu. Precej časa sem opazoval dolino okoli Sušic, in ko nisem nikjer ničesar sumljivega opazil, sem naglo stekel čez njive in travnike. Nekje pod Rigljem sem na koncu moči dosegel rešilno hosto in si oddahnil.

Tovariši in tovarišice so medtem že zdavnaj začeli konferenco. Vrstili so se govori in pozdravi. Komaj sem zbezal Marjana iz sobe in mu povedal, da Novomeščanov ni bilo in da sem slišal, kako gredo iz Straže proti Drganjim selom Italijani.

»Pa si jih videl?« me je dvomeče vprašal in brž dodal, naj se pripravim, če to ni res. Potem se je vrnil v sobo. Po kratkem posvetu z voditelji so poslali dva partizana v dolino poizvedovat po novicah. Konferenca se je nadaljevala, ne da bi kdo slutil, kako brž se bo končala.

Ni bilo dolgo in tista dva sta se vsa zadihana vrnila z vestjo, da so Italijani že čisto blizu. V največji naglici smo zapustili skozi zadnja vrata hišo in se izgubili med vinogradi, veseli, da imajo kmečke niše skoraj vedno dvojna vrata. Nismo se se začeli spuščati v dolino proti Občicam in Starim žagam, ko je naša imenitno okrašena konferenčna bajta zagorela s svetlim plamenom.

Konferenco smo skušali nadaljevati na Kompoh. Niti pičlo uro nismo sedeli in govorili, ko smo spet morali na vrat in na nos skozi zadnja vrata v hosto in breg . . .

Čez nekaj dni, ko so se Italijani, potem ko so jo pri Rajhenavu pošteno skupili, vrnili v postojanke, sem tudi zvedel, zakaj ni bilo Novomeščanov. Imeli so dobro obveščevalno službo in so že prejšnji dan vedeli, kaj se pripravlja, sporočiti pa nam niso več utegnili.

berilo za mlade

Pozdrav s Kozare

Devet pionirjev iz novomeških šol in ena pionirka iz šentjernejske osnovne šole smo se 14. in 15. oktobra letos udeležili prvega zbora bratstva in enotnosti, ki je bil na Kozari.

Bratstvo sem občutila že v toplem sprejemu domačinov iz Prijedora, ki so bili tri dni naši skrbni in pozorni gostitelji. Že prvi dan smo se sprijateljili in med razgledovanjem mesta prijetno kramljali.

Tudi naslednji dan je bil poln vtisov, najpomembnejša pa je bila seveda proslava na Kozari. Ob pogledu na šopke cvetja in zastavice v rokah pionirjev ter ob poslušanju pozdravnih govorov je moje srce prevzel občutek radosti. V dolini pod Kozaro so v vetriču plapolali prapori vseh naših republik in obeh avtonomnih pokrajin. Ko smo tako stali v vrstah in nato z dveh strani stopali proti spomeniku, sem si v mislih predstavljala stiskajoče sovražnikove obroče... Nenadoma sem pred seboj zagledala jaso in na njej čudovit spomenik, ki je dvigal svoj vrh visoko pod nebo. Plošče so se bleščale ob pripeki sončnih žarkov in še povečevale njegovo mogočnost in lepoto. Ko smo ob zvokih himne, posvečene kozarskim žrtvam, prišli do ploščadi z devettisoč imeni padlih, sem onemela. Za vedno sem si zapomnila stavek: »Kozara je darovala več kot petinpetdeset tisoč življenj, med njimi so bili starci, možje, matere in prek enajst tisoč otrok.« To je bilo dovolj, da sem se zamislila. Ves popoldan sem premišljevala o teh strašnih dneh in zvečer sem se pozno v noč z gostiteljico pogovarjala samo o Kozari.

V ponedeljek smo se odpeljali v zloglasno ustaško taborišče Jasenovac. V prostoru, kjer so bili zaprti ujetniki, nam je upravnik muzeja pripovedoval o grozotah med narodnoosvobodilnim bojem. Tu so umirali ljudje z vseh koncev in krajev Jugoslavije. Ko sem poslušala pripoved o klanju, sem pogledala pionirko iz Makedonije, ki je sedela poleg mene. V njenih očeh sem brala grozo, prisotno tudi v mojem srcu. Nisem mogla verjeti, da so na svetu mogoča tako zverinska dejanja. Komaj sem zadrževala solze. Med prikazovanjem filma sem večkrat zaprla oči, saj tako groznih početij nisem mogla gledati. Ko smo s cvetjem v rokah stopali po mostu nad umetnim jezerom, ki so ga zgradili ubogi jetniki in v katerem je končal življenje marsikateri izmed njih, sva s prijateljem vrgla v jezero nekaj cvetov.

Na Kozari in v Jasenovcu so umirali ljudje vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Zato je prav, da smo pred odhodom na velikem dvorišču med seboj pomešani zaplesali kozarsko kolo... Vroči stiski rok in topli pogledi ob slovesu mi bodo ostali v lepem spominu.

BOŽENA ILER

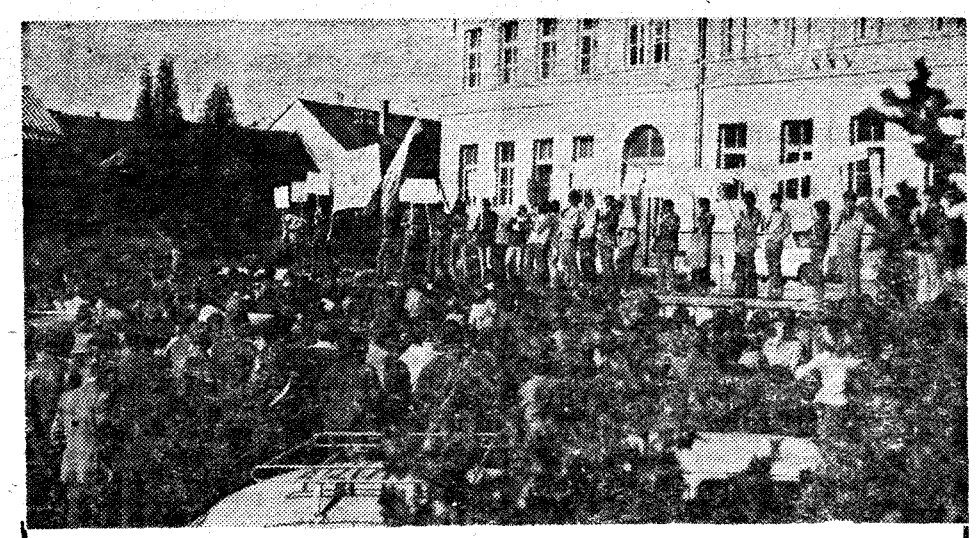

Želela bi vam povedati, da mi mladi pozorno in z ogorčenjem spremljamo vse, kar se dogaja z našo manjšino na Koroškem. Ni nam vseeno zaradi krivic, ki jih morajo prenašati. Zato širom po Sloveniji organiziramo številna protestna zborovanja z željo, da bi jim vrnili pripadajoče pravice. V Postojni smo imeli devetnajstega oktobra protestno zborovanje, ki smo se ga udeležili tudi gimnazijci. Fotografija, ki vam jo pošiljam, je bila posneta med sklepnim govorom na trgu pred postojnsko gimnazijo.

Foto in tekst: CVETA BIŠČAK

7. člen

Zakon o dvojezičnih napisih, ki ga je sprejela avstrijska vlada, pomeni za koroške Slovence izigranje njihovih zahtev, zapisanih v sedmem členu avstrijske državne pogodbe iz leta 1955. Le-ta v svoji tretji točki zagotavlja koroškim Slovencem in gradiščanskim Hrvatom pravico do dvojezičnih krajevnih napisov, v peti točki pa nalaga avstrijski državi porepoved vseh organizacij, ki bi hotele kratiti manjšinske pravice avstrijskim Koroščem. Kljub javnemu določilu državne pogodbe pa na Koroškem vsa leta po vojni delujejo organizacije, kot na primer »Heimatdienst«, katere cilj je sovražna dejavnost proti Slovencem in njihovo iztrebljanje na Koroškem.

Po sedmem členu državne pogodbe so sklenili postaviti dvestopetnajst dvojezičnih krajevnih napisov in kažipotov, ne da bi se o tem prej pogovorili s predstavniki slovenske manjšine. Doslej so postavili petdeset dvojezičnih krajevnih tabel. Malo, toda za koroške Slovence so ti dvojezični napisi pomenili delček upanja, da bodo avstrijske oblasti postopoma le začele izpolnjevati tista določila, ki jih vsebuje državna pogodba. Toda dobro organiziranim skrajnežem je bilo še to preveč, izruvali so te kažipote upanja za pripadnike slovenske manjšine v Avstriji...

Po vsej Sloveniji so bila protestna zborovanja, na katerih so udeleženci zahtevali, da se koroškim Slovencem prizna njihove narodnostne pravice. Tudi iz osnovne šole Draga Bajca v Vipavi smo poslali skupščini SRS resolucijo proti terorju na Koroškem.

INGRID PONIŽ

TV-15 za mladino

Kviz

RTV Ljubljana je priredila v Mariboru tekmovanje v znanju na témo: pionirji v NOB in pionirska organizacija. Sodelovalo je osem osnovnih šol, iz vsakega razreda po en učenec.

Dne 13. oktobra smo se tekmovalci zbrali v prostorih doma JLA v Mariboru. Polančičevci smo se pomerili s predstavniki osnovne šole, ki nosi ime Slave Klavore. Bili smo boljši, nikakor pa se nismo mogli uvrstiti na najvišje mesto. Največ točk so zbrali učenci iz šol Bojana Iliha in Ivana Cankarja. Ti so morali tekmovanje še nadaljevati. Ker sta ekipi zbrali enako število točk, je zmagovalca odločil žreb. V ovitek so dali številki in prvo mesto so potegnili Ilihovci. Znali so veliko in še srečo so imeli. Navdušeno smo jih pozdravili in jim zaželeli, da bi se tako imenitno odrezali tudi v nadaljnjem tekmovanju.

Vesela sem bila, da smo lahko tekmovali. Rajši bi seveda tudi zmagali, toda najvažnejše je sodelovati. Z nastopom sem si pridobila lepo knjigo Branke Jurca »Rodiš se samo enkrat«. Škoda, da smo se pripravljali samo teden dni.

LUČKA LEŠNIK

V spomin

Najbrž vam ime Franc Rozman-Stane ni neznano. Žal ga že osemindvajset let ni med nami. Smrtno se je ponesrečil 7. novembra 1944 blizu Črnomlja, ko je preizkušal novo orožje. Naša šola nosi njegovo ime, in ko prideš v spodnjo avlo zgradbe, te na desni strani pozdravi Rozmanov doprsni kip. Stoji na črnem podstavku in na njem so vklesani naslednji verzi:

GLEJ, SONCE V NAŠIH OČEH,
KO GREMO PO POTEH,
KI STE PADLI VERJELI VANJE...

Dne 7. novembra smo počastili obletnico smrti Franca Rozmana-Staneta vsi učenci naše šole. Po peti učni uri smo se zbrali poleg spomenika, na katerega je posebna delegacija položila venec. Proslavo so pripravili četrtošolci. Najprej nas je neka deklica seznanila s herojevim življenjepisom, nato pa so sledile recitacije. Slovesnost smo sklenili s pesmijo o komandantu Stanetu, ki smo jo poslušali kar po zvočniku.

Po programu smo odšli v učilnice, kjer smo nadaljevali s poukom. Nekateri smo bili z mislimi drugje. Razmišljali smo o dneh, ko je na naših tleh divjala vojna. Čeprav je nismo okusili, vemo, kako hudo je bilo takrat... Eden izmed njih, ki so se z vsem srcem borili proti sovražniku, je bil tudi narodni heroj in komandant slovenskih partizanov Franc Rozman-Stane.

Spomin nanj bo v nas večno živel!

TINKA ULČAR

Grob na Colu

Kot vsako leto smo tudi letos praznovali prvi november. Ta dan se spominjamo naših najbližjih, jim urejamo grobove in jih kitimo s cvetjem... S starši smo odšli na Col pri Repentaboru, kjer imam pokopanega dedka. S seboj sem nesel dva šopka: enega sem položil na dedkov grob, drugega pa na poslednje počivališče komandanta osemnajste brigade »Bazoviške«, ki je padel na Opčinah leta 1945.

Prvič sem bil na tem pokopališču leta 1966. Ogledoval sem lepe spomenike in skrbno urejene grobove. Med njimi sem opazil gomilo, ki je vzbudila moje zanimanje. Neurejena je bila, na sredini je nekam sramežljivo ležal šopek cvetlic in na lesenem križu je bilo napisano:

Franc Nemgar, komandant osemnajste brigade »Bazoviške«.

Hitro sem stekel k staršem in jim povedal, da je tukaj pokopan partizanski komandant. Iz mamine torbice sem vzel svečko, jo nesel na grob in prižgal. Ko sem prišel drugič na pokopališče, sem na komandantovem grobu v svoje veliko veselje ugledal nov križ in na njem lovorov venec s trakom slovenske zastave. Tudi letos so na grob položili venec in na njem je bilo napisano, da ga poklanja generalni konzulat SFRJ Jugoslavije.

Dokler bom hodil na to pokopališče, bom vedno prinesel dva šopka cvetlic, za dedka in za komandanta osemnajste brigade »Bazoviške«.

JADRAN RAVBAR

Nasilje

Vsak dan slišimo in beremo o nasilju nad slovensko manjšino na Koroškem, ki ga zganjajo Hitlerjevi »dedičі«. O tem poroča večina svetovnih agencij. Dogodkom posvečajo posebno pozornost celo taki časopisi, kot je pariški Le Monde in podobni.

Napredno javnost vznemirja tudi zadrževanje policistov proti tistim, ki povzročajo izgrede. Najlepša podoba razmer je fotografija, ki je preplavila vse svetovno časopisje: policist ploska, medtem ko odstranjujejo dvojezične napise. Zanimivo je tudi, da sploh ne identificirajo tistih, ki to delajo. Sicer pa je malo prej omenjena fotografija dovolj zgovoren dokaz o tem, kaj se dogaja na avstrijskem Koroškem. Ko pa je lani pripadnik slovenske manjšine študent Marjan Šturm pripisal na tablo k nemškemu imenu kraja še slovensko, so uprizorili proti njemu kar sodni proces.

Pravzaprav izgredi proti slovenski manjšini niso nič novega, a v taki meri se doslej še niso pojavljali. Koroški Slovenci živijo že vsa leta v napetosti. Zdaj pa si ne upajo niti iz hiš. Govorimo, da smo bili Slovenci tisoč let pod tujim jarmom in da šele zdaj živimo kot svoboden narod. Kljub temu pa še niso vsi Slovenci narodnostno svobodni, saj slovenska manjšina v Avstriji nima niti osnovnih pravic, kakršne pripadajo vsaki manjšini in ki so jim zagotovljenje z državno pogodbo.

Kljub temu pa upajmo, da bo jutrišnji dan lepši tudi za našo manjšino na Koroškem.

BRANKO JERMAN

kramljanje

Draga Milena!

Po krajšem času vam spet pišem in pošiljam prispevek za mladinsko stran. Ker ljudi trenutno najbolj skrbe dogajanja na avstrijskem Koroškem, sem sklenil, da napišem o tem krajše razmišljanje.

Imam pa še eno željo:

naša mladinska stran postaja čedalje bolj priljubljena tudi med starejšimi bralci, prav zato bi bilo prav, če bi ji glavni in odgovorni urednik »TV 15« tovariš France Šušteršič naklonil nekoliko več prostora.

Lepe pozdrave vam pošilja!

Branko Jeranko,
Zidanškova 9,
63000 Celje

Dragi Branko!

Tvoje besede so prišle kot naročene in hvala ti zanje, četudi takšna odločitev ni lahka, ker imajo tudi druge kotegorije bralcev podobne zahteve. No, če bodo mojo prošnjo podprle tudi vaše želje, se bo morda le dalo kaj napraviti.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana urednica!

Naj vas v začetku najlepše pozdravim in vam povem, da se oglašam prvič. Komaj sem zbrala toliko poguma in volje... Tudi naslova vašega uredništva nisem vedela, potem pa sem ga odkrila na zadnji strani in se takoj spravila k pisanju.

Da se vam predstavim:

Sem učenka sedmega razreda osnovne šole v Dolenjskih Toplicah, doma pa sem iz Podturna. Menda sem prva, ki se je oglasila iz naše šole. Če nisem, mi napišite. Rojena sem 2. maja 1959 in dobra učenka. Zbiram papirnate prtičke, imam jih sto. Tudi dopisujem rada.

Obljubljam vam, da se bom kmalu zopet oglasila. Za danes naj končam z upanjem, da mojega prvega pisemca ne boste vrgli v koš. Pozdravite vse mlade bralce »TV 15« in napišite, kakšne prispevke naj pošljem; zdaj pripravljam zapis o svoji rojstni vasici.

Lep pozdrav!

Zvonka Avguštin,
Podturn 48,
68350 Dolenjske Toplice

Draga Zvonka!

Prvega pisemca res ne bi vrgla v koš, iz Dolenjskih Toplic so se na naši strani oglašale Irena, Cvetka, Marjanca, Marinka in Milka, prispevek o rojstni vasici pa bo kar pravi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

besede in dejanja

SAMO SIMBOLIČNE KAZNI

Služba družbenega knjigovodstva je v letošnjih prvih osmih mesecih predlagala pristojnim organom 7835 primerov prekrškov in protizakonitosti. Od tega se je 527 prijav nanašalo na kazniva dejanja in 3826 prijav na gospodarske prekrške. Toda pristojni organi so odbili 1156 prijav in izrekli samo 1114 kazni za prekrške. Iz teh podatkov se lahko sklepa, da jih je bilo več odbitih kot pa sprejetih prijav in da je postopek izveden le v razmeroma majhnem številu primerov. SDK je opozorilo tudi na to, da so izrečene kazni bile zelo mile, pravzaprav samo simbolične, tako da niso mogle vzgojno vplivati na kršilce zakonskih predpisov.

NIN, 5. XI. 1972

ODKOD DENAR?

Zanimivo je, da je osrednji delavski svet EI Niš v dveh dneh sprejel dva povsem nasprotna sklepa: pred ustavitvijo dela so po obračun ugotovili, da razpolagajo s 23 milijoni dinarjev, ki jih lahko izplačajo le na račun osebnih dohodkov za september, znižane za 13 odstotkov. Toda denarja ni imel nihče — niti banka niti občine ne kdo drug, na katerega naj bi se elektronci obrnili. Ko pa so v soboto ustavili delo in so delavci šli na ulice, se je denar — nemajhna vsota, okoli 11 milijonov dinarjev — našel tako rekoč v trenutku.

Nihče v elektronski industriji, ne predsednik delavskega sveta ne finančni direktorji in eksperti ne vedo, kdo je toliko denarja dal in odkod je denar prišel.

Politika, 7. XI. 1972

NE POMAGAJO NOVI DELOVNI PROSTORI

Ko je pred kratkim direktor beograjske tovarne motorjev »21. maj« Radoslav Barišić poročal kolektivu o šestmesečnem uspehu poslovanja, je med drugim govoril o težavah, ki jih p zročajo veliki izostanki zaradi bolezn. Dnevno namreč izostaja poprečno 200 ljudi ali 14 odstotkov od vseh zaposlenih. Menili smo, da je to veliko število posledica slabih delovnih pogojev v proizvodnji.

Toda, po preselitvi v nove delovne prostore, ki so najmodernejši v vsem mestu in so v ponos vsem voditeljem iz mesta, ki sem vodijo razne delegacije, da jim razkažejo naše dosežke — se je število bolnih še povečalo.

Ekonomska politika, 6. XI. 1972

NAJVIŠJI OSEBNI DOHODEK 11.078 DINARJEV

Po samoupravnih sporazumih določene najvišje poprečne mesečne osebne dohodke do 6000 dinarjev so letos prekoračile 104 gospodarske organizacije in 34 negospodarskih organizacij. Lani je to razmerje znašalo 130 in 37.

Najvišji mesečni čisti osebni dohodek 11.078 dinarjev so izplačali v zdravstvenem domu Zasavje-Trbovlje. Temu sledijo: Splošna bolnišnica Trbovlje (9861 din), »Inex-Adira-Aviopromet« Ljubljana (8656), »Mehanotehnika« Izola (8602) Savinjsko-saleški zdravstveni dom Velenje (8321) »Termika« Ljubljana (8289), TAM Maribor (8176), »Gradis« Ljubljana (8023), Industrija usnja Vrhnika (8011) itd.

Borba, 7. XI. 1972

»DOBRA USLUGA«

Kolikor je znano, niso v zadnjih dveh letih zaprli niti enega gostinskega lokala zaradi tega, ker je postal leglo kriminala in drugih nepravilnosti. Zakaj? O tem je neki sodnik za prekrške dejal: »Sodnik za prekrške lahko izda odločbo, da se lokal zapre za leto dni, če se prestopek ponavlja. To pa lahko zahteva samo tržna inšpekcija. Toda mi doslej nismo prejeli nobene take zahteve, čeprav so nekateri lastniki lokalov bili kaznovani že po štiridesetkrat zaradi raznih prekrškov. Zakon pa je precej gibljiv: predvideva celo, da se gostinski lokal lahko zapre, če gost ni zadovoljen z njegovimi uslugami.

Mnogi komentirajo vse to takole: očitno je, da grožnja z revolverji in noži v nekaterih gostinskih lokalih v Zagrebu pomeni — dobro uslugo.

Vjesnik, 5. XI. 1972

Esesovski zaklad (4)

S terase »Münstra« vidimo tudi trg Kléber, ki je dobil ime po najbolj slavnem vojaku, rojenem v Strasbourgu, in hotel »Rdeča hiša« . . . iz živordečega proda, ki z leti postaja vse lepši.

Dne 10. avgusta 1944. leta se je v posebnem salonu tega hotela zbrala nenavadna druščina na nenavadnem sestanku. Govorili so o nenavadnih stvareh in sprejeli nenavadne ukrepe . . .

Dne 10. avgusta 1944 leta. Konec vojne v Evropi se bliža. Nemška vojska na zahodu je bila izčrpana. Val zavezniške vojske se bo kmalu valil proti Parizu in mejam Tretjega Reicha. Na vzhodni fronti je Rdeča armada že prišla do Češkoslovaške in Madžarske. Zapadna Ukrajina bo kmalu svobodna . . . V Italiji bodo Alexandrove čete vsak čas v Firencah . . . Čez pet dni se bosta Patchejeva Sedma ameriška armada in Tassignyjeva Prva francoska armada izkrcali na jugu Francije.

10. avgusta 1944. leta. Adolf Eichmann, vodja oddelka IV. B—4 na gestapu, ki je bil edini pooblaščen za vse židovske zadeve, je bil v gradu Derckegyaza na obali Tise. S pomočjo nemške predstraže bi bil Eichmann rad odšel v Romunijo in Transilvanijo. Toda zaradi ruskih napadov in nemških porazov na jugovzhodni fronti Eichmann svojih načrtov ne more uresničiti. Nadeja se takojšnjega poloma Tretjega Reicha. Med tajnim pogovorom s standartenfdhrerjem Plobelom, vodjem Kommande 1005, je izjavil, da se bo z zvestimi in najbolj pogumnimi privrženci zatekel v avstrijske Alpe, kjer bo čakal na končne razgovore med Vzhodom in Zahodom . . .

10. avgust 1944. Dvajset dni je že od atentata na Hitlerja. Polkovnik grof Klauss Schenk von Stauffenberg in njegov pobočnik oberturmführer (poročnik) Werner von Haeften sta v enega izmed betonskih bunkerjev, v samem srcu »Wolfsschanze« — Volčjega brloga — položila kilogramsko bombo. Ob 12 uri 50 minut je velikanski plamen zajel Gästebarcke, kjer se je Hitler posvetoval s Heusingerjem, Keitlom, Jodlom . . Hitler je bil manj kot dva metra oddaljen od središča eksplozije . . Moral bi umreti!

Stenograf Berger je mrtev. Prav tako so mrtvi tudi generala Schmundt in Korten ter polkovnik Brandt; general Bodenschatz, Buhle, Scherff, Heusinger, general-polkovnik Jodl in polkovnik Borgmann pa so težko ranjeni . . . Hitlerja je ščitila nasivna miza preobložena s štabnimi zemljevidi. Imel je opečeno desno nogo, osmojene lase, obtolčeno desno roko, raztrgana ledja, počila sta mu ušesna bobnica. Vendar Hitler ni umrl!

Reši se, kdor se more!

10. avgust 1944. Tega dne razpravljajo v salonu hotela »Rdeča hiša« nacistični voditelji razpadajočega Tretjega Reicha, vodilni ekonomiki, predstavniki vojne industrije in esesovski generali o povojni dobi, snujejo načrte za Četrti Reich in sklenejo, da bodo vojni zaklad prenesli v gore Salzkammerguta. V teh gorah avstrijskih Alp najdemo najbolj nenavaden labirint dvoran, galerij, plasti soli, od koder slana voda odteka po cevah, dolgih več kilometrov, v tovarne. Tu je toliko zelo skritih sob, prav primernih, da bi nacisti vanje spravili tone zlata, milijarde deviz, na tisoče umetnin, tajne vojaške načrte, znanstvena odkritja, skratka vse, kar ne sme pasti v roke zaveznikov.

Na sestanku so bili Ernst Kaltenbrunner, Schacht, Speer, Baldur von Schirach, Seyss-Inquart in Skorzeny. Vsi so vedeli, da bo Nemčija vojno izgubila.

Esesovci so imeli v svojih rokah skoraj vse bogastvo, ki so ga ukradli 6 400 000 zaprtim in ubitim Židom iz koncentracijskih taborišč. K temu pa lahko prištejemo še vojni plen, rope evropskih umetniških zakladov, rope, kakršnih zgodovina še ni videla.

Timurlenka, ki je vso Azijo prekril z jurtami (šotori) svojih vojščakov, ki je z ognjem in mečem prejahal ozemlje od bregov Volge do Gangesa, od kirgiških step do doline Modrega Oronta, ne moremo primerjati z nacističnimi voditelji in njihovimi brezumnimi ropi.

V januarju 1945 leta bodo prvi konvoji kamionov dospeli v Alt-Aussee. Ime te vasi, ki leži na severnem pobočju avstrijske alpske verige, bo postalo znano. Tudi jezero Toplitz na področju Salzkammerguta bo zaslovelo. Vsi kamioni, natovorjeni z zaboji z napisom »Berta« ali »marmor«, pa ne bodo do dosegli svojega cilja. Kamioni esesovske ga Obersturmführerja (poročnika) Hanscha s taborišča Sachsenhausen, kjer so tiskali ponarejene dolarje in funte šterlinge, so se ustavili že pri Redel—Zipfu. Med potjo so imeli nezgodo in esesovci so nekaj zabojev vrgli v gorski hudournik Traun. Več dni je debela preproga bankovcev počasi valovila med šopi divjih rastlin ob rečnih bregovih preden so jo peneči se vrtinci potegnili vase.

Toda 10. avgusta 1944. nacistični gostje hotela »Rdeča hiša« niso predvidevali okvar niti na enem kamionu vzdolž reke Traun. Dne 5. maja 1945. leta je bil del ameriške izvidnice polkovnika Pearsona le 10 km od Alt-Aussee. Esesovski Gruppenführer (divizijski general) Kaltenbruner se je s peščico esesovcev umikal proti jezeru Topliz . . . Otto Skorzeny je izginil v smeri gore Grimming, v ta strašen kaos kamenja, imenovan »Todtes Gebirge« — Mrtve gore. Vodja Gestapa Müller je spremenil svoje podatke, postal je poročnik Schmidt, pravi član avstrijskega odporniškega gibanja Eichmann, ki so ga malo prej povišali v Untersturmführerja (podporočnika), se je s svojo udarno silo skril v gozdove okoli jezera Toplitz. Med njegovimi možmi so bili znani avstrijski alpinisti in smučarji kot Cerbing, Zitta, Brücker in Wisel. Poleg svojih esesovskih izkaznic so seveda vsi imeli lažne dokumente.

jana
sodoben ženski tednik

Začeli so uresničevati načrt, ki so ga zasnovali poleti 1944. leta.

Ko so Američani 7. maja 1945. leta zasedli Alt-Aussee, je pokrajina Ausseerland štela 80 000 prebivalcev, 1. januarja 1943 pa le 18 000. Od poletja 1944. do maja 1945. leta so premestili 50 000 esesovcev v to alpsko utrdbo. Po hudih zavezniških bombardiranjih nemških mest so številne civiliste-starce, žene, otroke — evakuirali. Strankini dostojanstveniki so poslali svoje družine v »Südraum« v južni Vorarlberg, na Koroško, v vzhodno Tirolsko in v Burgenland. Toda Salzkammergut, kjer naj bi skrili naprave za usmerjanje svojega tajnega orožja (poizkusna pomorska baza jezera Toplitz) in esesovski vojni zaklad (rudniki soli v Ausseerlandu), so proglasili za prepovedan predel. Okoli vasi Alt-Aussee in jezera Toplitz so esesovski fanatiki postavili močno stražo. Vojaki so brez opomina streljali na vsakogar, ki se je skušal približati.

Kdo so bili Nemci — 12.000 po številu —, ki so pribežali v Ausseerland?

Prvi je pričal Kurt Becher, zaprt v Bad Ischlu, ki je 12. maja raje priznal, da bi si tako pridobil svobodo. Becher je namigoval na skrivnostne tovornjake z bojnim tovorom, namenjene v rudnike soli. Skupina avstrijskih partizanov—komunistov, članov omrežja »Svoboda«, ki so v Liezenu prišli v stik s sovjetsko predstražo, je potrdila, da so v začetku maja Kaltenbrunner, Skorzeny in Müller bili v vasi Alt-Aussee.

12 000 Nemcev, ki so se zatekli v Ausseerland, je pripadalo »Sicherheitsdienstu«, nacistični policiji . . ., SS-Totenkopfstandartenu . . ., »WVHA-ju«, Wirtshafts-Verwaltungs-Hauptamt (rasističnemu uradu in inštitutu za raziskovanje dednosti) . . . Sem so se zatekli tudi člani sedmih oddelkov varnostne policije, slavni »Einsatzkommandos«, potem še možje, ki so se ukvarjali z ideološkimi raziskavami, pa razni voditelji koncentracijskih taborišč . . . Veliko vojnih zločincev se je tako izognilo roki pravice še preden je začel navček pozvanjati njihovim morilskim dejanjem . . .

Nočna pot

V glavnem štabu generala Montgomeryja na visoki planoti lüneburgške goličave v pokrajini Hannover so 4. maja 1945. leta admiral von Friedeburg in predstavniki nemškega vrhovnega poveljstva podpisali premirje in predvideli predajo vseh oboroženih sil v SZ, Nemčiji, Holandiji, Danski in v Dunkerqueu. Splošna, brezpogojna predaja Tretjega Reicha je bila zelo blizu . . .

Ko so na jugu zavzeli Berchtesgaden, so Američani, tako kot Francozi, vkorakali v Avstrijo. Divizija rdečearmejcev maršala Tolbuhina je obkolila Dunaj . . . V noči od 4. na 5. maj so skrivnostni nemški tovornjaki vozili po strmih cestah avstrijskih Alp . . .

Za vasjo Sv. Agatha se cesta vije med travniki. Potem se dolina zoži, na koncu pašnikov pa že rastejo macesni.

(Nadaljevanje prihodnjič)

OBRTNO PROIZVODNO PODJETJE
OLJKA
ŠMARTNO OB PAKI
PROIZVODNJA APNA IN TUFA
Za cenjena naročila se priporoča delovni kolektiv.

gorenje
JE NAŠLO POT DO LJUDI, LJUDJE SO NAŠLI SREČO.
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.
Pri vseh gospodinjskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kvaliteta, ekonomičnost...
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikupna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.
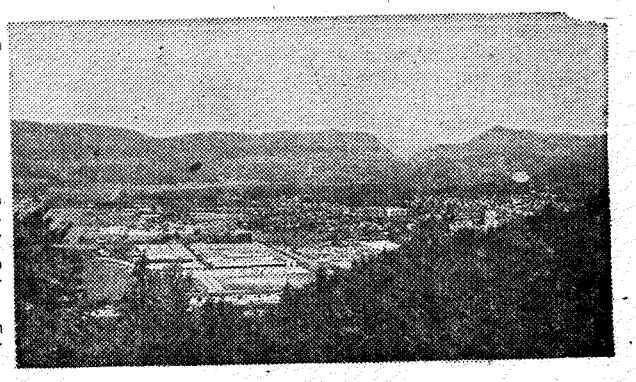
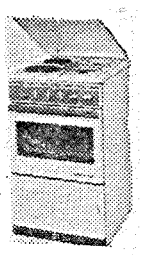
Štedilnik GORENJE tip EP 546 Cena 1337 din
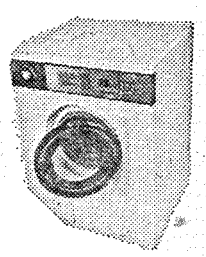
Pralni stroj GORENJE tip 664 BIO – S Cena 3341 din
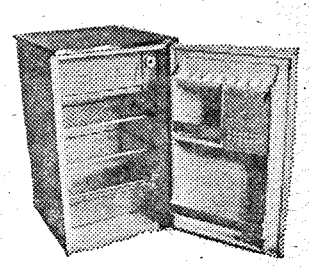
Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit. Cena 1276 din
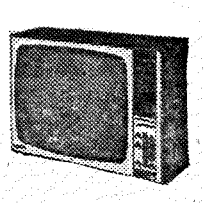
TV – Gorenje avtomatic 900 Cena 3780 din
LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišeji ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportaži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.